

**DIE ROL VAN PRAKTYKOPLEIERS IN DIE DEPARTEMENT
MAATSKAPLIKE WERK VAN DIE TYGERBERG-HOSPITAAL MET
BETREKKING TOT GEVALLEWERKPRAKTYKOPLEIDING**

deur

MARLIZE MOUTON

**TESIS INGELEWER TER GEDEELTELIKE VOLDOENING AAN DIE
VEREISTES VIR DIE GRAAD MAGISTER IN MAATSKAPLIKE WERK
(RIGTING: SUPERVISIE) IN DIE LETTERE EN WYSBEGEERTE AAN
DIE UNIVERSITEIT STELLENBOSCH**

DESEMBER 1991

STUDIELEIER: DR. SULINA FOURIE

VERKLARING

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige ander Universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê is nie.

.....30-10-91.....
Datum

OPSOMMING

Een van die funksies van die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, is om as praktykopleidings-instansie op te tree vir die deurlopende gevallewerk-praktykopleiding van die derdejaargestudente van die Universiteit Stellenbosch. Ten einde hierdie funksie op 'n wetenskaplike wyse te vervul, is die behoefte geïdentifiseer na 'n ondersoek oor die rolvervolking van praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal. Die doel van hierdie ondersoek was om te verseker dat die Departement Maatskaplike Werk Tygerberg-Hospitaal, 'n doelgerigte, doeltreffende, tyd- en koste-effektiewe program vir praktykopleiding kan bied aan die derdejaargestudente van die Universiteit Stellenbosch. Dit moet geskied, ooreenkomstig die vereistes van die Universiteit, soos uiteengesit in die Memorandum vir Praktykopleiding vir Derdejaar Maatskaplikewerk-studente.

Met die literatuurstudie is vasgestel dat die aard en doelstellings van praktykopleiding van derdejaargestudente ontwikkel word na aanleiding van die leerproses waardeur 'n student in die praktykopleidingsituasie deur 'n praktykopleier in staat gestel word om die teorie en praktyk te integreer. Soos die teorie is praktykopleiding 'n volwaardige kursus binne die leerplan in Maatskaplike Werk aan die Universiteit Stellenbosch. Om die doelstellings van die kursus in praktykopleiding te bereik, moet die student onderrig word om die vereiste kennis, vaardigheid en houding met betrekking tot die komponente van die maatskaplikewerk-praktyk, soos georden volgens die leerareas van die model vir supervisie wat beskryf is, te ontwikkel.

Die kennis-, vaardigheids- en houdingsvereistes wat aan praktykopleiers gestel word in die vervulling van hul rol as praktykopleiers is ook ondersoek. Verskeie aspekte rakende die rolvervulling van die praktykopleier is

bespreek en hieruit blyk die omvang van die vereistes wat aan praktykopleiers gestel word, duidelik.

In praktykopleiding het sowel die opleidingsinstansie as die praktykopleidingsinstansie sekere verantwoordelikhede. Daar word verwys na die vennootskap wat tussen die twee instansies bestaan vir die doeleindes van praktykopleiding. Om te verseker dat die program vir praktykopleiding suksesvol uitgevoer word, is dit belangrik dat elke party volkome duidelikheid omtrent sy rol en verantwoordelikhede het en dat al die betrokkenes voortdurend met mekaar sal kommunikeer.

Wanneer 'n terrein vir praktykopleiding oorweeg word, is daar drie aspekte wat in ag geneem moet word, naamlik die professionele voorbereiding van die student, die deurvoer van die program vir praktykopleiding en die rolvervulling van die praktykopleier. Die instansie waar praktykopleiding plaasvind het 'n besliste invloed op die uitkoms van praktykopleiding. Wanneer praktykopleiding in die hospitaalopset gedoen word, moet daar in gedagte gehou word dat die hospitaal 'n spesialisiteitssterrein is wat beperkinge inhou vir die opdoen van algemene ondervinding in gevallewerk. Desnieteenstaande is bevind dat die hospitaal hom wel leen tot die deurlopende gevallewerkpraktykopleiding van die derdejaargestudente van die Universiteit Stellenbosch.

Die empiriese ondersoek, wat volgens die gestruktureerde vraelysmetode gedoen is, het inligting omtrent die praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal se werksondervinding en die aantal praktykopleidingsplasings wat elkeen reeds behartig het, aan die lig gebring. Ondersoek is ingestel na praktykopleiers se belewing van hul rol as praktykopleier, asook na hulle ondersteuningsbehoeftes en maniere om die nodige vaardighede in praktykopleiding te ontwikkel. Die aspekte wat in 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers ingesluit behoort

te word, die invloed van die aard van die hospitaalafdeling, asook vorme van beloning wat deur praktykopleiers verkies word, is ook ondersoek. 'n Aantal algemene voorstelle omtrent die uitvoering van praktykopleiding is uit die geledere van die praktykopleiers verkry.

Na aanleiding van die bevindinge van die empiriese ondersoek, is 'n program vir praktykopleiding in Tygerberg-Hospitaal ontwikkel. Indien dit geïmplementeer sou word, behoort dit die geïdentifiseerde leemtes in die rolvervulling van praktykopleiers en in die praktykopleidingstruktuur van Tygerberg-Hospitaal aan te spreek.

SUMMARY

One of the functions of the Social Work Department at Tygerberg Hospital is to act as a training institution for the field practice education in social casework of third year students from the University of Stellenbosch. In order to fulfil this function in a scientific manner, the need for a comprehensive study into the role fulfilment of field practice teachers was deemed necessary. The purpose of this research was to ensure that the Department of Social Work at Tygerberg Hospital can provide a purposeful, efficient, time and cost effective program for field practice education to the third year students of the University of Stellenbosch, as it is set out in the Memorandum for Field Practice Education for third year social work students.

The literature study determined that the nature and goals of field practice education of third year students have been developed according to a process of learning through which a student is being facilitated by a field practice teacher to integrate theory and practice. As is the case with the theoretical course, field practice education is a separate course within the curriculum of Social Work at the University of Stellenbosch. The achievement of the goals of the course in field practice education is dependant on the student being taught the necessary knowledge, skills and attitude regarding the components of social work practice, as it is classified in the model for supervision. This model describes the various learning areas.

The knowledge, skill and attitude requirements of field practice teachers in the fulfilment of their role have also been investigated. Several aspects regarding the role fulfilment of field practice teachers have been discussed and the comprehensiveness of the requirements

for field practice teachers is clearly shown. In field practice education both the educational institution and the field practice institution have certain responsibilities. This situation could be described as an educational partnership for the purpose of field practice education. To ensure that the program for field practice education is being implemented successfully, it is important that each party has clarity about his role and responsibilities, and that all parties involved remain in constant touch with each other.

When a venue for field practice education is being considered, there are three aspects that have to be taken into account. They are: the professional preparation of the student, following through of the program of field education and the role fulfilment of the field practice teacher. The venue where field practice education is being done has a definite effect on the outcome of the course. When field practice education is undertaken in the hospital it must be taken into consideration that the hospital is a specialist organization, and that holds certain restrictions for general experience in social work casework. Nevertheless it has been found that the hospital is suitable for the continuous field practice education in social casework for the third year students of the University of Stellenbosch.

The empirical investigation, which was done according to the structured questionnaire method, brought to light information about the work experience and the number of field practice placements that were handled by the field practice teachers in Tygerberg Hospital. Field practice teachers' experience of their role as practice teachers, as well as their needs for support in ways to develop the necessary skills in field practice teaching, have been investigated. The aspects that must be included in an educational program for field practice teachers, the effect of the nature of the hospital department as well

as possible ways to reward field practice teachers, have also been investigated. A number of general suggestions about the implementing of field practice education was obtained from the field practice teachers.

According to the findings of the empirical study, a program for field practice teaching in Tygerberg Hospital has been developed. If this program were to be implemented, it should address the identified deficiencies in the structure of field practice teaching at Tygerberg Hospital.

ERKENNING

Ek betuig graag hiermee my dank en waardering teenoor die volgende persone en instansie:

Die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, wat toestemming verleen het dat die navorsing binne die Departement uitgevoer kan word.

Die praktykopleiers van Tygerberg-Hospitaal wat die vraelyste voltooi het.

Dr. S. Fourie, my studieleier, vir haar hulp, leiding en voortdurende aanmoediging.

Prof. N. Botha, my mede-studieleier, vir haar aandeel.

Mev M. Muller wat die rekenaarwerk op 'n bekwame wyse afgehandel het.

My man, Jacques, vir sy voortdurende ondersteuning, hulp en aanmoediging.

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1	1
INLEIDING	1
1.1 Aanleiding tot die ondersoek	1
1.2 Die doel van die ondersoek	2
1.3 Hipotesestelling	3
1.4 Afbakening van die navorsingsveld	5
1.5 Metode van ondersoek	6
1.6 Dataverwerkingsprosedures	8
1.7 Aanbieding van die studie	9
HOOFSTUK 2	10
DIE AARD EN DOELSTELLINGS VAN PRAKTYKOPLEIDING VAN DERDEJAAR MAATSKAPLIKEWERK-STUDENTE	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Woordomskrywing	11
2.3 Aard van praktykopleiding	11
2.4 Doelstellings van praktykopleiding	11
2.4.1 Die kennisdimensie	13
2.4.2 Die vaardigheidsdimensie	13
2.4.3 Die houdingsdimensie	14
2.5 Die doelwitte van praktykopleiding van derdejaarstudente	23
2.6 Samevatting	24

HOOFSTUK 3	26
VEREISTES WAT AAN PRAKTYKOPLEIERS GESTEL WORD IN TERME VAN KENNIS, VAARDIGHEID EN HOUDING	26
3.1 Inleiding	26
3.2 Die funksies van praktykopleiding	27
3.2.1 Die onderrigfunksie	27
3.2.2 Die ondersteuningsfunksie	27
3.2.3 Die administratiewe funksie	28
3.3 Die beginsels van volwasse leer	29
3.4 Die onderrigbeginsels en tegnieke	30
3.5 Toepaslike maatskaplikewerk-beginsels en tegnieke	32
3.6 Die onderrigproses in supervisie/ praktykopleiding	33
3.6.1 Die onderrigmodel	33
3.6.2 Die onderrigevaluering	34
3.6.3 Die onderrigprogram	35
3.7 Benutting van die hulpmiddels in supervisie	36
3.7.1 Die verhouding	36
3.7.2 Die gesprek	38
3.7.3 Verslagskrywing	40
3.8 Evaluering van derdejaarstudente in Praktykopleiding	42
3.8.1 Doelstellings van evaluering	43
3.8.2 Proses van evaluering	45
3.9 Administrasie verbonde aan praktykopleiding	47
3.10. Samevatting	51

HOOFSTUK 4	53
DIE WEDERSYDSE VERANTWOORDELIKHEDE VAN DIE DEPARTEMENTE MAATSKAPLIKE WERK VAN DIE UNIVERSITEIT STELLENBOSCH EN TYGERBERG- HOSPITAAL	53
4.1 Inleiding	53
4.2 Die verantwoordelikheid van die opleidingsinstansie	54
4.3 Die verantwoordelikheid van die praktykopleidings-instansie	58
4.4 Die student	63
4.5 Spanninge en probleme eie aan die vennootskap in maatskaplikewerk- praktykopleiding	66
4.6 Vergoeding aan praktykopleiers	67
4.7 Samevatting	69
HOOFSTUK 5	70
DIE DEPARTEMENT MAATSKAPLIKE WERK VAN TYGERBERG- HOSPITAAL AS GESKIKTE PRAKTYKOPLEIDINGSINSTANSIE VIR DIE DEURLOPENDE PRAKTYKOPLEIDING VAN DERDEJAAR MAATSKAPLIKIEWERK-STUDENTE	70
5.1 Inleiding	70
5.2 Die program vir praktykopleiding wat in die Departement maatskaplike werk van Tygerberg-Hospitaal aangebied kan word	72
5.2.1 Uitvoering van die doelstellings van die program vir praktykopleiding	72
5.2.2 Program vir praktykopleiding na aanleiding van die voorgskrewe doelwitte volgens die memorandum vir praktykopleiding (1991)	75
5.3 Vereistes waaraan 'n instansie vir praktykopleiding behoort te voldoen	78
5.3.1 Verwagtinge wat aan 'n praktykopleidings-instansie gestel word	78

5.3.2	Samewerking tussen die praktykopleidingsinstansie en die opleidingsinstansie	84
5.3.3	Administratiewe aspekte van belang vir 'n praktykopleidingsinstansie	85
5.3.4	Die vermoë van die praktykopleidings- instansie om die program vir praktykopleiding deur te voer	90
5.4	Samevatting	91
HOOFSTUK 6		94
DIE BEHOEFTE VAN PRAKTYKOPLEIERS IN TYGERBERG- HOSPITAAL AAN 'N PROGRAM VIR PRAKTYKOPLEIDING		94
6.1	Inleiding	94
6.2	Die ondersoekmetode	94
6.3	Die vraelys	95
6.4	Resultate van die ondersoek	96
6.4.1	Identifiserende inligting	96
6.4.2	Respondente se belewing van die rol as praktykopleier	98
6.4.3	Praktykopleiers se kennis van, vaardigheid in en houding teenoor praktykopleiding	101
6.4.4	Aspekte wat in 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers behandel behoort te word	106
6.4.5	Invloed van die spesifieke hospitaalafdeling op die praktykopleier se rolvertolking	107
6.4.6	Beloning aan die praktykopleier	109
6.4.7	Respondente se algemene aanbevelings ten opsigte van praktykopleiding	111
6.5	'n Voorgestelde program vir praktykopleiding in Tygerberg- Hospitaal	113
6.6	Samevatting	114

HOOFSTUK 7	117
GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS	117
7.1 Inleiding	117
7.2 Gevolgtrekkings	117
7.2.1 Literatuurstudie	117
7.2.2 Empiriese studie	119
7.2.3 Voorgestelde program vir praktyk- opleiding in Tygerberg-Hospitaal	120
7.3 Aanbevelings	121
BIBLIOGRAFIE	123

LYS VAN BYLAES

Bylae 1	Evalueringsekriteria en -riglyn van Departement Maatskaplikewerk Universiteit Stellenbosch	134
Bylae 2	Vraelys	140
Bylae 3	'n Voorgestelde program vir praktykopleiding in Tygerberg- Hospitaal	147

LYS VAN TABELLE

Tabel 1.1	Praktykopleiding van derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch	1
Tabel 3.1	Die Komponer-teraaamwerk vir onderrig	34
Tabel 6.1	Aantal jare werksondervinding van praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal	96
Tabel 6.2	Aantal praktykopleidingsplasings reeds behartig	97
Tabel 6.3	Die effek van die aantal jare werksondervinding op praktykopleiers se houding teenoor praktykopleiding	101
Tabel 6.4	Ontwikkeling van vaardighede in praktykopleiding	103
Tabel 6.5	Ondersteuningsbehoeftes van praktykopleiers	104
Tabel 6.6	Praktykopleiers se behoeftes aangaande die inhoud van 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers	107
Tabel 6.7	Die invloed van die aard van die afdeling op die praktykopleier se houding teenoor praktykopleiding	108
Tabel 6.8	Verkose vorme van beloning vir die praktykopleier	110

LYS VAN FIGURE

Figuur 1.1	Die Werksprestasiemodel	4
Figuur 4.1	Die vennootskap in maatskaplike- werk-praktykopleiding	54
Figuur 6.1	Respondente se ervaring van die verantwoordelikheid as praktykopleier	99

HOOFSTUK 1

INLEIDING

1.1 AANLEIDING TOT DIE ONDERSOEK

Tygerberg-Hospitaal is 'n opleidingshospitaal en daar word dus ook van die Departement Maatskaplike Werk verwag om by die opleiding van studente van die Universiteit Stellenbosch betrokke te wees. Gedurende die afgelope vyf jaar het die versoek om praktykopleiding van derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch te doen, toegeneem sodat daar tans agtien derdejaarstudente per semester by die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, geplaas word vir deurlopende praktykopleiding in gevallewerk.

Tabel 1.1:   Praktykopleiding van derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch

Jaartal	Getal studente	
	per jaar	per semester
1987	12	6
1988	16	8
1989	20	10
1990	28	14
1991	36	18

Die bostaande tabel dui aan hoe die getal studente van die Universiteit Stellenbosch wat jaarliks by Tygerberg-Hospitaal geplaas is vir praktykopleiding oor die afgelope vyf jaar gegroei het. Die praktykopleiding van studente plaas 'n ekstra werklading op die maatskaplike werkers en daarom is dit belangrik dat dit so doelgerig,

doeltreffend, tyd- en koste-effektief as moontlik gedoen word.

In die literatuur (Fourie 1982; Hamilton & Else 1983; Le Roux 1981) word grootliks gekonsentreer op supervisie deur die opleidingsinstansie, maar relatief min klem word gelê op supervisie deur die welsynsorganisasie waar die praktykopleiding gedoen word. In hierdie studie word gekonsentreer op die kennis, vaardigheid en houding waaroor die praktykopleier moet beskik om 'n doelgerigte, doeltreffende, tyd- en koste-effektiewe program vir praktykopleiding in gevallewerk aan 'n derdejaargestudent te bied.

Hierdie studie behoort 'n daadwerklike bydrae te lewer tot die ontwikkeling van 'n program vir praktykopleiding deur die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal. Ander welsynsorganisasies waar studente vir praktykopleiding ingeskakel word, sowel as opleidingsinstansies wat studente uitplaas vir praktykopleiding, kan ook hierby baat.

1.2 DIE DOEL VAN DIE ONDERSOEK

Die doel van hierdie studie is om te verseker dat die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, 'n doelgerigte, doeltreffende, tyd- en koste-effektiewe program vir praktykopleiding bied aan die derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch. Dit behoort te geskied ooreenkomstig die vereistes van die Universiteit Stellenbosch, soos uiteengesit in die Memorandum vir Praktykopleiding vir Derdejaar Maatskaplikewerk-studente.

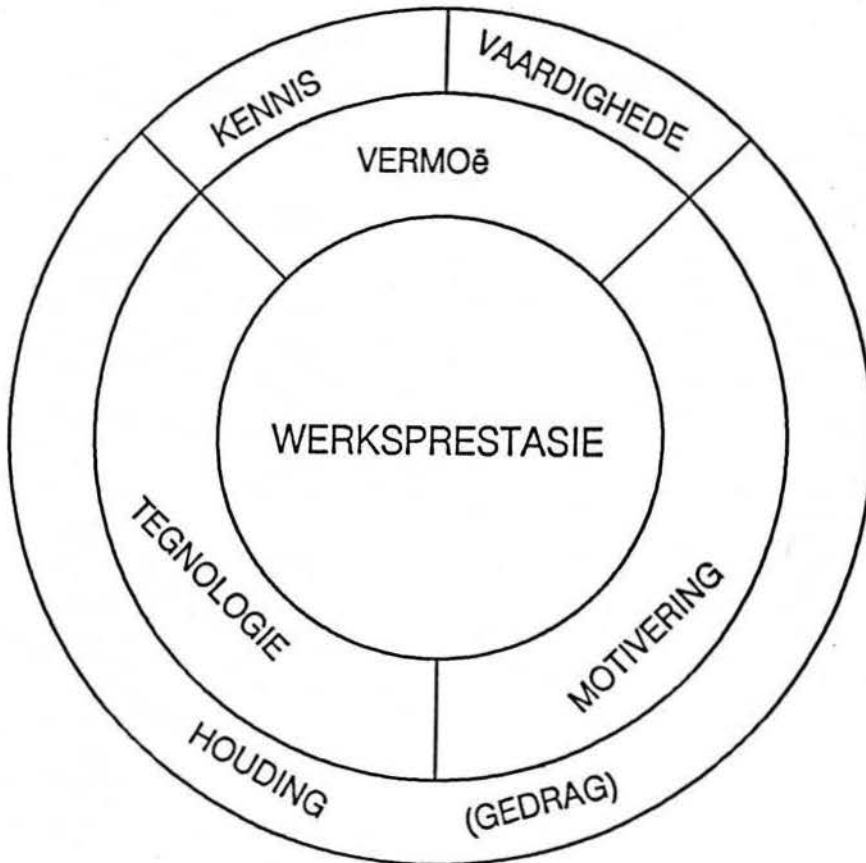
Die doelwitte van hierdie studie is:

1. Om te bepaal oor watter kennis, vaardighede en houding 'n praktykopleier behoort te beskik;
2. Om te bepaal oor watter kennis, vaardighede en houding die praktykopleiers wel beskik;
3. Om oplossings voor te stel om die gaping tussen 1 en 2 te oorbrug.

1.3 HIPOTESESTELLING

Vir die doel van hierdie studie word daar hipoteties van die veronderstelling uitgegaan dat as maatskaplike werkers oor die nodige kennis rakende praktykopleiding beskik (onafhanklike veranderlike), hul houding ten opsigte van die praktykopleiding van studente positief sal wees (afhanklike veranderlike) en dat hulle geredelik die nodige vaardighede om doeltreffende praktykopleiding te doen, sal ontwikkel (afhanklike veranderlike).

Hierdie hipotese kan volgens die werksprestasiemodel van Suttermeister (1976), wat aangehaal word deur Wolmarans & Eksteen (1987:17), soos volg in Figuur 1.1 voorgestel word:

Figuur 1.1: Die Werksprestasiemodel

Die werksprestasiemodel dui onder andere aan dat daar 'n verband bestaan tussen 'n persoon se kennis, vaardighede en houding.

As gevolg van tussentredende veranderlikes, kan die volgende sub-hipoteses gestel word:

1. Daar is 'n verband tussen die maatskaplike werker se eie ervaring van praktykopleiding as student en sy houding ten opsigte van die praktykopleiding van studente waarvoor hy verantwoordelik is.
2. Daar is 'n verband tussen die aard van die afdeling in die hospitaal waarin die maatskaplike werker werksaam is en sy houding teenoor praktykopleiding.

3. Daar is 'n verband tussen die aantal jare ondervinding waaroor die maatskaplike werker reeds beskik en sy houding teenoor praktykopleiding.

1.4 AFBAKENING VAN DIE NAVORSINGSVELD

Die navorsingsveld van hierdie studie is afgebaken deur doelbewuste seleksie van 'n monster volgens die nie-waarskynlikhedseleksieklassifikasie soos deur Grinnell (1988:252) beskryf. Daarvolgens is hierdie tipe seleksie geskik vir ondersoeke waar die ondersoeker goed bekend is met die vraagstuk wat ondersoek word, sowel as met die universum wat gebruik kan word, soos wat wel by hierdie studie die geval is.

Die teikengroep vir hierdie ondersoek is praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal (hierna word slegs na die "hospitaal" verwys), wat gemoeid is met die praktykopleiding van derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch. Die diensveld waarop hierdie navorsing betrekking het kan geklassifiseer word as praktykopleiding van studente.

Die volgende veranderlikes word in hierdie studie ondersoek:

1. Die aard van die kennis, vaardigheid en houding waaroor 'n praktykopleier wat praktykopleiding van 'n derdejaar maatskaplikewerk-student doen, behoort te beskik;
2. Die wyse waarop die hoeveelheid kennis van 'n praktykopleier oor praktykopleiding, 'n invloed op sy houding teenoor praktykopleiding het;

3. Die mate waarin die houding van die praktykopleier teenoor praktykopleiding 'n effek op die ontwikkeling van die nodige vaardighede daarin by hom het;
4. Die mate waarin daar 'n verband tussen die praktykopleier se eie ervaring van praktykopleiding as student en sy houding teenoor die praktykopleiding van studente waarvoor hy verantwoordelik is, bestaan;
5. Die wyse waarop daar 'n verband bestaan tussen die aard van die afdeling in die hospitaal waarin die maatskaplike werker werksaam is en sy houding teenoor praktykopleiding;
6. Die aard van 'n verband tussen die aantal jare ondervinding waaroor die maatskaplike werker reeds beskik en sy houding teenoor praktykopleiding.

1.5 METODE VAN ONDERSOEK

Daar is met hierdie ondersoek sowel 'n literatuur- as 'n empiriese studie onderneem. Hierdie navorsing word geklassifiseer as kwalitatiewe, toegepaste navorsing soos deur Arkava & Lane (1983:12) verduidelik. Daar is ook in 'n mindere mate van kwantitatiewe navorsingsmetodes gebruik gemaak. Daar is van 'n beskrywende metode gebruik gemaak in 'n poging om die relevante veranderlikes te spesifiseer en uit te lig, soos deur Grinnell (1985:121) verduidelik.

In hierdie studie is spesifieke aangeleenthede ondersoek, oplossings is aan die hand gedoen vir probleme wat uitgelig is en inligting is verskaf aan die opleidingsinstansie, sowel as aan die praktykopleidingsinstansie.

Hierdie studie sou ook as ontwikkelingsnavorsing soos deur Grinnell (1985:483) verduidelik, geklassifiseer kon word, maar as gevolg van sekere beperkinge in die opset waar die studie gedoen is, was dit nie moontlik om die evaluerings-, verspreidings-, en implementeringsfases van hierdie tipe navorsing vir die doeleindes van hierdie studie af te handel nie. Daarom het die navorser besluit om te volstaan met 'n klassifikasie van kwalitatiewe toegepaste navorsing.

'n Omvattende literatuurstudie is gedoen met die oog daarop om 'n behoorlike teoretiese fundering vir die empiriese ondersoek daar te stel. Literatuur oor maatskaplikewerk-supervisie, maatskaplikewerk-opleiding, geneeskundige maatskaplike werk, die opvoedkunde, die sielkunde en algemene administrasie is benut. As empiriese ondersoekmetode is van die gestruktureerde vraelys gebruik gemaak.

Al die maatskaplike werkers by Tygerberg-Hospitaal wat reeds praktykopleiding van derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit van Stellenbosch onderneem het, is as universum beskou. Hieruit is 'n doelbewuste seleksie van 16 praktykopleiers volgens die nie-waarskynlikheid seleksieklasifikasie soos deur Grinnell (1988:252) beskryf, gemaak.

Daar is van die volgende uitsluitingskriteria gebruik gemaak ten einde die nodige eenvormigheid by respondente vir die doel van hierdie studie te verseker: Alle maatskaplike werkers wat minder as een jaar diens by Tygerberg-Hospitaal het en alle toesighouers wat reeds meer as een jaar in 'n toesighouersposisie aangestel is en nie meer kliniese werk in 'n hospitaalafdeling verrig nie, sowel as die ondersoeker self, is uitgesluit.

Hierdie tipe seleksie is geskik vir ondersoek waar die ondersoeker goed bekend is met die onderwerp wat ondersoek word, sowel as met die universum waaruit 'n steekproef geneem word, soos wat in hierdie ondersoek wel die geval is. Ter motivering van hierdie stelling dien gemeld te word dat die ondersoeker oor 'n Honneurs-kwalifikasie in Geneeskundige Maatskaplike Werk beskik. Buiten twee jaar se veldwerkonervinding beskik die ondersoeker ook oor vyf jaar ondervinding as maatskaplike werker in diens van Tygerberg-Hospitaal. Gedurende hierdie tydperk was sy deurentyd gemoeid met praktykopleiding as onderafdeling van haar posomskrywing.

1.6 DATAVERWERKINGSPROSEDURES

Die metode wat gebruik is vir hierdie studie, is kwalitatiewe navorsing. Volgens Grinnell (1985:274), het kwalitatiewe navorsingsmetodes ten doel om die ware karakter van maatskaplike en sielkundige fenomene te ondersoek. Gewoonlik word kwalitatiewe navorsingsmetodes induktief gebruik, byvoorbeeld om konsepte en teorie te ontleen aan die sosiale realiteit wat ondersoek word. In die lig van bostaande verduideliking oor die aard van kwalitatiewe navorsing, kan die metode van hierdie studie as sodanig gekwalifiseer word, aangesien bogenoemde ooreenstem met hoe die ondersoeker te werk gegaan het in hierdie studie.

In aansluiting hierby is kwantitatiewe navorsingsmetodes soos deur Grinnell (1985:275) verduidelik, in 'n mindere mate gebruik vir die aanduiding van getalle en persentasies. Ter wille van ordening, kondensering en vergelyking van inligting is grafiese voorstellings en tabelle, waar nodig, in aansluiting met die teks gebruik.

1.7 AANBIEDING VAN DIE STUDIE

Hierdie navorsingsverslag is in sewe hoofstukke ingedeel.

Na afloop van die inleidende hoofstuk, volg hoofstukke twee tot vyf waarin die literatuurstudie opgeteken is. Daar is deurentyd gepoog om die inligting vanuit die literatuurstudie doelbewus toe te pas op en in verband te bring met die heersende praktykopleidingsituasie in Tygerberg-Hospitaal. Hoofstuk vyf sluit dan ook 'n evaluering in van die geskiktheid van Tygerberg-Hospitaal vir die praktykopleiding in gevallewerk van derdejaargestudente van die Universiteit Stellenbosch.

Hoofstuk ses bestaan uit 'n uiteensetting van die empiriese ondersoek en die navorsingsbevindinge. Dit sluit ook 'n voorgestelde program vir praktykopleiding in. Hierdie program is geformuleer na aanleiding van die gevolgtrekkings waartoe in die empiriese studie gekom is en die uiteensetting, in tabelvorm, word in Bylae 3 vervat.

In hoofstuk sewe, die slothoofstuk van hierdie navorsingsverslag, word die gevolgtrekkings en aanbevelings weergegee. Die aanbevelings is gerig op die verbetering van die algemene praktykopleidingstruktuur in Tygerberg-Hospitaal.

HOOFSTUK 2

DIE AARD EN DOELSTELLINGS VAN PRAKTYKOPLEIDING VAN DERDEJAAR MAATSKAPLIKWERK-STUDENTE

2.1 INLEIDING

Volgens Hamilton en Else (1983:3) is die doel van professionele onderrig gemik op voorbereiding vir die praktyk. Daarom is dit nodig dat teoretiese onderrig met praktykonderrig gekombineer word.

Skrywers soos Hamilton en Else (1983:3) en Hoffmann (1990:5), beskou die oorkoepelende doel van maatskaplikewerk-opleiding as die integrasie van kennis, vaardighede en die regte houding sodat die maatskaplikewerk-student homself as 'n professionele persoon begin ervaar en 'n werkstyl ontwikkel wat in ooreenstemming is met die kennis, vaardighede en waardes wat eie is aan die maatskaplikewerk-professie.

Bogenoemde doelstelling veronderstel dus sowel die ontwikkeling van kennis en vaardighede in die maatskaplikewerk-professie, as die ontwikkeling en groei van die self as professionele persoon. Die enigste geleentheid wat 'n student hiervoor kry, is tydens blootstelling aan en ondervinding van die praktyk tydens praktykopleiding.

Hierdie doelstelling stem ook ooreen met wat Kadushin (1976:125) beskou as die doel van die onderrigfunksie van supervisie, naamlik die verbetering van die werk of dienslewering van die maatskaplike werker en die ontwikkeling van sy beroepspersoonlikheid. Dit blyk met ander woorde dat die doel van supervisie direk van toepassing gemaak kan word op praktykopleiding.

In hierdie hoofstuk sal vervolgens aan die volgende aspekte aandag gegee word: Benewens 'n woordomskrywing, sal 'n verduideliking van die aard van praktykopleiding gegee word. 'n Uiteensetting van die doelstellings van praktykopleiding sal ook aangebied word.

2.2 WOORDOMSKRYWING

In die Memorandum vir Praktykopleiding van derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch (1991:1), word praktykopleiding omskryf as " ...die leerproses waarvolgens 'n student deur 'n praktykopleier of supervisor onderrig word om teorie en praktyk te integreer en die nodige vaardighede en professionele houding te ontwikkel, ooreenkomstig die doelstellings en doelwitte van praktykopleiding vir die betrokke jaargroep." In hierdie geval het dit betrekking op die derdejaarstudent.

2.3 AARD VAN PRAKTYKOPLEIDING

By die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit Stellenbosch, is praktykopleiding 'n afsonderlike afdeling van die kursus in die Maatskaplike Werk, waarvoor 'n aparte prestasiepunt verwerf moet word naas die prestasiepunt vir teorie. Praktykopleiding geskied aanvullend tot die teoretiese kursus en die twee afdelings staan in noue verband tot mekaar.

2.4 DOELSTELLINGS VAN PRAKTYKOPLEIDING

Ten einde die program vir praktykopleiding doelgerig te laat verloop, is dit belangrik om duidelikheid oor die doelstellings en doelwitte van praktykopleiding te

verkry. Die doelstellings omskryf die breë, langtermynredes vir die daarstelling van die kursus. Die doelwitte is korttermyn van aard en is spesifiek en meetbaar, gerig op die korttermynmikpunte van praktykopleiding.

Hamilton en Else (1983:17) meen dat die totale onderrigprogram wat 'n teoretiese en praktykcomponent insluit, een oorkoepelende doel het, naamlik om effektiewe maatskaplike werkers te ontwikkel wat die kennis, vaardighede en houding wat eie is aan die professie, weerspieël. Dit stem ooreen met die uiteensetting van doelstellings wat deur Botha (1976(a):38) gemaak word, hoewel laasgenoemde meer uitgebreid is. As doelstellings word die volgende aspekte byvoorbeeld gespesifiseer:

- Dat die student gedurende praktykopleiding geleentheid moet kry om hom te skool in kennis van mense, asook hoe om hulle te benader.
- Die integrering van die teorie by die praktyk.
- Identifisering met die professie in sy geheel.
- Toepassing van die filosofie van die professie soos dit tot uiting kom in sy beginsels en etiese kode.

Praktykopleiding maak twee onderskeibare bydraes tot hierdie doel. Eerstens verskaf dit die geleentheid om die kennis, vaardighede en maatskaplikewerk-waardes wat in die teorie bestudeer word, te toets in die praktyk. Tweedens maak dit nuwe leerervaringe, wat slegs in die praktyksituasie kan plaasvind, moontlik. Hierdie leerervaringe kan dan weer in die klaskamer geanaliseer word, ooreenkomstig bestaande teorie en metodes (Hamilton en Else 1983:17).

Skrywers soos Fourie (1982:63), Hoffmann (1990:63) en Kadushin (1976:155) onderskei drie dimensies in die leerdoelstellings van praktykopleiding. Dit is die kennis-doelstelling wat te doen het met die kognitiewe funksionering van die student, die houdingsdoelstelling wat te doen het met die affektiewe funksionering van die student en die vaardigheidsdoelstelling wat te doen het met die konatiewe of psigo-motoriese funksionering van die student.

2.4.1 Die kennisdimensie

Tydens praktykopleiding leer die student om toepaslike kennis wat in die klaskamer bekom is, in verband te bring met en toe te pas op die praktyksituasie. Hoffmann (1990:64) huldig die mening dat die voornemende maatskaplike werker 'n gedissiplineerde manier van dink moet aanleer ten einde antwoorde of oplossings vir bestaande vrae en probleme te vind en om potensiële probleme te kan antisipeer. Op hierdie manier word kennis in die praktyksituasie vasgelê en ontwikkel.

2.4.2 Die vaardigheidsdimensie

Volgens Hoffmann (1990:64) is die ontwikkeling van die vermoë om die werk te kan dóén, afhanklik van die mate waarin die student kan leer om toepaslik maatskaplikewerk-metodes en tegnieke te selekteer en toe te pas op die situasie waarmee hy in die praktyk te doen het.

Vaardigheid rus op 'n kennisbasis, maar die koördinering van kennis en vaardigheid kan slegs ontwikkel deur middel van oefening. Laasgenoemde word in die praktyksituasie opgedoen.

2.4.3 Die houdingsdimensie

Die standpunt word gehuldig (Hoffmann 1990:64; Kadushin 1976:129) dat lede van dieselfde professie deur 'n gemeenskaplike waardestelsel en 'n bepaalde gedragskode aan mekaar gebind word. Daarom is professionele sosialisering waartydens die professionele identiteit van die beroep en die besondere beskouing van en benadering tot die werk aangeneem word, 'n belangrike leerdoelstelling van die maatskaplikewerk-student.

Wanneer hierdie waardes vasgelê en geïnternaliseer is in die student of maatskaplike werker, gaan dit oor tot houdings, met ander woorde vaste maniere van dink en voel. Dit gee weer aanleiding tot vaste maniere van optrede of gedrag.

In aansluiting by hierdie driedimensionele doelstelling van praktykopleiding, blyk dit uit die literatuur (Fourie 1982:75; Hoffmann 1990:65; Kadushin 1976:155) dat vyf leerareas in die praktyk volgens die hoofkomponente waaruit maatskaplike werk bestaan, onderskei kan word. Hierdie komponente is reeds gedurende 1957 deur Perlman geïdentifiseer. Dit is naamlik die PERSOON wat met 'n PROBLEEM kom na 'n PLEK waar hy deur middel van 'n PROSES gehelp word deur 'n PROFESSIONELE PERSOON. Dieselfde komponente word ook deur Kadushin (1976:155) voorgehou as 'n raamwerk waarvolgens onderrig vir supervisie doeleindes kan geskied. Bemeestering van al vyf hierdie komponente in terme van kennis, vaardigheid en houding, kan as belangrike doelstellings beskou word vir praktykopleiding.

Hierdie komponente kan volgens die literatuur (Kadushin 1976:155; Fourie 1982:60) elk ingedeel word met spesifieke doelwitte ten opsigte van elke leerarea. Die PLEK wat te doen het met die welsynsorganisaie, word as

die eerste leerarea geïdentifiseer en die volgende doelwitte geld daaronder:

Die plek van die betrokke welsynsorganisasie (in die geval van hierdie studie is dit die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal) binne die algemene welsynstruktuur, die samewerking met ander welsynsorganisasies en bronne in die gemeenskap, die wyse van beplanning en administrasie, die wyse van beleidsformulering, die wyse hoe verandering van beleid bewerkstellig word, doelstellings en doelwitte, wyse van dienslewering, voorwaardes vir dienslewering en die aard van wetlike gesag.

Le Roux (1981:94) maak elkeen van hierdie P-komponente spesifiek op die hospitaal van toepassing en dit geld dan ook vir die praktykopleiding van derdejaarstudente. Sy lig ten opsigte van die PLEK die volgende eiesoortige kenmerke van die hospitaal uit wat ter aansluiting by die reeds genoemde doelwitte kan geld. Sy gee byvoorbeeld baie aandag aan die feit dat die moderne hospitaal (soos Tygerberg-Hospitaal in hierdie geval) 'n groot en komplekse struktuur is, wat oorweldigend vir die student kan wees en 'n groot invloed op sy werkverrigting en aanpassing kan uitoefen. Dit is belangrik dat die student hierdie struktuur moet verstaan, omdat dit andersins tot rolvervaging by hom kan lei. Verder kan die aard van die indeling van die verskillende hospitaalafdelings met die eiesoortige kenmerke en roetine van elke afdeling en die besondere verwagtinge wat aan die maatskaplikewerk-student binne elke afdeling gestel word, tot verwarring lei as die student dit nie goed begryp nie.

Die belangrikheid daarvan om die sterk hiërargiese struktuur wat in die hospitaal heers te begryp, ten einde goed aan te pas binne die multidissiplinêre span, word ook uitgelig. Dit hang saam met die volgende eiesoortige

kenmerke van maatskaplike werk in die geneeskundige opset, naamlik dat die maatskaplike werker in staat moet wees om binne twee verwysingsraamwerke, naamlik die geneeskundige en die maatskaplike, sy werk te verrig. Die maatskaplikewerk-student word alreeds tydens praktykopleiding aan hierdie vereiste blootgestel.

Voorts wys Le Roux (1981) daarop dat die hospitaal as 'n gemeenskap beskou kan word, met 'n bepaalde subkultuur wat 'n invloed op die interaksiepatrone van die personeel en pasiënte het. Weens die feit dat die hospitaal as 'n gemeenskap met 'n eie subkultuur afgebaken kan word, bestaan die gevaar dat persone wat daarbinne werk, geïsoleer kan raak van die breë gemeenskap. Ten opsigte van maatskaplike werk in die hospitaal, bestaan daar dikwels onkunde en misverstande tussen die maatskaplike werker in die veld en dié in die hospitaal oor elkeen se onderskeie rolle en take. Daarom is dit belangrik dat die praktykopleier gedurig doelbewus ooreenkomste en verskille aan die student uitwys om die verband tussen maatskaplike werk binne en buite die hospitaal in stand te hou. Sodoende vervul die praktykopleier teenoor die student 'n opvoedkundige en interpreterende taak ten opsigte van die rol van die maatskaplike werker in die hospitaal.

Die spanbenadering word uitgelig as 'n uitstaande kenmerk van die hospitaal as werksterrein, aangesien soveel verskillende dissiplines betrokke is by die behandeling van die pasiënt en een gevolg daarvan is dat 'n groot deel van die maatskaplike werker se tyd afgestaan word aan spanaktiwiteite. In hierdie opsig is die aanleer van aanpasbaarheid in dagbeplanning 'n noodsaaklike leerdoelwit vir die student.

Ten spyte van die feit dat die rol van die maatskaplike werker in die span dikwels beïnvloed word deur ander spanlede se siening daarvan, is dit belangrik dat die

maatskaplike werker nie sy dienste rig volgens die eise van die geneesheer in plaas van volgens die behoeftes van die pasiënt nie. Dit is 'n slagkat waarin jong maatskaplike werkers wat nuut in die geneeskundige opset is, asook studente, dikwels trap in 'n poging om die professionele afstand tussen hom en die geneesheer te probeer verminder en sodoende sy professionele aansien te probeer verhoog (Le Roux 1981:102).

In die hospitaal bevind die maatskaplike werker hom in 'n sekondêre opset wat 'n invloed kan hê op sy professionele selfbeeld. Ongelukkig lei dit dikwels tot 'n lae professionele selfbeeld.

Le Roux (1981:104) wys daarop dat die sukses van die maatskaplike werker in die hospitaal sal afhang van die mate waarin dit geïntegreer is met die primêre dienslewering in die hospitaal. Rolduidelikheid is dus weer eens baie belangrik.

Ten slotte lig Le Roux (1981:105) ten opsigte van die PLEK die fisiese opset van die hospitaal uit en meld die feit dat maatskaplikewerk-kantore dikwels ver van die sale geleë is, dat verskillende sale bedien word en dat die moontlikheid van verdwaal veral aanvanklik groot is. Die omstandighede waarin onderhoude dikwels gevoer moet word, kan ook vir die student 'n bedreiging wees. Die praktykopleier kan baie van hierdie potensiele angs van die student verlig, deur in die oriëntering genoeg aandag aan hierdie aspekte te gee.

Volgens die literatuur (Fourie 1982; Kadushin 1976) word die PERSOON wat te doen het met die kliëntsisteem, as die tweede leerarea beskou en die volgende doelstellings vir gevallewerk word daaronder onderskei:

Begrip vir normale gedrag van die kliëntsisteem, asook vir die ontwikkeling van fisiese, psigiese,

emosionele en intellektuele aard is nodig. In aansluiting daarby, is kennis van menslike gedrag as gevolg van reaksie op spanning in verband met maatskaplike probleme en individue en gesinne se reaksie op en aanpassing by maatskaplike probleme, nodig.

Die derde leerarea wat deur skrywers soos Fourie (1982) en Kadushin (1976) onderskei word, is die PROBLEEM en die volgende doelwitte wat daarmee verband hou, word uitgelig:

Die ooreenkoms tussen die welsynsorganisasie se dienslewering en die aard en voorkoms van maatskaplike probleme in die betrokke werksgebied (in die Hospitaal kan die verband tussen die mediese en maatskaplike probleme ook in aanmerking geneem word), die effek van 'n spesifieke probleem op mense se lewens, die aard van psigo-sosiale probleme en die oorsake van maatskaplike probleme en behoeftes.

Aangesien bogenoemde twee komponente baie nou aanmekaar gekoppel is, bespreek Le Roux (1981:106) hierdie twee tesame. Die eerste kenmerk wat uitgelig word, is die siektegesentreerde aard van die werk in die geneeskundige opset. Die maatskaplike werker moet voortdurend ingestel wees op die fisiese, emosionele en maatskaplike aspekte wat moontlik deur die siekte geraak kan word. Aangesien die psigo-maatskaplike implikasies wat voortspruit uit siekte en die aanvaarding van die siekerol 'n groot effek kan hê op die persoon- en probleemkomponente, is dit belangrik dat die maatskaplike werker kennis moet dra van hierdie invloede ten einde sy plan van aksie te rig. Addisionele kennis omtrent die siektetoestande waarmee dikwels in die spesifieke hospitaalafdeling gewerk word, is noodsaaklik vir die maatskaplike werker. Ten einde die student se dienslewering in die afdeling tydens praktykopleiding sinvol te maak, is dit noodsaaklik dat

die praktykopleier hom sal inlig oor die aard van die siektetoestande wat hy dikwels in die afdeling sal teëkom en wat die moontlike reaksies van pasiënte en hulle gesinne daarop mag wees. Dit is gerieflik indien hierdie inligting tesame met relevante artikels oor die verskillende siektetoestande in 'n handleiding wat in die praktykopleier se kantoor geberg word, vervat is.

'n Verdere eiesoortige kenmerk van maatskaplike werk in die hospitaal is dat die maatskaplike werker te doen kry met 'n wye spektrum van persone en probleme. Persone uit alle sosio-ekonomiese klasse ontvang behandeling in die hospitaal en daarom moet die maatskaplike werker die vaardigheid ontwikkel om by al hierdie verskillende vlakke aan te sluit. Hy moet ook die vaardigheid ontwikkel om aan te sluit by die eiesoortige maniere waarop persone uit verskillende vlakke van die samelewing sommige mediese probleme ervaar. Dit is belangrik dat die maatskaplike werker die pasiënt in sy totaliteit moet sien en hom nie blind staar teen die mediese toestand van die pasiënt nie. Dit is ook 'n vaardigheid wat die student tydens die praktykopleidingsplasing moet bemeester.

Die PROSES van hulpverlening word deur Fourie (1982) en Kadushin (1976) as die vierde leerarea onderskei en die doelstellings wat ten opsigte van gevallewerk daarmee verband hou, is die volgende:

Die tegniek van hulpverlening, bepaling van die aard van hulpverlening, die wyse van hulpverlening sodat selfhulp met betrekking tot probleemoplossing kan ontwikkel en die opeenvolgende aard van die fases, take en vaardighede in die maatskaplikewerk- proses.

Le Roux (1981:113) wys weer eens daarop dat die maatskaplike werker in die hospitaal se werkverrigting altyd gekoppel sal wees aan die mediese situasie. Daarom

moet die maatskaplike werker deeglike kennis dra van die mediese toestand van die pasiënt voordat hy sy hulpverlening kan beplan. Dit is noodsaaklik dat die maatskaplike werker voortdurend sy optrede moet aanpas by die mediese realiteit, deur byvoorbeeld die duur en intensiteit van sy onderhoude te rig volgens die fisiese toestand van die pasiënt. In hierdie opsig word die verloop van die maatskaplikewerk-proses dus ernstig beïnvloed deur die aard van die siektetoestand en is dit 'n belangrike aanpassing wat die student moet maak tydens praktykopleiding.

Die feit dat maatskaplike werk binne 'n hospitaal waar akute siektes behandel word, soos Tygerberg-Hospitaal, meestal korttermyn van aard is, vereis deeglike beplanning en snelle werksuitvoering deur die maatskaplike werker. Dit vereis dat die maatskaplike werker sekere vaardighede moet verskerp ten einde sy hulpverlening suksesvol deur te voer. Voorbeelde van sodanige vaardighede is die vinnige opbou van 'n professionele verhouding met die pasiënt, die vinnige bereiking van onderhoudsdiepte en akkurate probleemdefiniëring binne die beperkte tyd en omstandighede. In teenstelling met werk by veldwerk-organisasies, is dit ook dikwels nodig om in die hospitaal die hele maatskaplikewerk-proses in een onderhoud af te handel, wat ook verwarrend vir die student kan wees. Le Roux verwys ook na Hartshorn (1962:193) wat verduidelik dat studente dikwels die vinnige werkstempo en hoë pasiënte-omset baie moeilik vind, aangesien die student eers die nodige vaardighede in korttermynwerk moet ontwikkel om aan te pas by die eise van die situasie.

Aangesien die suksesvolle implementering van die maatskaplikewerk-proses 'n belangrike leerdoelwit vir praktykopleiding in die derde jaar is, is dit noodsaaklik

dat die praktykopleier tydens supervisie genoeg aandag aan die genoemde aspekte aangaande die PROSES sal gee.

Die laaste leerarea wat ten opsigte van die reeds gemelde komponente onderskei word, is volgens Fourie (1982) en Kadushin (1976) die PROFESSIONELE PERSOON of personeellid, wat in die konteks van praktykopleiding, as die student beskou word. Die volgende doelwitte met betrekking tot gevallewerk word vir hierdie leerarea onderskei:

Die ontwikkeling van selfbewuswording, bevoegdheid om vaardighede aan te wend met betrekking tot gevallewerk, die integrering van die teorie en praktyk en die ontwikkeling van 'n beroepspersoonlikheid wat gevoelens, houdings, optrede en selfhandhawing insluit.

Le Roux (1981:121) maak die stelling dat die maatskaplike werker 'n relatief lae status geniet in vergelyking met ander professies in die hospitaal, onder andere as gevolg van sy dikwels onduidelike rol en die onmeetbaarheid van sy werk teenoor die van ander. Hy beskik ook nie oor wetlike mag nie, en dit lei tot 'n posisie van relatief lae of geen gesag. Die sterk emosionele impak wat die teenwoordigheid van siekte en die dood op die maatskaplike werker kan hê, is 'n verdere stremmende faktor ten opsigte van die ontwikkeling van die PROFESSIONELE PERSOON.

Nog 'n aspek wat aandag moet geniet, is die eise wat dit aan die maatskaplike werker, en soveel te meer aan die student, stel om suksesvol binne spanverband te kan werk. Daar word beweer dat, wat spanwerk betref, selfs die hoogste werksvaardighede nie vergoed vir 'n onvermoë tot spansamewerking nie (Le Roux:1981:126). Verder word daar van die maatskaplike werker verwag om voortdurend 'n dubbele lojaliteit te handhaaf ten opsigte van die

behoefte van beide die kliëntsisteem en die hospitaal. 'n Balans moet ook gehandhaaf word tussen die geneeskundige- en maatskaplike aspekte van die werk.

Dit is dus duidelik dat daar in die hospitaelopset heelwat faktore is wat spanning kan veroorsaak vir die maatskaplikewerk-student en om te verhoed dat hierdie spanningsfaktore destruktief inwerk op die student se ontwikkeling as PROFESSIONELE PERSOON, is dit belangrik dat die praktykopleier die ondersteuningsfunksie van supervisie reg toepas.

Die Departement Maatskaplike Werk van die Universiteit Stellenbosch, se doelstellings en doelwitte vir die praktykopleiding van derdejaargestudente, soos uiteengesit in die Memorandum vir Praktykopleiding (1991:1), stem ooreen met bogenoemde beredenering. Die doelstellings vir praktykopleiding volgens hierdie Memorandum behels: "... die gereedmaking vir beginnerspraktyk en die professionele skoling van die student deur middel van leergeleenthede wat aan hom gebied word sodat hy in staat sal wees om:

- met die professie in sy geheel en 'n welsynsinstantie as maatskaplike sisteem te identifiseer
- die doelstellings van die maatskaplikewerk-praktyk te evalueer en om hierdie kennis te benut in hulpverlening aan individue, gesinne, groepe en gemeenskappe, asook vir maatskaplikewerk-administrasie en -navorsing
- hulp te verleen aan persone in alle lewenstadia en van verskillende groepsamestellings en groepsgroottes

- 'n breë verskeidenheid van maatskaplike probleme en behoeftes waar te neem, te identifiseer, te ondersoek, te hanteer en na te vors
- die proses van hulpverlening ten opsigte van alle metodes in die maatskaplike werk toe te pas ooreenkomstig die take en funksies wat tydens die verloop van die proses uitgevoer word
- kennis, houding en vaardighede met betrekking tot die terrein en proses van maatskaplikewerk-hulpverlening en -navorsing waarin teoretiese onderrig ontvang word te integreer met die praktyk in die ontwikkeling as professionele persoon."

2.5 DIE DOELWITTE VAN PRAKTYKOPLEIDING VAN DERDEJAAR-STUDENTE

Die doelwitte wat met praktykopleiding vir die derdejaargestudent nagestreef word, het volgens die Memorandum vir Praktykopleiding (1991) die uitbouing van die kennis en professionele houding van die student met betrekking tot maatskaplikewerk-hulpverlening ten doel deur middel van

- "die inskakeling by en praktykopleiding vanuit 'n goedgekeurde welsynsinstantie met die doel om hulp te verleen ooreenkomstig die struktuur, beleid en werkswyse van die instantie
- die uitbouing van begrip vir menslike ekologie, sowel as
- die benutting van maatskaplikewerk-hulpverlening vanuit die ekologiese perspektief ten einde die vermoë te ontwikkel om:

hulp te verleen aan individue, gesinne, groepe
en gemeenskappe deur middel van 'n proses

te beplan ten opsigte van algemene werk en
dienslewering

- ontwikkeling van professionaliteit deur die
benutting van supervisie en gestruktureerde
selfevaluering
- die ontwikkeling van die student se vermoë tot
selfstudie en meningsvorming, asook die ontleding,
interpretering en integrering van wetenskaplike
vakliteratuur."

Die program vir praktykopleiding, waarvolgens gepoog word
om bogenoemde doelstellings en doelwitte te verwesenlik,
sluit gevallewerk, groepwerk, gemeenskapswerk, maatskap-
likewerk-administrasie, individuele- en groepsupervisie,
evaluering, weeklikse praktiese klasse en 'n
oriënteringsplasing van drie weke in.

In hierdie studie sal slegs gekonsentreer word op
gevallewerkpraktykopleiding aan die derdejaargestudent,
sowel as verbandhoudende aspekte met betrekking tot die
praktykopleiers en die praktykopleidingsinstansie, in
hierdie geval Tygerberg-Hospitaal.

2.6 SAMEVATTING

Die woordskrywing van praktykopleiding dui aan dat dit
te make het met die leerproses waardeur die student in
die praktyksituasie deur 'n praktykopleier in staat
gestel word om die teorie en praktyk te integreer.

Aan die Universiteit Stellenbosch is die aard van praktykopleiding sodanig dat dit 'n volwaardige afdeling van die kursus in maatskaplike werk uitmaak.

Die doelstellings van praktykopleiding kom neer op die bemeestering van die vyf komponente van die maatskaplikewerk-praktyk deur die student, in terme van kennis, vaardigheid en houding. Die student word daartoe in staat gestel deur die praktykopleier in die uitvoering van die funksies van supervisie. Die eiesoortige kenmerke van die hospitaal as terrein waar praktykopleiding onderneem word, moet ook deurentyd in ag geneem word by die bemeestering van die vyf komponente waaruit maatskaplike werk bestaan.

HOOFSTUK 3

VEREISTES WAT AAN PRAKTYKOPLEIERS GESTEL WORD IN TERME VAN KENNIS, VAARDIGHEID EN HOUDING

3.1 INLEIDING

Ten einde die aard en doelstellings van praktykopleiding van derdejaarstudente te verweswenlik, is daar sekere vereistes wat aan praktykopleiers gestel word.

Net soos daar drie dimensies, naamlik die bemeestering van kennis, vaardigheid en houding, ten opsigte van 'n verskeidenheid van aspekte onderskei kan word in die leerdoelstellings van die student, is dit belangrik dat die praktykopleier ook oor die nodige kennis, vaardighede, en die regte houding sal beskik ten opsigte van die verskillende aspekte van praktykopleiding. Sodoende sal die praktykopleier sy rol in praktykopleiding ten beste kan vervul.

In hierdie hoofstuk sal die rol van die praktykopleier ten opsigte van die volgende aspekte van praktykopleiding bespreek word, te wete:

- die funksies van praktykopleiding;
- die beginsels van volwasse leer;
- die onderrigbeginsels en tegnieke;
- toepaslike maatskaplikewerk-beginsels en -tegnieke;
- die onderrigproses in supervisie/praktykopleiding;
- benutting van die hulpmiddels in supervisie;
- evaluering van derdejaarstudente in praktykopleiding en
- die administrasie verbonde aan praktykopleiding.

3.2 DIE FUNKSIES VAN PRAKTYKOPLEIDING

Kadushin (1976:21) onderskei drie funksies van supervisie, naamlik die onderrig-, die ondersteunings- en die administratiewe funksie. Hierdie drie funksies word gelyktydig en in aansluiting tot mekaar vervul. Weens die noue ooreenkomste wat tussen supervisie en praktykopleiding bestaan, kan hierdie drie funksies ook op praktykopleiding van toepassing gemaak word.

Volgens Kadushin (1976:126) deel hierdie drie funksies van supervisie 'n gemeenskaplike doelstelling, naamlik die verbetering van die student se werk en die ontwikkeling van sy beroepspersoonlikheid. Hierdie doelstelling sluit aan by die doelstellings van praktykopleiding wat in Hoofstuk 2 bespreek is.

3.2.1 Die onderrigfunksie

Die onderrigfunksie van supervisie of praktykopleiding is daarop gemik om die werker of student te leer dit wat hy moet weet om die werk te kan doen en om hom te help om dit te leer (Kadushin 1976:125). Wat die derdejaarstudent spesifiek aanbetref, dra die onderrigfunksie wat die praktykopleier moet vervul ook daartoe by om die student te help om aan die vereistes wat ingevolge die praktykopleidingskurrikulum aan hom gestel word, te voldoen. Hierdie funksie veronderstel nie slegs die oordra van kennis aan die student nie, maar ook hulp met die doeltreffende implementering daarvan. Dit kom neer op die ontwikkeling van die nodige vaardigheid en die regte houding.

3.2.2 Die ondersteuningsfunksie

Wat die ondersteuningsfunksie aanbetref, meld Kadushin (1976:198) dat die supervisor daarvoor verantwoordelik is om die maatskaplike werker of student aan wie hy leiding

gee, te help om sy werksverwante stress te hanteer. Die praktykopleier moet dus deur ondersteuning die student in staat stel om sy emosionele energie te mobiliseer ten einde spanning in die werk te kan hanteer. Hoffmann(1990:153) maak melding van 'n verskeidenheid oorsake van stress by 'n student in die praktykopleidingsituasie. Voorbeelde van sodanige stressors is die blootstelling aan die nuwe omgewing van die praktykopleidingsinstansie, die praktykopleier self, kompetisie met mede-studente by dieselfde praktykopleidingsinstansie, die struktuur en inhoud van die kursus in praktykopleiding sowel as die evaluering van die student se prestasie in praktykopleiding.

Weens die groot hoeveelheid spanningswekkende faktore in die praktykopleidingsituasie, speel die ondersteunings-funksie van supervisie 'n belangrike rol in praktykopleiding.

3.2.3 Die administratiewe funksie

Austin (1981:11) omskryf die administratiewe funksie van supervisie of praktykopleiding soos volg: "The administrative function involves the directing, co-ordinating, enhancing and evaluating of subordinates." Dit verwys in die geval van praktykopleiding dus na die organisatoriese raamwerk waardeur die doelstellings van praktykopleiding bereik moet word binne elke praktykopleier se unieke situasie in sy afdeling in die hospitaal.

Die praktykopleier moet kennis dra van die aard en inhoud van die drie funksies wat hy moet vervul in die praktykopleidingsituasie. Verder moet hy die vaardigheid ontwikkel om die funksies korrek toe te pas en hy moet 'n positiewe houding ontwikkel ten opsigte van sy rol in die uitvoering van hierdie funksies.

3.3 DIE BEGINSELS VAN VOLWASSE LEER

Die derdejaarstudent in maatskaplike werk is 'n volwasse leerder en daarom is die beginsels van volwasse leer (andragogie) soos deur Knowles (1971:38) uiteengesit, op hom van toepassing. Andragogie beteken, volgens Knowles, die kuns en die wetenskap om volwassenes te help om te leer. Ten einde suksesvolle onderrig in die praktykopleidingsituasie te verseker, is dit belangrik dat die praktykopleier vertrouwd moet wees met die beginsels van volwasse leer. Hy moet ook die vaardigheid ontwikkel om hierdie beginsels te implementeer en glo in die potensiaal van die toepassing van die beginsels.

Uit die literatuur (Knowles 1971:39; Kadushin 1985:146; Middleman & Rhodes 1985:158), blyk dit dat die volgende vier onderliggende uitgangspunte vir volwasse leer onderskei kan word:

3.3.1 Die volwassene se selfbegrip verander van afhanklikheid na outonomie, en hy bepaal of rig nou in 'n groot mate sy eie optrede. Botha (1989:241) pas hierdie beginsel direk op die onderrigsituasie toe deur aan te beveel dat die onderrigklimaat ondersteunend en samewerkend moet wees en dat die volwassene, in hierdie geval die derdejaarstudent, moet ervaar dat hy gerespekteer en aanvaar word. Selfevaluering van sy leerbehoeftes en van sy vordering, is vir hierdie nuwe selfbegrip van die student belangrik.

3.3.2 Die volwassene beskik oor 'n rykdom van ondervinding wat hy na die onderrigsituasie bring en wat as bronne van leer gebruik kan word. Botha (1989:241) beveel aan dat groter klem op eksperimentele leer moet val. Sodoende kan die student daaraan deel hê en sy eie ervaring kan as hulpmiddel aangewend word.

3.3.3 Die volwassene se gereedheid om te leer word bepaal deur dit wat vir hom belangrik is om te leer. Kadushin (1976:164) verwys in hierdie verband na die "gereed-om-te-leer oomblik" waar die student op 'n gegewe tydstip gereed is om 'n sekere leerinhoud te absorbeer omdat dit op daardie oomblik vir hom uiters toepaslik is. Volgens Botha (1989:241) is volwassenes se inherente motivering om te leer afhanklik van hul behoeftes en belangstellings. In hierdie verband vervul die praktykopleier 'n belangrike rol deurdat hy die student behulpzaam moet wees om sy eie leerbehoefte te identifiseer en hom moet help om ooreekomstig sy leerbehoefte, individuele doelwitte vir hom te stel.

3.3.4 Die volwassene se oriëntasie ten opsigte van tyd van leer verskil van dié van kinders, in die opsig dat klem in volwasse leer op die huidige val, waar die klem in pedagogie op die toekoms val. Die derdejaarestudent se leermikpunte is dus ook op die huidige gerig en nie vaag op die toekoms nie.

Bogenoemde uitgangspunte vir volwasse leer lê ten grondslag van die uitvoering van die onderrigfunksie in praktykopleiding.

3.4 DIE ONDERRIGBEGINSELS EN TEGNIEKE

Skrywers soos Kadushin (1985:244) en Austin (1981:246) verwys na 'n verskeidenheid van onderrigbeginsels en tegnieke ten einde effektiewe onderrig en leer te laat plaasvind. Dit kan soos volg uiteengesit word:

3.4.1 'n Mens leer die beste as hy hoogs gemotiveerd is om te leer. Tegnieke wat die praktykopleier ter bereiking van hierdie leerbeginsel kan benut, is om die bruikbaarheid van dit wat geleer word te verduidelik; die student se individuele motiewe en behoeftes in verband te

bring met die leerinhoud en die werk wat gedoen word; areas van lae motivering met areas van hoë motivering in verband te bring en om die strewe na werksbevrediging as motivering te gebruik.

3.4.2 'n Mens leer die beste wanneer die meeste energie in die leersituasie aan leer spandeer word. Hierdie beginsel kan die beste bereik word deur tegnieke soos die verwydering van situasies wat leer strem; die bepaling van reëls, rolle beperkinge en verwagtinge in die leerproses; die skep van die regte atmosfeer; erkenning van die student se selfbeskikkingsreg; gebruikmaking van wat die student reeds weet; om tydens onderrig te beweeg van die bekende na die onbekende leerinhoud en om vertroue te bewys aan die student se vermoë om te leer.

3.4.3 'n Mens leer die beste wanneer leer opgevolg word deur positiewe bevrediging. Geskikte tegnieke wat hiervoor gebruik kan word, is om regverdig te prys; periodiek te evalueer; om leeromstandighede so te skep dat 'n hoë mate van sukses verseker sal word, positiewe terugvoer te bied; leer in verteerbare hoeveelhede aan te bied en om die student op mislukkinge voor te berei.

3.4.4 'n Mens leer die beste wanneer hy aktief by die leerproses betrek word. Tegnieke wat die praktykopleier hiervoor kan gebruik, is om die student te laat deelneem aan die beplanning van die supervisiesessies; geleentheid vir vrae en die bespreking van sake te bied; geleentheid te bied om vrese en onsekerhede te deel en deur aan die student die geleentheid te bied om dit wat geleer word, toe te pas.

3.4.5 'n Mens leer die beste wanneer die leerinhoud betekenisvol aangebied word. Ten einde hierdie onderrigbeginsel tot uitvoer te bring, moet leermateriaal spesifiek vir 'n betrokke student geselekteer word; die

inhoud betekenisvol binne 'n teoretiese raamwerk ingepas word; van verbeeldingryke herhaling gebruik gemaak word; leersituasies moet aangepas word by dit wat reeds geleer is en daar moet kontinuïteit tussen supervisiesessies bestaan deur opeenvolging en integrasie van dit wat aangebied word.

3.4.6 'n Mens leer die beste wanneer sy leerpatroon en leervermoë geïndividualiseer word. 'n Voorveronderstelling vir die uitvoering van hierdie laaste beginsel is dat die praktykopleier oor 'n onderrigevaluering van die student moet beskik. Hy moet ook die student goed ken en bekend wees met sy individuele leerpatroon.

In die literatuur (Kadushin 1985:160; Jacobs et al. 1984:99; Austin 1981:253) word 'n verskeidenheid individuele leerstyle by maatskaplike werkers onderskei en word daar verduidelik hoe supervisors daarby kan aanpas. Daar is byvoorbeeld die afhanklike leerder wat deur aanmoediging, direkte opdragte en eksterne versterking leer; die eksperimenteel-empatiese leerder wat die beste deur herhaling, maar ook intuïtief leer; die konstruktief-samewerkende leerder wat die beste leer deur die praktiese uitvoering van take en die konseptueel-onafhanklike leerder wat deur kritiese evaluering, konseptualisering en die trek van verbande tussen teorie en praktyk, leer. Vir die praktykopleier is kennis van hierdie aspek baie belangrik.

3.5 TOEPASLIKE MAATSKAPLIKWERK-BEGINSELS EN TEGNIEKE

Algemene maatskaplikewerk-beginsels en tegnieke is ook van toepassing op die verhouding tussen die praktykopleier en student in die onderrigsituasie. Kadushin (1976:149) verwys na die parallel wat bestaan

tussen die supervisieproses en die probleemoplossende proses wat met die kliëntsisteem uitgevoer word.

Dit is byvoorbeeld belangrik dat die praktykopleier voortdurend beginsels soos empatie, aanvaarding, emosionele warmte en kongruensie sal toepas in sy verhouding met die student. Tegnieke soos reflektoring, opheldering, opsomming, veralgemening en konfrontering word ook algemeen gebruik in die onderrigsituasie.

3.6 DIE ONDERRIGPROSES IN SUPERVISIE/PRAKTYKOPLEIDING

Volgens Botha (1989:243) is die onderrigproses die grondslag waarop supervisie rus. Dit is in hierdie proses waar aandag gegee word aan die leerbehoeftes wat op administratiewe-, onderrig- en/of ondersteunende vlak lê en waar die onderrigbeginsels en tegnieke geselekteerd toegepas word ooreenkomstig die leerpatrone en behoeftes van die student. In die uitvoering van hierdie proses moet die praktykopleier ook voortdurend die uitgangspunte van volwasse leer in gedagte hou en toepas.

3.6.1 Die onderrigmodel

Onderrig vind plaas ten opsigte van die geïdentifiseerde leerbehoeftes van die student. Dit word moontlik gemaak deurdat die praktykopleier saam met die student bepaal waar sy besondere leerbehoeftes lê, gemeet teen die standaard wat bereik moet word. Hierna word as die onderrigmodel verwys en dit word ingevolge die komponente vir onderrig wat in Hoofstuk 2 volledig verduidelik is, opgestel. Die raamwerk in Tabel 3.1. verleen die nodige struktuur aan die onderrigproses. Skematies kan dit soos volg voorgestel word:

Tabel 3.1: Die Komponenteraamwerk vir onderrig

	PLEK	PERSOON	PROBLEEM	PROSES	PROF. PERSOON
KENNIS					
VAARDIG- HEID					
HOUDING					

3.6.2 Die onderrigevaluering

Nadat die student se leerbehoefte volgens die voorafgaande onderrigmodel geïdentifiseer is, word dit vervat in 'n onderrigevaluering. Skrywers soos Middleman & Rhodes (1985:147), Austin (1981:242), Munson (1983:16) en Kadushin (1985:160) beklemtoon die noodsaaklikheid van die onderrigevaluering en verskaf riglyne waarvolgens 'n onderrigevaluering saamgestel kan word.

'n Onderrigevaluering behoort veral die volgende aspekte te dek:

Die kennis waaroor die student reeds beskik, dit wat hy nie weet nie (in terme van die onderrigmodel); dit wat hy wil leer en hoe hy dit wil leer (leerstyle).

Benewens inligting rondom die student se leerbehoefte, word ook inligting rondom die volgende aspekte benodig:

Relevante aspekte oor die student se persoonlike agtergrond, akademiese agtergrond, praktykopleidingsgeleenthede, prestasievermoë, besondere vaardighede, gesindheid teenoor leer en sy vermoë daartoe, vlak van motivering, aanpassingsvermoë in 'n leersituasie, houding

teenoor en deelname aan supervisie en vermoë tot selfstandige funksionering.

'n Onderrigevaluering behoort aan die volgende vereistes te voldoen: Dit moet volledig en goed gemotiveerd wees, die feite moet logies en geordend wees en die bron van gegewens moet aangetoon word (byvoorbeeld voorgelegde verslae). Skrywers soos Hawthorne (1987), Ford & Jones (1987), Kent (1969) en Lacerte et al. (1989) verskaf riglyne waarvolgens verslagskrywing ontleed kan word om leerbehoeftes te identifiseer.

3.6.3 Die onderrigprogram

Uit die onderrigevaluering word 'n onderrigprogram saamgestel waardeur in al die leerbehoeftes voorsien moet word. Die leerbehoeftes moet in die onderrigprogram volgens prioriteite aangebied word nadat verbande tussen die verskillende komponente uitgelig is. Die onderrigprogram moet sodanig saamgestel word dat daar soveel as moontlik leerbehoeftes binne die kortste moontlike tyd aangespreek kan word. In die onderrigprogram behoort ook 'n tydskaal ingebou te word waarbinne die leerbehoeftes in terme van tyd aangespreek sal word.

Die onderrigprogram stel dus in die breë voor wat tydens die onderrigproses sal plaasvind, terwyl daar in die supervisiesessie self bepaal sal word hoe die leerbehoeftes aangespreek sal word.

Die onderrigproses bied 'n logiese, sinvolle, geordende raamwerk vir die praktykopleier sowel as die student, waarbinne onderrig tydens die praktykopleidingsplasing kan plaasvind.

3.7 BENUTTING VAN DIE HULPMIDDELS IN SUPERVISIE

Botha (1976(a):211) identifiseer 'n aantal hulpmiddels in praktykopleiding wat as tegnieke vir die implementering van die drie funksies van supervisie gebruik kan word. Hierdie hulpmiddels is naamlik die verhouding, die gesprek en verslagskrywing en elkeen sal vervolgens afsonderlik bespreek word.

3.7.1 Die verhouding

Die verhouding in supervisie is nie 'n doel op sigself nie, maar wel 'n hulpmiddel waardeur die doelstellings van supervisie bereik kan word. Daarom moet die verhouding tussen die praktykopleier en student van só 'n aard wees, dat doelbereiking bevorder word. Volgens Botha (1976(a):211) vorm die verhouding 'n integrale deel van die proses in supervisie en die belangrikheid daarvan vir beide die praktykopleier en student, moet nie onderskat word nie.

Ten einde die doel van die verhouding in praktykopleiding te verduidelik, lig Botha (1976(a):212) 'n aantal kenmerke van hierdie verhouding uit:

Die verhouding is nie soos in maatskaplike werk gerig op behandeling nie, maar op ontwikkeling. Die student moet veilig voel en vertroue ontwikkel om binne hierdie verhouding te leer, aangesien dit die basiese medium is waardeur onderrig plaasvind in die praktyk. Om dit te kan bereik moet die student verseker wees van die feit dat die praktykopleier oor genoeg kennis beskik wat hy tot beskikking van die student sal stel binne die opleidingsituasie. Verder moet hy weet dat die praktykopleier waardering sal toon vir werk wat bevredigend afgehandel is, dat hy sal aantoon waar die student fouteer het en dat hy foute van die student kan aanvaar sonder om hom te verwerp.

Die student moet veilig voel om met vrymoedigheid persoonlike probleme wat sy werk mag affekteer te bespreek. Hoewel hierdie verhouding nie op behandeling gerig is nie, moet die praktykopleier die student behulpzaam wees in die deurwerk van probleme wat sy werk affekteer, byvoorbeeld angs, selfbewustheid en weerstand. Voorbeelde van sodanige probleme kan byvoorbeeld die angs wees wat 'n student mag ervaar wanneer hy die eerste keer sterwensbegeleiding moet doen, die selfbewustheid wat hy mag ervaar wanneer hy aan spansamesprekings moet deelneem en die weerstand wat hy mag ervaar wanneer hy met 'n pasiënt met 'n fisies afstootlike siekte moet werk. Kadushin (1976:156) huldig ook die bogenoemde uitgangspunt, want hy beklemtoon herhaaldelik dat daar 'n duidelike onderskeid bestaan tussen supervisie en terapie, aangesien die klem in supervisie val op die student se werk en probleme wat werkgerig is en nie op die persoon self nie.

Die praktykopleidingsverhouding bied aan die student die geleentheid om met die beroep maatskaplike werk te identifiseer, mits die praktykopleier se hantering van en benadering tot die verhouding van so 'n aard is dat positiewe identifisering kan plaasvind. Daarmee saam is die verhouding met die praktykopleier ook 'n hulpmiddel om die student se professionele persoonlikheid te bou, aangesien hy binne hierdie verhouding die waarde van 'n professionele verhouding leer ken. Die student moet egter steeds die vryheid ervaar om in 'n onafhanklike, denkende maatskaplike werker te ontwikkel en daar moet gewaak word teen 'n te sterk identifikasie met en gevolglike afhanklikheid van die praktykopleier. Sowel die student as die praktykopleier moet elkeen, benewens sy eie plek en rol, ook dié van die ander goed begryp ten einde rolverwarring en gevolglike konflik uit te skakel. Hierdie rolle kan alreeds in die supervisiekontrak tussen praktykopleier en student uiteengesit word.

Faktore wat 'n negatiewe invloed op die verhouding kan uitoefen, is te veel oordrag- en teenoordrag-verskynsels, sowel as oorafhanklikheid van die kant van die student, veral as dit nooit in 'n openhartige gesprek deurgewerk word nie. Die gesag wat deur die welsynsorganisaie aan die praktykopleier gedelegeer word, dat hy naamlik medeverantwoordelikheid hanteer vir die student se werk sowel as om toe te sien dat die kliënte nie skade ly nie, kan die praktykopleidingsverhouding laat skade ly as dit nie met sensitiwiteit deur die praktykopleier hanteer word nie. Die praktykopleier moet ook korrek kan evalueer hoeveel en watter tipe leiding 'n student op 'n gegewe stadium in die plasing in 'n bepaalde hospitaalafdeling benodig. Te veel of te min of verkeerde tipe leiding kan ook nadelig inwerk op die verhouding.

Skrywers soos Fourie (1982:142), Kadushin (1976:239) en Hawthorne (1975:179) verwys ook na spele wat beide die praktykopleier en student kan speel en wat die aard van die verhouding negatief kan beïnvloed. Daar word aanbeveel dat die praktykopleier dit kan hanteer deur te weier om saam te speel, die student openlik te konfronteer, die nadele wat die spele inhou, te verduidelik, of om te reageer deur middel van 'n teenspel.

3.7.2 Die gesprek

Botha (1976(a):219) stel die individuele gesprek in praktykopleiding gelyk met die onderhoud in gevallewerk, aangesien dieselfde doelstellings nagestreef en grootliks dieselfde tegnieke benut word. Sy beklemtoon die belangrikheid daarvan om elke gesprek deeglik te beplan, die nodige voorbereiding daarvoor te doen en om die tegnieke van die leerproses, soos onder afdelings 3.3 en 3.4 uiteengesit, hier doelbewus van toepassing te maak. Skrywers soos Danbury (1979), Ford & Jones (1987),

Hoffmann (1990) en Kadushin (1976) beklemtoon die belangrikheid van 'n vasgestelde gereelde weeklikse supervisiesessie van sowat een tot een en 'n half uur lank. Uit die navorser se ondervinding van praktykopleiding van derdejaarstudente in die hospitaal is gevind dat 'n vasgestelde tyd van sowat een uur voldoende is. Dit is onprakties om meer tyd per dag aan supervisie af te staan, omdat die student dan nie genoeg tyd oor het vir sy gevallewerk nie. Hierdie praktiese reëlins kan alreeds in die supervisiekontrak tussen die praktykopleier en student uitgespel word. In die supervisiegesprek word die administratiewe-, onderrig- en ondersteuningsfunksies van supervisie vervul.

Volgens Fourie (1982:143) sal die sukses wat met die supervisiegesprek as hulpmiddel behaal word, afhang van die mate waarin die praktykopleier en student aandag geskenk het aan strukturering en skedulering, voorbereiding en beplanning, doelformulering, leerstofseleksie en metodeseleksie.

Kadushin (1976:167) stel 'n aantal tegnieke voor wat die praktykopleier in die supervisiegesprek kan gebruik. Voorbeelde hiervan is vraagstelling, opheldering, ondersteuning, stimulering, rigtinggewing, uitdaging, die uitwys van foute, voorstel van nuwe idees, deel van kennis en eie ervaring en uitbreiding van die student se perspektief. In die gesprek kan die praktykopleier 'n kort lesing aanbied, 'n demonstrasie gee, aan 'n rollespel deelneem, na 'n bandopname luister en dit analiseer of literatuur aanbeveel. In die hospitaal word video-bande oor siektetoestande en pasiënte en hul families se reaksies daarop met groot sukses in supervisie gebruik, ten einde hulpverleningstrategieë te bepaal en die student se gevoelens oor die onderwerp te ontleed.

Ten einde die leerervaring vir die student betekenisvol te maak, moet die opeenvolgende supervisiegesprekke met mekaar verband hou en moet daar kontinuïteit tussen sessies bestaan.

Tydens die supervisiegesprek kry die praktykopleier die geleentheid om aan die student terugvoer te verskaf oor sy werk. Volgens Kadushin (1976:175) is terugvoer belangrik, omdat die student die reg het om te weet hoe hy doen, wat hy reg doen en wat hy anders moet doen. Sodoende kan hy uit sy eie foute leer. Hoewel supervisors en praktykopleiers dikwels huiwerig is om krities te wees oor 'n student se werk, voer Kadushin aan dat navorsing bevind het dat studente toepaslike en konstruktiewe kritiek verwelkom. Ten einde kritiek konstruktief te laat wees, moet dit duidelik, spesifiek en met definitiewe alternatiewe aangebied word.

Vir die terminering van die supervisiegesprek moet daar elke keer 'n gepaste stadium in die gesprek gesoek word. Dit sluit 'n kort opsomming in van alles wat in die gesprek bespreek is en beklemtoning van die leerinhoud wat in die gesprek gedek is. Dit is ook nie raadsaam om die supervisiegesprek te termineer op 'n stadium wanneer die praktykopleier of student emosioneel gespanne is nie. Ten einde kontinuïteit tussen gesprekke te verseker, kan 'n gesprek beeindig word met 'n verwysing na die volgende gesprek en voorbereidingswerk vir die volgende gesprek kan ook by hierdie geleentheid gegee word.

3.7.3 Verslagskrywing

Die derde hulpmiddel wat deur die praktykopleier in praktykopleiding benut kan word, is verslagskrywing. In die literatuur (Hawthorne 1987:7; Hoffmann 1990:134; Kent 1969:127; Botha 1976(a):227 en Fourie 1982:144) word 'n aantal doelstellings van verslagskrywing uitgelig. Voorbeelde hiervan is dat verslae dien as:

- hulpmiddel vir voorbereiding en doelformulering vir supervisiegesprekke
- hulpmiddel om die algemene vordering en beroepsontwikkeling van studente te evalueer
- basis vir die voortdurende hersiening van die onderrigevaluering wat die praktykopleier oor die student opstel
- 'n kommunikasiemedium van die student na die praktykopleier om aan te dui op watter vlak die student verkeer wat sy denke en praktiese toepassing van teorie, sowel as sy houdings en gevoelens betref, aangesien dit 'n onontbeerlike hulpmiddel in evaluering is.

Sowel die student as praktykopleier skryf verslae. Studente skryf oor die algemeen twee soorte verslae, naamlik verslae oor kliënte en verslae vir supervisie-doeleindes. Praktykopleiers se verslae handel oor supervisiegesprekke en evaluering. In die Memorandum vir Praktykopleiding van Derdejaarstudente (1991) word leidrade verskaf vir die skryf van alle soorte verslae wat 'n student ooit deur die loop van 'n praktykopleidingsplasing sal hoef te skryf. Daar word ook 'n leidraad verskaf vir die skryf van die evalueringsverslag deur die praktykopleier. Die Departement Maatskaplike Werk in die hospitaal beskik oor sy eie vorm-raamwerk vir die skryf van supervisieverslae deur praktykopleiers, wat die taak vergemaklik.

Behalwe die vorm van die verslag, moet die student ook leiding ontvang oor die sinvolheid van die inligting wat in die verslag weergegee word. Die verslag weerspieël ook die mate waarin die student daarin kon slaag om die teorie en praktyk met mekaar te integreer (PROSES), oor

hoeveel begrip die student beskik omtrent die funksionering van die organisasie (PLEK), die student se insig in die potensiaal van die kliëntsisteem (PERSOON) en insig in sy beredenering van die PROBLEEM, sowel as die student se eie houdings en gevoelens oor die hantering van die geval (PROFESSIONELE PERSOON). Wat laasgenoemde aanbetref, verwys Kent (1969:129) spesifiek na die probleem wat studente dikwels ondervind om die oorgang te maak van die vriendelike persoon na die professionele persoon. Die praktykopleier moet let op al hierdie aspekte in die student se verslae en die nodige aandag daaraan gee in supervisie-gesprekke.

Uit bogenoemde bespreking oor hulpmiddels in praktykopleiding, blyk dit duidelik dat aldie die hulpmiddels wat uitgelig is, in noue verband tot mekaar staan en voortdurend doelbewus in aansluiting met mekaar aangewend moet word deur die praktykopleier.

3.8 EVALUERING VAN DERDEJAARSTUDENTE IN PRAKTYKOPLEIDING

Volgens Kadushin (1976:272) verwys evaluering in supervisie na die objektiewe beoordeling van die werker se totale funksionering in sy werk oor 'n spesifieke tyd. Die aard van evaluering dui dus daarop dat dit verband hou met die doel van supervisie, dat dit 'n onontbeerlike proses is wat aaneenlopend plaasvind, dat dit deel vorm van die administratiewe, onderrig en ondersteunende funksies van supervisie, dat dit 'n kwalitatiewe, sowel as kwantitatiewe meting van die maatskaplike werker of student se totale werkverrigting uitmaak en dat dit 'n formele, geskrewe beoordeling behoort te wees.

Indien hierdie definisie op praktykopleiding van toepassing gemaak word, blyk dit volgens Fourie (1982:152) dat evaluering 'n objektiewe waardebeoordeling is van die student se totale werklading, dat dit volgens 'n

bepaalde proses verloop, verantwoordbaar moet wees en volgens sekere kriteria moet geskied.

3.8.1 Doelstellings van evaluering

In die literatuur (Botha 1976:236; Pettes 1979:132; Danbury 1986:82; Ford & Jones 1987:126 en Hoffmann 1990:146) word 'n verskeidenheid doelstellings vir evaluering gevind. Fourie (1982:154) maak die volgende samevatting van die doelstellings wat in die literatuur gevind word:

- "a. Om 'n waardebepaling te maak van die totale werksaamhede, huidige beroepsbeoefening en beroepsgroei van die studente aan die hand van duidelike gespesifiseerde, realistiese en bereikbare kriteria ooreenkomstig die doelstellings vir praktykopleiding
- b. te bepaal in welke mate die studente daarin slaag om teorie en praktyk te integreer
- c. die leerpatrone en leerbehoeftes van die individuele studente te bepaal en die onderrigevaluering ooreenkomstig aan te pas ten einde te programmeer vir onderrig en sodoende aan die studente 'n verdere leergeleentheid te bied
- d. te bepaal in welke mate die doelwitte van die kontrak wat die student met die praktykopleier/supervisor aangegaan het, bereik is, dit wil sê in welke mate in die leerbehoeftes van elke student voorsien is
- e. te bepaal in welke mate die doelstellings vir praktykopleiding bereik is

- f. 'n geheelbeeld aan die studente te verskaf deur die verband tussen verskillende afdelings en metodes van die maatskaplike werk vir die studente aan te dui
- g. geleentheid vir self-evaluering aan die studente te bied en die leerproses bewustelik te maak
- h. die motivering van die studente om te leer, te versterk en spanning te verlig
- i. die kliëntsisteem te beskerm
- j. te bepaal of die studente aan die vereistes om te slaag voldoen
- k. te bepaal of die opleidingsinstansie aan die verlangde opleidingstandaard voldoen
- l. die houding en vaardigheid van die praktykopleier/supervisor onder wie se leiding die studente by die welsynsorganisasie ingeskakel is, te bepaal."

Fourie (1982:155) wys voorts daarop dat die doelstellings van evaluering bepaal word op grond van die kriteria vir evaluering en dat dit ooreenstem met die doelstellings vir praktykopleiding, wat weer ooreenstem met die hoofkomponente van maatskaplike werk.

'n Voorbeeld van die leidraad vir evaluering van die praktykopleiding van derdejaarstudente van die Universiteit Stellenbosch, wat tans by Tygerberg-Hospitaal gebruik word, sowel as 'n verduideliking van die kriteria, word as Bylae 1 ingesluit.

3.8.2 Proses van evaluering

In die literatuur (Austin 1981:204; Bloom & Fisher 1982; Gummer 1984:91; Haines 1966:178; Hoffmann 1990:186; Kadushin 1976:286; Nichols & Cheers 1980:1) word 'n groot aantal riglyne aangetref waarvo'gens die proses van evaluering behoort te verloop. Vervolgens sal 'n samevatting van die belangrikste riglyne gegee word:

- Evaluering is 'n gesamentlike proses tussen die praktykopleier en student.
- Dit is belangrik dat albei deeglik voorberei daarvoor en dat alles wat in die finale evaluering aangeraak word, alreeds deur die loop van die plasing tydens individuele supervisiesessies bespreek is. Die finale evaluering kom eintlik neer op 'n samevatting van dit wat deurlopend bespreek is.
- Tydens die finale evalueringssessie, wanneer die praktykopleier, student, supervisor en studentekonsultant teenwoordig is, is dit belangrik om die angs van die student so gou moontlik te verlig deur aan hom 'n oorsig van die prosedure wat gevolg gaan word, te gee. Op hierdie manier word die onderrigbeginsel wat vroeër in hierdie hoofstuk bespreek is, toegepas deur van die bekende terrein na die onbekende te beweeg.
- Die evaluering word ingevolge die neergelegde kriteria wat aan al die betrokke partye goed bekend is, op grond van die student se werk gedoen.
- Terugvoer word gegee deur middel van direkte, spesifieke, eerlike stellings, gegrond op ware insidente uit die student se werk tydens die afgelope plasing, soos dit vergelyk met die

evalueringskriteria. Terugvoer behoort gestruktureerd aangebied te word.

- Kadushin (1976:287) maan dat die praktykopleier moet waak teen struikelblokke wat dikwels by evaluering voorkom, byvoorbeeld die "Error of central tendency" - waar alles bevredigend geëvalueer word; die "Halo effect" waar mense oorskat word of 'n globale beoordeling gemaak word; die "Contrast error" waar die praktykopleier homself as standaard gebruik; die "Leniency bias" of toegeeflikheidsfout waar die praktykopleier geneig is om negatiewe evaluering te vermy; die "Strictness error", waar die praktykopleier uitermate streng evalueer; die "Restricted information error", waar 'n evaluering sonder genoeg inligting gedoen word en die "Logical error", waar die praktykopleier logiese verbande probeer trek, sonder voldoende bewyse daarvoor.
- Daar kan nie genoeg beklemtoon word dat die evaluering plaasvind op grond van die student se werk en NIE oor sy persoon nie. Daar is wel in die evalueringsriglyn voorsiening gemaak vir kriteria oor professionaliteit, algemene optrede, kleredrag en beroepsidentifikasie.
- Aandag moet ook gegee word aan die emosionele reaksie van die student op die evaluering en hierby kom die ondersteuningsfunksie van supervisie, soos reeds bespreek, ter sprake.
- Aan die hand van die leerbehoefte wat uitgelig is tydens evaluering, moet daar ook doelgerig beplan word vir verdere optrede, wat 'n tydsbeperking moet insluit. Ongelukkig het die praktykopleier nie verder beheer daaroor nie en is dit hoofsaaklik die taak van die supervisor by die opleidingsinstansie om hierdie kontinuïteit te bewerkstellig, aangesien

die praktykopleier na afloop van die finale evaluering sy verhouding met die student termineer.

Uit bogenoemde is dit dus duidelik dat evaluering 'n onontbeerlike afdeling van die praktykopleidingsplasing is en dat die praktykopleier ook oor die nodige kennis, sekere vaardighede en die regte houding soos hierbo bespreek, moet beskik ten einde die evalueringsproses sinvol te laat verloop.

3.9 ADMINISTRASIE VERBONDE AAN PRAKTYKOPLEIDING

Skrywers soos Granvold (1978:199); Hoffmann (1990:98); Neugeboren (1988:151) en Welch (1985:80) bespreek die administratiewe funksie wat die praktykopleidingsinstansie moet vervul, breedvoerig. Vervolgens sal die belangrikste administratiewe take wat op praktykopleiding in Tygerberg-Hospitaal van toepassing is, uitgelig en kortliks bespreek word.

As die praktykopleidingsinstansie ingewillig het om studente vir praktykopleiding te neem en daarmee 'n vennootskap met die opleidingsinstansie in hierdie verband aangegaan het, word geskikte praktykopleiers geselekteer. Dit is dan die taak van die praktykopleier om 'n program vir praktykopleiding vir 'n spesifieke student vir sy afdeling op te stel ooreenkomstig die vereistes wat daargestel word deur die opleidingsinstansie, soos uiteengesit in die Memorandum vir Praktykopleiding (1991).

Hy moet homself eerstens voorberei op die taak van "opleier", dit wil sê al die aspekte wat tot dusver in hierdie hoofstuk bespreek is, is op hom as praktykopleier van toepassing. Die ideaal sou wees dat die praktykopleidingsinstansie, in samewerking met die opleidingsinstansie 'n opleidingsprogram vir praktyk-

opleiers aanbied ten einde hulle behoorlik toe te rus vir die taak.

Hy moet ook kennis dra van die sillabus en watter aspekte ingevolge die Memorandum alles gedek moet word tydens die plasing.

Verder moet hy sy werksprogram sodanig inrig dat hy die nodige tyd tot sy beskikking sal hê om aan die student te spandeer op die dae wat die student vir praktykopleiding in sy afdeling sal wees.

Die res van die personeel en in die geval van die hospitaal, ook veral die personeel in die hospitaalafdeling waar die student werksaam sal wees, moet ingelig word van en voorberei word op die student se koms. Sodoende sal hulle die student gouer kan laat tuis voel in die afdeling.

Ook die kliëntsisteem aan wie die student dienste sal lewer, moet voorberei word op die feit dat 'n student vir 'n sekere tydperk dienslewering sal behartig. In die geval van die hospitaal sal laasgenoemde aspek nie vir alle afdelings geld nie, aangesien Tygerberg-Hospitaal 'n hospitaal is waar akute siektes behandel word en min langtermyn-pasiënte het wat as 'n geskikte gevallielading vir 'n derdejaargestudent geselekteer kan word. Afdelings waar dit wel nodig sal wees, is die ortopedie-afdeling waar pasiënte soms vir so lank as drie maande binne-pasiënt behandeling ontvang en die afdelings waar met kanker-pasiënte gewerk word wat ook oor 'n langtermyn binne-pasiënt behandeling, of buite-pasiënt behandeling op 'n gereelde basis ontvang.

'n Oriënteringsprogram moet vir die student opgestel word ten einde aan die student 'n oorsig oor die aard en funksionering van die welsynsorganisaie as PLEK te bied. In die geval van Tygerberg-Hospitaal, waar daar gewoonlik 'n groot aantal studente op 'n keer geplaas word vir

praktykopleiding, spaar 'n gesamentlike oriëntering van algemene sake wat op almal van toepassing is, tyd en verskaf dit werksverligting vir die praktykopleiers. Die oriënteringsprogram word gewoonlik deur die studentekonsultant opgestel en insette van verskillende praktykopleiers word versoek.

Behalwe die algemene oriënteringsprogram, is dit egter ook nodig dat elke praktykopleier 'n individuele, toegepaste oriënteringsprogram vir die student, wat in sy afdeling geplaas word, uitwerk. Die beste dag om dit aan te bied, is die eerste dag wat die student vir praktykopleiding in die afdeling sal wees. By die opstel van sodanige program, moet die praktykopleier die onderrigbeginsel dat dit nie raadsaam is om te veel inligting op een slag aan te bied nie en dat inligting eerder in klein, verteerbare hoeveelhede aangebied moet word, in gedagte hou. Die praktykopleier moet selekteer watter inligting die student reeds op die eerste dag nodig het en watter inligting hy met verloop van tyd kan opdoen. Om op die eerste dag alles wat op die afdeling van toepassing is te probeer behandel, sal die student net oorweldig en verwar.

Wanneer die student reeds in die afdeling georiënteer is en 'n idee begin vorm wat die praktykopleiding in die afdeling gaan behels, kan die praktykopleier en student hul wedersydse verwagtinge van mekaar, hulself en die plasing in die vorm van 'n supervisie-kontrak uiteensit.

Dit kan administratiewe reëlins insluit, byvoorbeeld plekke en tye van supervisie, voorbereiding vir supervisie, verwagtinge ten opsigte van identifisering en werk aan leerbehoefte, konfidensialiteit en enige ander saak wat die praktykopleier en/of student nodig mag ag. Hierdie supervisie-kontrak moet ook geteken word deur beide die praktykopleier en die student en aan die einde

van die plasing kan dit as hulpmiddel dien om te bepaal of wedersydse verwagtinge bereik is (Flanigan 1974:34).

Vervolgens moet daar 'n onderrigprogram opgestel word, soos vroeër in hierdie hoofstuk verduidelik is. Dit kan egter slegs opgestel word nadat daar 'n toepaslike onderrigmodel vir 'n derdejaarstudent in die betrokke afdeling opgestel is en nadat daar 'n onderrigevaluering van die betrokke student saamgestel is. Die student moet ingelig word oor die onderrigprogram en wat van hom verwag sal word gedurende die plasing, sodat hy homself dienoooreenkomstig kan instel. Dit maak ook die supervisiesessies doelgerig en gestruktureerd.

Na aanleiding van die student se onderrigprogram, moet die praktykopleier verder 'n geskikte gevallelading vir die student selekteer, sodat elke persoon met wie hy werk vir hom 'n leerervaring, ooreenkomstig sy leerbehoefte sal wees. In die hospitaal is dit nie altyd moontlik om die seleksie van pasiënte so fyn te reguleer nie, aangesien die praktykopleier nie altyd kan bepaal watter tipe pasiënte met watter tipe probleme op die dag wat die student vir praktykopleiding by die hospitaal is, beskikbaar gaan wees nie. Hierdie is een van die leemtes van die hospitaal as praktykopleidingsinstansie, wat in 'n latere hoofstuk bespreek sal word. Dit is egter goed as die praktykopleier die pasiënte-seleksie vir die student die heel tyd in gedagte hou, sodat hy gedurende die loop van die week sekere verwysings wat geskik is vir die student, waar moontlik, uitstel tot die dag waarop die student kom.

Die praktykopleier is verantwoordelik vir die kontrolering en deurlopende evaluering van die student se werk. Terugvoer in dié verband word tydens supervisie gegee.

Ten einde supervisie betekenisvol te maak, is behoorlike voorbereiding deur die praktykopleier, altyd noodsaaklik.

Die praktykopleier tree op as tussenganger of kommunikasiekanaal tussen die praktykopleidingsinstansie en die opleidingsinstansie. In die geval van Tygerberg-Hospitaal, vervul die studentekonsultant gewoonlik dié funksie. Die praktykopleier moet wel nog met die studente-konsultant skakel.

Die laaste administratiewe funksie wat die praktykopleier moet vervul, is die evaluering en afsluiting van die program. Dit sluit voorbereiding vir die evaluering, die opstel van 'n evalueringsverslag, die toekenning van punte volgens die gegewe skaal op die evalueringsriglyn (sien Bylae 1), die deurwerk van die evalueringsverslag met die student en deelname aan die evalueringssessie in die teenwoordigheid van die student, supervisor en studente-konsultant, soos in afdeling 3.8 van hierdie Hoofstuk uiteengesit, in.

Dit is uit bogenoemde bespreking dus duidelik dat die praktykopleier, in die uitvoering van sy taak as praktykopleier, 'n groot aantal administratiewe funksies moet vervul wat baie tyd in beslag kan neem. Dit is daarom belangrik dat die praktykopleier ook daarop voorbereid moet wees, sodat hy nie deur die loop van die plasing weerstand daarteen sal ontwikkel nie.

3.10. SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die vereistes wat aan praktykopleiers gestel word in terme van kennis, vaardigheid en houding bespreek. Aspekte wat spesifieke aandag geniet het, is die funksies van praktykopleiding, die beginsels van volwasse leer, die onderrigbeginsels en tegnieke, toepaslike maatskaplikewerk-beginsels en

tegnieke, die onderrigproses, benutting van die hulpmiddels in supervisie, evaluering en administrasie verbonde aan praktykopleiding.

Uit hierdie hoofstuk blyk die omvang van die vereistes wat aan praktykopleiers gestel word duidelik en is dit duidelik dat praktykopleiding nie op 'n lukrake manier gedoen behoort te word nie. Aangesien dit so 'n groot verantwoordelikheid is wat elke praktykopleier dra, sou die ideaal wees dat praktykopleiers volgens sekere kriteria geselekteer word en aan 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers onderwerp word.

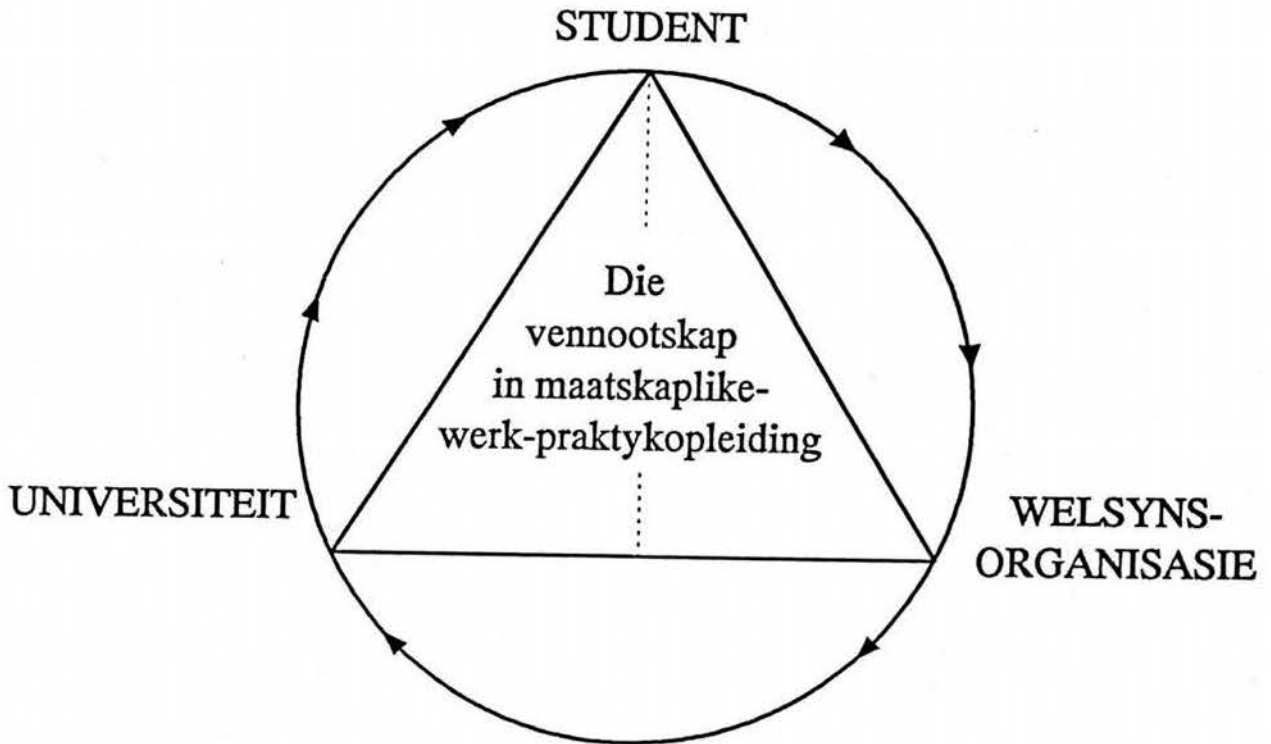
HOOFSTUK 4

DIE WEDERSYDSE VERANTWOORDELIKHEDE VAN DIE DEPARTEMENTE MAATSKAPLIKE WERK VAN DIE UNIVERSITEIT STELLENBOSCH EN TYGERBERG-HOSPITAAL

4.1 INLEIDING

In die literatuur oor praktykopleiding van studente (Ford en Jones 1987:21; Fourie 1982:28; Hoffmann 1990:45; Le Roux 1981:79; Wilson 1981:10) word verskeie aanduidings gevind van die wedersydse verantwoordelikhede wat tussen die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie bestaan. Sommige skrywers (Fourie 1982:28; Hoffmann 1990:45) verwys selfs na die vennootskap wat bestaan. Uit die verskillende interpretasies van die verantwoordelikhede en rolle wat elke party wat betrokke is by die program vir praktykopleiding moet vervul, is dit duidelik dat daar wedersyds sekere verwagtinge bestaan en dat die verskillende partye sekere verantwoordelikhede teenoor mekaar het. Hoffmann (1990:45) ondersteun die uitgangspunt dat daar 'n vennootskap bestaan en stel dit skematies voor soos in Figuur 4.1.

Vervolgens sal daar in hierdie hoofstuk aandag gegee word aan die verantwoordelikhede van die verskillende partye betrokke by praktykopleiding, sowel as die spanninge en probleme eie aan die vennootskap. Die moontlikheid van 'n vergoedings- of beloningstelsel vir praktykopleiers sal ook bespreek word.

Figuur 4.1: Die vennootskap in maatskaplikewerk-praktykopleiding

4.2 DIE VERANTWOORDELIKHEID VAN DIE OPLEIDINGSINSTANSIE

Skrywers soos Fourie (1982:29), Hoffmann (1990:46) en Le Roux (1981:79) huldig die standpunt dat die inisiëring, vestiging en handhawing van die vennootskap tussen die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie, primêr die verantwoordelikheid van die opleidingsinstansie is. Die opleidingsinstansie dra ook 'n groter verantwoordelikheid vir die onderrig-leersituasie en beskik oor die finale gesag vir besluitneming oor die resultate van die student. Vir die doel van hierdie studie kan gemeld word dat na die

Universiteit Stellenbosch verwys word, wanneer die "opleidingsinstansie" gemeld word.

Hoffmann (1990:47) sit die verantwoordelikhede van die opleidingsinstansie baie duidelik uiteen en die volgende belangrike aspekte word aangedui.

Dit is die verantwoordelikheid van die opleidingsinstansie om die praktykopleidingskursus te implementeer, in stand te hou en te evalueer. Dit veronderstel dat die opleidingsinstansie sekere take moet uitvoer, naamlik om:

- 'n geskikte instansie te selekteer vir praktykopleiding;
- met sodanige instansie te onderhandel en 'n geskrewe kontrak aan te gaan;
- toepaslike inligting oor die student se leerbehoefte en die ondervinding wat hy in vorige praktykopleidingsplasinge opgedoen het, met die geselekteerde praktykopleidingsinstansie te deel. Hierdie inligting moet objektief en werkgerig wees, met die oog op die opstel van 'n onderrigevaluering vir die student;
- die Universiteit se kursusvereistes vir praktykopleiding duidelik aan die praktykopleidingsinstansie uit te spel. Ten einde 'n geheelbeeld te verskaf, is dit ook nodig dat die praktykopleier ingelig word oor die inhoud van die teoretiese kursus. Al die relevante gegewens kan in 'n handleiding saamgevat word en aan die praktykopleidingsinstansie beskikbaar gestel word vóór die plasing, sodat dit terselfdertyd as 'n oriëntering vir die praktykopleier kan dien;

- sekere aanpassings in die kursusplan, waar nodig, met die praktykopleidingsinstansie uit te klaar, sodat laasgenoemde dit beter binne sy opset kan akkommodeer;
- die minimum aanvaarbare standarde waaraan die student moet voldoen om die kursus te slaag, met die praktykopleier te bespreek, die evalueringskriteria op te stel en dit betyds aan die praktykopleidingsinstansie beskikbaar te stel;
- 'n deurlopende kommunikasie-kanaal vir die praktykopleier daar te stel en in stand te hou vir die duur van die praktykopleidingsplasing. Die belangrikheid van noue, volgehoue kontak tussen die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie, word deur verskeie skrywers (Brower 1962:2; Fourie 1982:46; Hoffmann 1990:46; Le Roux 1982:80; Wilson 1981:12) onderstreep. Die supervisor by die opleidingsinstansie, vervul ook 'n konsulerende funksie teenoor die praktykopleier met betrekking tot die student se vordering en leerervaring. Om dit te laat realiseer is dit belangrik dat daar 'n positiewe werksverhouding tussen die supervisor en praktykopleier opgebou word;
- voortdurend, in samewerking met die praktykopleier, die student se optrede binne die praktykopleidingsituasie te evalueer. Le Roux (1982:83) beklemtoon verder die opleidingsinstansie se verantwoordelikheid teenoor die student en stel voor dat die beskikbaarstelling van 'n handleiding vir praktykopleiding aan die student, oriëntering van die student vir praktykopleiding, individuele- en groepsupervisiegesprekke en evaluering saam met die praktykopleier en student, maniere is om die onderrig-, administratiewe- en ondersteunende

funksies van supervisie aan die kant van die opleidingsinstansie te vervul;

- die onderrigpotensiaal van die praktykopleier te help ontwikkel;
- vertroulikheid van die praktykopleidingsinstansie se interne aangeleenthede en kliëntsisteem te handhaaf;
- die praktykopleidingsinstansie en/of die praktykopleier te vergoed. Daar kan gemeld word dat geldelike vergoeding tussen die Universiteit Stellenbosch en Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, nie gemagtig is nie, weens die feit dat albei semi-staatsdiensinstansies is en die feit dat Tygerberg-Hospitaal die opleidingshospitaal van die Universiteit Stellenbosch is.
- die kursusontwerp te evalueer en te verander, na konsultasie met die praktykopleidingsinstansie.

Die taak van die opleidingsinstansie kan verdeel word tussen 'n skakeldosent en supervisor. Die skakeldosent dien as skakel tussen die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie, aanvaar verantwoordelikheid vir die algemene beplanning en hantering van praktykopleiding en behartig die eksaminering van praktykopleiding. Die supervisor bewerkstellig die gereelde kontak met die praktykopleier, verleen hulp aan die praktykopleier oor spesiale probleme van die studente en neem in samewerking met die skakeldosent deel aan die eksaminering van die studente (Fourie 1982:46).

4.3 DIE VERANTWOORDELIKHEID VAN DIE PRAKTYKOPLEIDINGS-INSTANSIE

In die literatuur (Botha 1976:280; Ford en Jones 1987:21; Fourie 1982:47; Hoffmann 1990:49; Le Roux 1981:84; Ratliff et al. 1982:31; Wilson 1981:12) word baie aandag gegee aan die taak van die praktykopleidingsinstansie en die praktykopleier. Vir die doel van hierdie studie veronderstel "praktykopleidingsinstansie" die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal.

Samevattend kan die volgende aspekte uitgelig word.

- Wanneer die praktykopleidingsinstansie deur die opleidingsinstansie genader word om praktykopleiding van studente te onderneem, moet die praktykopleidingsinstansie eerstens bepaal of dit aan die vereistes van die kursusplan kan voldoen en terselfdertyd sy primêre misie van dienslewering kan vervul, vóórdat hy instem daartoe. As opleidingshospitaal van die Universiteit Stellenbosch, is die Departement Maatskaplike Werk van Tygerberg-Hospitaal egter verplig om die fasiliteite beskikbaar te stel vir praktykopleiding. Dit is, in belang van die studente, egter noodsaaklik dat die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal openlik en eerlik met die Universiteit onderhandel oor die aantal studente wat hy in staat is om te akkomodeer en watter tye dit nie prakties moontlik is om studente vir praktykopleiding te neem nie, of enige ander praktiese probleme waarmee die Departement op 'n gegewe tydstop te kampe mag hê. Dan kan die Universiteit hom daarteenoor tegemoet kom, eerder as om die student, desnieteenstaande die probleme, daar te plaas, tot die uiteindelijke nadeel van die student.

- Die praktykopleidingsinstansie moet oor 'n beleid vir praktykopleiding beskik. Die opstel van sodanige beleid is die primêre verantwoordelikheid van die Hoof en/of die Bestuur van die instansie en dit moet die praktykopleidingsinstansie se oriëntering teenoor praktykopleiding, die doelstellings daarmee, die riglyne vir implementering daarvan en ander gegewens van belang uitspel (Le Roux 1981:86).
- Die praktykopleidingsinstansie behoort met die opleidingsinstansie 'n geskrewe kontrak te sluit, soos reeds onder die taak van die opleidingsinstansie bespreek.
- Tydens die plasing is dit die verantwoordelikheid van die praktykopleidingsinstansie om 'n geskikte werkslading vir die student te organiseer, sodat hy in ooreenstemming met die onderrigevaluering en program vir praktykopleiding, die nodige ondervinding kan opdoen.
- Die praktykopleier moet sorg dra dat die student blootgestel word aan al die aspekte van die instansie se diensleweringstelsel sodat hy soveel moontlik ondervinding van sy toekomstige professionele rol kan opdoen. In die Hospitaal veronderstel dit ondervinding van soveel moontlik werksaamhede in die afdeling waar die student geplaas word, byvoorbeeld bywoning van saalrondes, vergaderings, spansamesprekings, mediese prosedures waar toepaslik en alle moontlike ondervinding van maatskaplikewerk-dienslewering in die spesifieke afdeling. Dit sluit ook ondervinding van die algemene werksaamhede en administratiewe funksies van die Departement Maatskaplike Werk in, sodat die student ook begrip kan ontwikkel hoe so 'n departement funksioneer, aangesien dit verskil van 'n vrywillige welsynsorganisaie.

Oor die wenslikheid daarvan dat 'n student gedurende die hele plasing by een afdeling gestasioneer moet bly en of hy tussen verskillende hospitaalafdelings moet roteer, het Le Roux (1982:172) in diepte navorsing gedoen. Sy het bevind dat die voordele van rotasie die nadele daaraan verbonde by verre oorskadu wat die praktykopleiding van Honneurs-studente in Geneeskundige Maatskaplike Werk aanbetref. Wat die praktykopleiding van derdejaarstudente betref, wat slegs vir 'n tydperk van sowat twaalf weke een dag per week by die hospitaal inskakel, is daar geen aanbevelings gemaak met betrekking tot rotasie nie. Volgens die navorser se eie ondervinding van deurlopende praktykopleiding van derdejaarstudente, kan die mening uitgespreek word dat die plasing te kort en te onderbroke is vir 'n derdejaarstudent om in een plasing by meer as een afdeling aan te pas en die model waarvolgens onderrig plaasvind, vir meer as een hospitaalafdeling te bereik. Die antwoord lê waarskynlik in die aanbeveling wat Le Roux (1981:175) maak, naamlik dat met die oog op 'n deeglike evaluering van en besluite oor plasings, daar 'n doelbewuste opname gemaak moet word van die spesifieke leergeleenthede wat daar binne 'n gegewe opset of afdeling bestaan. Indien daar dan bevind word dat 'n sekere afdeling oor beperkte leergeleenthede vir 'n derdejaarstudent beskik, kan sodanige afdeling dan moontlik met 'n ander afdeling gekombineer word vir praktykopleidingsdoeleindes. Dit sal egter volgens 'n goed beplande praktykopleidingsprogram moet geskied.

- Die praktykopleidingsinstansie is verantwoordelik daarvoor om praktiese fasiliteite aan die student beskikbaar te stel sodat hy sy werk kan doen. Dit sluit aspekte in soos kantoorryimte, skryfbehoeftes en in die geval van welsynsorganisasies waar tuisbesoeke gedoen word, beskikbaarstelling van vervoer. Laasgenoemde is nie in die geval van die

Hospitaal van toepassing nie, aangesien dit teen die beleid van die Hospitaal is dat tuisbesoeke gedoen word.

- Die praktykopleidingsinstansie is daarvoor verantwoordelik om elke student van 'n praktykopleier te voorsien. Dit is wenslik dat praktykopleiers gekeur sal word vir die taak, aangesien nie alle maatskaplike werkers bekwaam is om met studente te werk of daarin belangstel om dit te doen nie. Skrywers soos Botha (1976:287); Ford en Jones (1987:131), Fourie (1982:40), en Le Roux (1982:85) maak sekere aanbevelings met betrekking tot die seleksie van praktykopleiers. Dit sluit in 'n evaluering van die persoon se vermoë om verhoudings te bou en te handhaaf, in besonder met studente; sy geneentheid en positiewe ingesteldheid teenoor studente; sy kennis en ervaring van en identifisering met die maatskaplikewerk-beroep - 'n minimum van twee jaar ondervinding binne die betrokke organisasie is wenslik en 'n evaluering van die persoon se vaardigheid om te kan onderrig - die bywoning van 'n kursus vir praktykopleiers word aanbeveel.
- Ten einde die praktykopleier in staat te stel om sy rol as praktykopleier na behore te vervul, is dit ook wenslik dat die nodige praktiese en emosionele ondersteuning aan die praktykopleier gebied word. Hoffmann (1990:50) stel voor dat praktiese ondersteuning gebied kan word in die vorm van outoriteit wat aan die praktykopleier verleen word in die uitvoering van sy funksies en verantwoordelikhede as praktykopleier, sowel as om sy werkslading sodanig aan te pas, sodat hy die gewenste tyd aan praktykopleiding kan wy.

- Dit is verder die praktykopleidingsinstansie se verantwoordelikheid om op 'n gereelde basis met die opleidingsinstansie te kommunikeer deur middel van kommunikasiekanale waarop met die opleidingsinstansie ooreengekom is.
- Die praktykopleier moet toegelaat word om kursusverwante gebeure, byvoorbeeld vergaderings, seminare en konferensies wat deur die opleidingsinstansie gereël word, by te woon.

Die praktykopleidingsinstansie moet deelneem aan die deurlopende en finale evaluering van die student.

Botha (1976:287) beklemtoon dat praktykopleiding hoë eise aan die praktykopleier stel en dat dit daarom noodsaaklik is dat elke praktykopleier homself vooraf deeglik sal vergewis van wat sy take presies sal behels. Sy is verder van mening dat al sou maatskaplike werkers gekeur word vir die besondere take van praktykopleiding, die praktykopleiding steeds nie geslaagd sou wees sonder die deeglike opleiding van praktykopleiers nie. Botha beveel aan dat die opleidingsinstansie in hierdie verband die inisiatief moet neem vir die instelling van formele kursusse vir praktykopleiers, maar dat welsynsorganisasies medeverantwoordelikheid moet aanvaar om die praktykopleiers informeel te onderrig en daadwerklik te lei om sodoende suksesvolle praktykopleiding tot gevolg te hê.

By Tygerberg-Hospitaal is daar 'n skakelpersoon wat die praktykopleidingsinstansie teenoor die opleidingsinstansie verteenwoordig en al die praktiese reëlins met betrekking tot die praktykopleidingsplasing, tref. Hierdie persoon staan bekend as die studentekonsultant. Dit is 'n sinvolle reëling vir 'n groot praktykopleidingsinstansie soos Tygerberg-Hospitaal, waar 'n groot getal studente van verskillende

opleidingsinstansies jaarliks geplaas word vir praktykopleiding. Die studentekonsultant vervul 'n koördinerende- en tussengangersrol.

4.4 DIE STUDENT

Skrywers soos Fourie (1979:141), Ford en Jones (1987:24), Hoffmann (1990:550), Le Roux (1981:86), Ratcliff et al. (1982:35) en Wilson (1981:12) lig die verantwoordelikhede van die student in die praktykopleidingsituasie uit. Die volgende kan as 'n samevatting van die belangrikste aspekte wat aangedui word, beskou word.

In praktykopleiding vertolk die student 'n dubbele rol. Eerstens verteenwoordig hy die opleidingsinstansie teenoor die praktykopleidingsinstansie en tweedens verteenwoordig hy die praktykopleidingsinstansie teenoor die kliëntsisteem. Daar word dus van die student verwag om te voldoen aan die vereistes wat beide die opleidingsinstansie en praktykopleidingsinstansie aan hom stel. In die praktykopleidingsituasie is die student in die eerste plek ingestel op die leerervaring en daarvoor geld die volgende vereistes.

- Die student moet verantwoordelikheid vir sy eie leer aanvaar. Dit kan hy doen deur ten volle deel te neem aan alle leergeleenthede waarvoor hy te staan kom en te besef dat hy in 'n mate afhanklik is van sy praktykopleier, hoewel hierdie afhanklikheid behoort te verminder namate die plasing vorder. Verder is dit nodig dat hy inisiatief en kreatiwiteit aan die dag sal lê, deur foute te herken en te erken, deur realisties oor sy leerbehoeftes te wees en saam te werk met die praktykopleier om dit uit die weg te probeer ruim.

- Die inhoud van die handleiding vir praktykopleiding moet aan die student bekend wees, sodat hy kennis dra van die inhoud en verloop van die program van praktykopleiding, sowel as van die vereistes wat gestel word - veral wat verslagskrywing aanbetref.
- Dit is nodig dat die student hom deeglik voorberei vir praktykopleiding - funksioneel sowel as emosioneel.

Daar word twee benaderings in die literatuur (Hoffmann 1990:87; Wilson 1981:13) aangetref waarvolgens studente by 'n praktykopleidingsinstansie geplaas kan word. Een benadering is om die studente volgens gelyke kanse in te deel by die beskikbare praktykopleidingsinstansies, sonder om die studente se voorkeure of leerbehoefte in oorweging te bring. By die tweede benadering word die plasingproses geïndividualiseer en word die student se belangstelling, leerbehoefte en die leergeleentheid wat by die verskillende praktykopleidingsinstansies moontlik is, in berekening gebring en bymekaar gepas.

Hoffmann (1990:87) reken dat eersgenoemde benadering geskik is vir die plasing van studente in hul junior jare (voorgaads) waar 'n groot getal studente geplaas moet word. Die tweede benadering word sterk aanbeveel vir plasing van senior studente, waar die student wel al oor genoegsame kennis van die verskillende praktykopleidingsmoontlikhede beskik om 'n verantwoordelike keuse te maak.

Volgens die navorser se eie ervaring van praktykopleiding van derdejaarstudente, kan gemeld word dat dit ter wille van die motivering van die student belangrik is dat hy geplaas word by 'n praktykopleidingsinstansie waar die ondervinding wat hy sal opdoen, in ooreenstemming is met sy belangstellingsveld en sy leerbehoefte. Sodanige passing is ook in ooreenstemming met die beginsels van

volwasse leer, wat in Hoofstuk 3 behandel is. Hoffmann (1990:87) verwys ook na 'n gerekenariseerde bestuurs-inligtingstelsel, waar passing vir praktykopleidingsplasing deur 'n rekenaar gedoen word op grond van geprosesseerde data wat deur middel van vraelyste van studente en praktykopleidingsinstansies ingewin is. Daar is bevind dat hierdie metode handig te pas kom in die plasing van groot getalle studente, veral waar die koördineerder van praktykopleiding nie die studente goed ken nie. Die nadele daaraan verbonde is dat 'n gerekenariseerde benadering nie ongeprosesseerde veranderlikes met betrekking tot die praktykopleidingsinstansie en die student in berekening bring nie.

Afgesien van die manier waarop die passing vir die plasing bepaal is, is dit baie belangrik dat die student fisies en emosioneel voorbereid is op die plasing, voordat dit in aanvang neem. Tydens die plasing word daar sekere verwagtinge van die student gekoester:

- Die optrede van die student moet altyd in ooreenstemming wees met die etiek, waardes en norme van maatskaplike werk.
- Die student moet sy verantwoordelikhede teenoor beide die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie op verantwoordelike wyse uitvoer.
- Die student moet aktief deelneem aan formele leergeleenthede, byvoorbeeld supervisiegesprekke.
- Die student moet bereid wees om kontraksluiting met die praktykopleier en supervisor aan te gaan ter wille van supervisie-doeleindes.

- Daar word van die student verwag om by te dra tot die opbou van 'n positiewe verhouding in praktykopleiding.
- Dit word van die student verwag om die toegewysde werklading vir praktykopleidingsdoeleindes te behartig.
- Tydens praktykopleiding moet die student aanpas by die werksure en werksroetine van die praktykopleidingsinstansie.
- Die dienslewering wat die student aan die kliëntsisteem bied, moet in ooreenstemming wees met die beleid en prosedure van die praktykopleidinginstansie.
- Die student moet bereid wees om sy eie vordering te evalueer in samewerking met die praktykopleier.
- Daar kan van die student verwag word om soms deel te neem aan sessies waar die praktykopleier en supervisor teenwoordig is, sodat sy vordering periodiek geëvalueer kan word.

4.5 SPANNINGE EN PROBLEME EIE AAN DIE VENNOOTSAP IN MAATSKAPLIKEWERK-PRAKTYKOPLEIDING

Skrywers soos Hoffmann (1990:50) en Wilson (1981:11) lig sekere spanninge en probleme in die vennootskap wat hierbo bespreek is uit. Die feit dat die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie twee uiteenlopende doelstellings het, naamlik opleidingsdoelstellings versus diensleweringdoelstellings, lei onvermydelik tot spanning. Hoewel die rolle van die opleidingsinstansie en praktykopleidingsinstansie van mekaar verskil, sluit dit tog ook bymekaar

aan. Om maksimum geslaagdheid te verseker, behoort praktykopleiding 'n gesamentlike poging van al die betrokkenes te wees en dit vereis volgehoue kommunikasie tussen al die betrokkenes.

Die beskouing wat die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie se personeel wedersyds van mekaar het, kan ook tot spanning aanleiding gee. Die ideaal is dat wedersydse respek en 'n positiewe verhouding aanwesig sal wees.

Hoewel die opleidingsinstansie die kursusplan ontwerp, is dit nie moontlik dat hy die implementering daarvan ten volle kan beheer nie, weens die verskille tussen praktykopleidingsinstansies. Praktykopleidingsinstansies en praktykopleiers is baie uiteenlopend en hoe hulle funksioneer is buite die beheer van die opleidingsinstansie. Tog het hierdie variasies 'n effek op die integrering van die teorie en die praktyk.

Samewerking tussen die opleidingsinstansie, praktykopleidingsinstansie en student in die implementering van praktykopleiding, kan slegs tot sy reg kom indien elke party bewus is van sy eie sowel as die ander partye se take en verantwoordelikhede. Daarom moet die take en verantwoordelikhede van elke party deeglik uitgespel word. Die handleiding vir praktykopleiding is 'n belangrike hulpmiddel vir hierdie doel. Om te verseker dat elke party volgens hierdie verwagtinge optree, is kontraksluiting 'n aanbevole hulpmiddel.

4.6 VERGOEDING AAN PRAKTYKOPLEIERS

Volgens Botha (1976(a):304) vat die tendens om praktykopleidingsinstansies te vergoed reeds sedert die sewentigerjare al sterker pos, ook in Suid-Afrika. Daar is nog nie 'n eenvormige stelsel wat die wyse van

vergoeding aanbetref nie en vergoeding geskied nog net ooreenkomstig die beleid van die opleidingsinstansie. Wilson (1981:28) gaan van die veronderstelling uit dat praktykopleiers sal wil weet watter voordeel dit vir hulle inhou om praktykopleiding te doen. Hy lig voorbeelde uit van moontlikhede van ekstrinsieke- en intrinsieke vergoeding vir praktykopleiers.

Voorbeelde van ekstrinsieke vergoeding vir praktykopleiding kan wees dat die opleidingsinstansie aan praktykopleiers voorregte toeken byvoorbeeld vrye gebruik van die opleidingsinstansie se biblioteek of leeskamer, 'n titel wat hulle nie-amptelik op die personeel van die opleidingsinstansie plaas, 'n afslag by die universiteit se boekwinkel en 'n aantal klasgeldvrye ure vir kursusse van sy keuse aan die opleidingsinstansie.

Voorbeelde van intrinsieke vergoeding vir praktykopleiers is die persoonlike bevrediging wat die praktykopleier mag ervaar wanneer hy sien die student vorder, die professionele groei wat plaasvind wanneer die praktykopleier met studente werk en sodoende op hoogte bly met die nuutste teorie en die sekere mate van status verbonde aan die rol van praktykopleier.

Wat die posisie van die Universiteit Stellenbosch as opleidingsinstansie teenoor die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal aanbetref, is finansiële vergoeding nie moontlik nie omdat beide semi-staatsdiensinstansies is en Tygerberg-Hospitaal die opleidingshospitaal van die Universiteit Stellenbosch is. Tans geld die reëling wat die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, self ingestel het, naamlik dat 'n praktykopleier as beloning een afmiddag per kwartaal kan kry vir elke student wat hy neem. Ander maniere van ekstrinsieke vergoeding, soos hierbo bespreek, kan moontlik deur die Universiteit oorweeg word.

4.7 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die wedersydse verantwoordelikhede van die Universiteit Stellenbosch en Tygerberg-Hospitaal bespreek. Daar kan ook na die vennootskap tussen die opleidingsinstansie, die praktykopleidingsinstansie en die student verwys word. Elkeen vervul sekere rolle en elkeen het sekere verantwoordelikhede. Om geslaagde praktykopleiding te verseker, is dit belangrik dat elke party volkome duidelikheid oor sy rol en verantwoordelikhede het en dat al die betrokkenes voortdurend in kommunikasie met mekaar bly. Spanninge en probleme wat eie is aan die vennootskap is ook uitgelig en laastens is 'n aantal vergoedingsmoontlikhede vir praktykopleiers bespreek.

HOOFSTUK 5

DIE DEPARTEMENT MAATSKAPLIKE WERK VAN TYGERBERG-HOSPITAAL AS GESKIKTE PRAKTYKOPLEIDINGSINSTANSIE VIR DIE DEUR- LOPENDE PRAKTYKOPLEIDING VAN DERDEJAAR MAATSKAPLIKWERK- STUDENTE

5.1 INLEIDING

Volgens Le Roux (1981:90) is daar met betrekking tot die terrein waar praktykopleiding onderneem word, drie oorwegings wat doelbewus in ag geneem moet word. Hierdie oorwegings waarna verwys word, is die professionele voorbereiding van die student, die deurvoer van die program vir praktykopleiding en die rolvervulling deur die praktykopleier. Laasgenoemde sluit die onderrig-, ondersteunings- en administratiewe funksies van supervisie in soos wat deur Kadushin (1976:21) onderskei word en in Hoofstuk 3 van hierdie studie verduidelik is.

Die feit dat praktykopleiding primêr daarop afgestem is om studente voor te berei vir uiteindelijke beroepsbeoefening, maak dit noodsaaklik dat die kenmerke van die terrein waar praktykopleiding plaasvind, oorweging moet geniet. Die kenmerke van die hospitaalterrein is alreeds in Hoofstuk 2 bespreek volgens die hoofkomponente waaruit maatskaplike werk bestaan, naamlik die PLEK, PERSOON, PROBLEEM, PROSES en PROFESSIONELE PERSOON. Dit is belangrik om te onthou dat daar interaksie plaasvind tussen die student en die opset waarin praktykopleiding gedoen word en die praktykopleier en supervisor moet dit in gedagte hou tydens onderrig en supervisie.

By die deurvoer van die program vir praktykopleiding moet daarop gelet word dat die plek waar praktykopleiding

plaasvind, 'n besliste invloed daarop kan hê. Le Roux verwys na Kenny (1967:75) wat sê: "Discussion of the characteristics of any task demands consideration of the environment in which the task is to be performed. Strategy, implementation and appraisal of the task will be influenced by the nature of that environment." Om die deurvoer van praktykopleiding doelgerig te laat geskied en die optimale benutting van leergeleenthede te verseker, is dit 'n vereiste dat die partye betrokke by praktykopleiding kennis moet dra van die kenmerke van die terrein, die eise wat dit stel aan praktykopleiding en die invloed wat dit daarop kan hê.

Vir die rolvervulling as praktykopleier, is dit ook nodig dat die praktykopleier die kenmerke en invloed van die terrein waarin praktykopleiding gedoen word, in ag neem. Die rede hiervoor is dat die praktykopleier 'n belangrike rol vervul as opvoeder in die praktyksituasie en hy moet vir die vervulling van hierdie rol kennis dra van die kenmerke van die bepaalde werksterrein. Verder dien die praktykopleier as rolmodel vir die student. Hy moet dus voortdurend bewus wees van die invloed wat die opset waarin hy werk op sy eie werkswyse en houding het, sodat hy nie negatiewe houdings en werkswyses onbewustelik op die student oordra nie.

Die instansie waar praktykopleiding gedoen word, oefen 'n belangrike invloed uit op die uitkoms van die praktykopleidingsplasing vir die student. Daarom sal daar vervolgens in hierdie hoofstuk 'n ontleding gedoen word van die geskiktheid van Tygerberg-Hospitaal as praktykopleidingsinstansie vir die deurlopende praktykopleiding van derdejaargestudente. Dit sal gedoen word aan die hand van vereistes waaraan 'n praktykopleidingsinstansie moet voldoen, soos wat dit in die literatuur (Botha 1976(a):99; Fourie 1982:34; Hoffmann 1990:49; Wilson 1981:16) uiteengesit word. Daar sal ook bepaal word of die Departement Maatskaplike Werk,

Tygerberg-Hospitaal, voldoen aan die vereistes wat in die Universiteit Stellenbosch se Memorandum vir Praktykopleiding van Derdejaarstudente gestel word.

5.2 DIE PROGRAM VIR PRAKTYKOPLEIDING WAT IN DIE DEPARTEMENT MAATSKAPLIKE WERK VAN TYGERBERG-HOSPITAAL AAN- GEBIED KAN WORD

In hierdie afdeling sal die program vir praktykopleiding wat in die hospitaal aangebied kan word, bespreek word aan die hand van die doelstellings en doelwitte van praktykopleiding vir derdejaarstudente, wat as vereistes gestel word, soos uiteengesit in die Memorandum vir Praktykopleiding (1991:1). Hierdie doelstellings en doelwitte sal ook die inhoud van die program vir praktykopleiding wat aangebied word, bepaal.

5.2.1 Uitvoering van die doelstellings van die program vir praktykopleiding

Tydens die uitvoering van die program vir praktykopleiding, kry die student die geleentheid om in sy werk in 'n bepaalde hospitaalafdeling onder die leiding van 'n praktykopleier, met die professie in sy geheel en 'n welsynsinstantie as maatskaplike sisteem te identifiseer. Die Departement Maatskaplike Werk, met hoofdoelstelling om aandag te skenk aan maatskaplike probleme wat verband hou met siekte, kan as verteenwoordigend van 'n welsynsinstantie beskou word vir die doel van praktykopleiding (Oriënteringshandleiding: Praktykopleiding T.B.H.).

Verder sal die student ook geleentheid kry om tydens 'n praktykopleidingsplasing in die hospitaal die doelstellings van die maatskaplikewerk-praktyk te evalueer en om hierdie kennis te benut in hulpverlening aan die kliëntsisteem sowel as vir maatskaplikewerk-

administrasie en navorsing. 'n Voorbeeld hiervan is die uitdaging wat 'n doelstelling wat daarop gemik is om 'n pasiënt in staat te stel om ten spyte van die fisiese stremming wat sy siektetoestand veroorsaak, steeds op so 'n hoë as moontlike vlak maatskaplik te funksioneer, vir 'n student kan bied. Sodanige doelstelling kan die hele spektrum van maatskaplikewerk-hulpverlening - van praktiese, administratiewe hulpverlening, soos onder Afdeling 2 van hierdie hoofstuk verduidelik - tot hoogs terapeutiese in diepte-werk met die pasiënt en sy naasbestaandes behels. Daarmee saam laat dit ook ruimte vir navorsing, byvoorbeeld volgens die enkelsisteen-ontwerp soos deur Bloom & Fischer (1982:3-27) verduidelik word.

Afhangende van die betrokke hospitaalafdeling waarin die student geplaas word, sal hy ook volgens die vereistes van die program vir praktykopleiding die geleentheid kry om hulp te verleen aan persone in verskillende lewenstadia. Daar word immers nie net met die pasiënt self gewerk nie, maar ook met sy familie en naasbestaandes. In die geval van die diagnose van 'n siekte soos byvoorbeeld VIGS, word 'n krisis vir die pasiënt self, maar ook vir sy naasbestaandes geskep. Daar word aanspraak gemaak op betekenisvolle persone in die pasiënt se lewe om bestaande rolle te wysig ten einde aan te pas by die veranderde situasie en om nuwe hanteringsmeganismes te ontwikkel. In só 'n situasie het sowel die pasiënt as sy naasbestaandes, wat in verskillende lewensfases kan verkeer, baie ondersteuning nodig. Die maatskaplike werker moet al die betrokkenes help om deur hulle gevoelens van pyn, woede, hartseer en vrees te werk en om hulle kragte en vermoëns om die situasie te hanteer, te mobiliseer. (Furstenburg & Olson 1990:700).

Die doelstelling in die onderrigprogram wat bepaal dat die student die geleentheid moet kry om 'n breë

verskeidenheid van maatskaplike probleme en behoeftes waar te neem, te identifiseer, te ondersoek, te hanteer en na te vors, kan slegs in 'n beperkte mate in die hospitaal uitgevoer word, weens die beperkende invloed van elke hospitaalafdeling op die ondervindingspektrum wat vir 'n maatskaplikewerk-student moontlik is. Dit hang saam met die kenmerke van 'n spesialiteitsopset waarvan die opleidingsinstansie homself moet vergewis voordat hy 'n praktykopleidingsinstansie as geskik vir praktykopleiding vir 'n spesifieke jaargroep keur (Oriënteringshandleiding: Praktykopleiding T.B.H.).

Soos vereis word sal die student die geleentheid kry om die proses van hulpverlening in die gevallewerkmethode toe te pas ooreenkomstig die take en funksies wat tydens die verloop van die proses uitgevoer word. Hierdie hulpverleningsproses en wat dit behels, word volledig deur Compton & Galloway (1989) en Pincus & Minahan (1973) verduidelik.

In die hospitaal is die dienslewering gewoonlik korttermyn van aard, weens die feit dat Tygerberg-Hospitaal 'n hospitaal is waar akute siektes behandel word en 'n hoë pasiënte-omset het. Die rekenaarstatistiek toon byvoorbeeld aan dat dit algemeen vir maatskaplike werkers in die hospitaal is om tussen vyf en agt nuwe verwysings per dag te ontvang. Die werkstempo van die student moet dus van sodanige aard wees dat hy in staat is om die volle hulpverleningsproses af te handel binne die beperkte tyd tot sy beskikking. Die student kan byvoorbeeld dikwels nie seker wees dat 'n binne-pasiënt met wie hy gedurende een week 'n hulpverleningsproses begin het, die volgende week nog as binne-pasiënt in die saal sal wees nie. Weens sodanige tydsprobleem is die student dikwels verplig om die hele hulpverleningsproses binne een of twee onderhoude af te handel. Hierdie aspek stel ook hoë eise aan die beplanningsvaardighede van die student.

Verder behoort die student tydens praktykopleiding in die hospitaal, ooreenkomstig die program vir praktykopleiding, sy kennis, houding en vaardighede met betrekking tot die terrein en proses van maatskaplikewerk-hulpverlening en -navorsing waarin teoretiese onderrig ontvang word, te integreer met die praktyk. Wat die ontwikkeling van die professionele persoon aanbetref, word hoë eise aan die student se emosionele volwassenheid gestel wanneer hy in die hospitaalopset sy praktykopleiding doen, weens die aard van die werk wat dikwels morbied en ontmoedigend kan wees. Praktykopleiding in die hospitaal bied aan die student die ideale geleentheid tot selfbewuswording (Ratcliff et al.: 1982:35). In hierdie opsig speel die insette van die praktykopleier en supervisor ook 'n belangrike rol en hier is die ondersteunende funksie van supervisie (Kadushin:1976:198) soos in Hoofstuk 3 van hierdie studie beskryf, baie belangrik.

5.2.2 Program vir praktykopleiding na aanleiding van die voorgeskrewe doelwitte volgens die memorandum vir praktykopleiding (1991)

Volgens die Memorandum vir Praktykopleiding van Derdejaarstudente (1991:1) is die doelwitte wat met die program vir praktykopleiding vir die derdejaarstudent nagestreef word, die uitbouing van die kennis en professionele houding van die student met betrekking tot maatskaplikewerk-hulpverlening deur middel van sewe take.

Die eerste aspek wat in 'n program vir praktykopleiding gedek behoort te word, is die inskakeling van die student by 'n goedgekeurde welsynsinstantie vir praktykopleiding, waar dit van die student verwag word om hulp te verleen ooreenkomstig die struktuur, beleid en werkswyse van die instantie. Hierdie doelwit word volkome verwesenlik met die inskakeling van derdejaarstudente by Tygerberg-

Hospitaal vir praktykopleiding. Daar sal later in hierdie hoofstuk meer aandag gegee word aan die vereistes van 'n welsynsinstantie vir praktykopleiding en waarom die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, as 'n goedgekeurde praktykopleidingsinstantie beskou word.

Die tweede aangeleentheid waaraan aandag gegee behoort te word, is die uitbouing van begrip vir menslike ekologie. In die hospitaalopset word die verhouding van die mens tot sy omgewing by uitstek geïllustreer in die aanvaarding van die siekerol soos deur Burnett (1960:210) verduidelik, sowel as die reaksie van die pasiënt se naasbestaandes. By sommige siektetoestande word die maatskaplike probleem direk veroorsaak deur die mediese probleem en in ander gevalle word die mediese probleem veroorsaak deur die maatskaplike probleme waarmee die pasiënt reeds voor die aanvang van die siekte te kampe gehad het. 'n Voorbeeld van eersgenoemde is waar 'n pasiënt byvoorbeeld sy werk verloor en in 'n finansiële krisis gedompel word as gevolg van 'n chroniese siekte. 'n Voorbeeld van die tweede moontlikheid word aangetref in gevalle waar die persoon se siekte direk verband hou met 'n ongesonde lewenstyl, byvoorbeeld lewersirose weens alkoholmisbruik oor 'n lang periode, of kindermishandeling as gevolg van oormatige spanning en ongesonde gesinsverhoudinge. Dit is dus duidelik dat die student se begrip vir menslike ekologie noodwendig uitgebrei sal word tydens praktykopleiding in die hospitaal.

Die derde, vierde vyfde en sesde aspekte van die program vir praktykopleiding hou met mekaar verband en behels die benutting van maatskaplikewerk-hulpverlening vanuit die ekologiese perspektief (Compton & Galloway 1989), sodat die student die vermoë sal ontwikkel om hulp te verleen aan 'n kliëntsisteem deur middel van 'n proses, te beplan en professionaliteit te ontwikkel deur die benutting van

supervisie en gestruktureerde selfevaluering. In gevallewerk met die pasiënt en sy naasbestaandes in die hospitaalopset, kry die student sonder twyfel die geleentheid om aan hierdie vereistes te voldoen. Soos reeds vroeër uitgelig, word daar weens die snelle werkstempo en korttermyn-aard van die werk, besondere klem op beplanning gelê binne die hospitaalopset. Die student ontvang ook ingevolge die vereistes van die opleidingsinstansie weekliks supervisie van sowel die praktykopleier as die supervisor by die opleidingsinstansie, waartydens aan die student se professionele ontwikkeling en vermoë tot selfevaluering aandag gegee kan word.

Die laaste aangeleentheid wat gedek behoort te word ingevolge die program vir praktykopleiding, is die ontwikkeling van die student se vermoë tot selfstudie en meningsvorming. Ook die ontleding, interpretering en integrering van wetenskaplike vakliteratuur, kan behandel word, mits die praktykopleier en supervisor dit doelbewus stimuleer deur aan die student opdragte te gee waar hy gedwing word om selfstudie te onderneem en sy eie mening oor aangeleenthede te vorm. Die geleentheid moet ook doelbewus deur die praktykopleier geskep word vir die student om vakliteratuur in sy werk te integreer. Die student kan byvoorbeeld gevra word om ter voorbereiding van die volgende supervisie-sessie, naslaanwerk te doen oor 'n sekere siektetoestand waarmee dikwels in die afdeling gewerk word. Die praktykopleier kan dan doelbewus 'n geval vir die student selekteer waar hy die geleentheid sal kry om hierdie nuwe teoretiese kennis toe te pas.

Na aanleiding van hierdie bespreking is dit duidelik dat die hospitaalopset, ten spyte van sekere beperkinge, wel voldoen aan die vereistes wat deur die opleidingsinstansie gestel word wat betref doelstellings en doelwitte vir die praktykopleiding van derdejaar-

studente. Dit is ook duidelik dat die hospitaalopset besondere eise stel aan die praktykopleier, veral wat die onderrig- en ondersteuningsfunksies van supervisie aanbetref.

Skrywers soos Botha (1976:99), Fourie (1982:34), Hoffmann (1990:49) en Wilson (1981:16) stel sekere vereistes waaraan welsynsorganisasies moet voldoen voordat dit as 'n praktykopleidingsinstansie gekeur kan word. Vervolgens sal daar aan kriteria vir die seleksie van 'n praktykopleidingsinstansie aandag gegee word, terwyl daar deurlopend geëvalueer sal word hoe die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, daaraan voldoen.

5.3 VEREISTES WAARAAN 'N INSTANSIE VIR PRAKTYKOPLEIDING BEHOORT TE VOLDOEN

Verskeie skrywers (Botha 1976:99; Fourie 1982:34; Hoffmann 1990:49; Wilson 1981:16) verwys na vereistes waaraan instansies moet voldoen vir die plasing van studente vir praktykopleiding. Die vereistes wat deur Botha (1976(a):99-110) en Fourie (1982:34-45) geïdentifiseer is, sal vervolgens as riglyn gebruik word vir die ontleding van Tygerberg-Hospitaal as 'n geskikte praktykopleidingsinstansie vir die deurlopende praktykopleiding van derdejaarstudente.

5.3.1 Verwagtinge wat aan 'n praktykopleidingsinstansie gestel word

Wanneer die opleidingsinstansie dit oorweeg om 'n praktykopleidingsinstansie te benut, moet die verwagtinge wat hy van die praktykopleidingsinstansie koester vir daardie spesifieke plasing, inaggeneem word. Hiervoor moet die algemene doelstellings vir praktykopleiding, asook die spesifieke doelwitte vir die betrokke jaargroep, in hierdie geval die derdejaarstudent, in

berekening gebring word. Hierdie doelwitte vir die deurlopende praktykopleiding van derdejaarstudente is alreeds in Hoofstuk 2 van hierdie studie bespreek. Die vraag of die praktykopleidings instansie kan voldoen aan die vereistes van die opleidingsinstansie volgens die doelstellings en doelwitte wat gestel is, is 'n belangrike vereiste waaraan die opleidingsinstansie by seleksie, en die praktykopleidingsinstansie by oorweging van 'n versoek tot praktykopleiding, aandag moet skenk. Die praktykopleidingsinstansie moet in aansluiting hierby ook 'n wye reeks van leerondervinding, ooreenkomstig die doelstellings van praktykopleiding en die behoeftes en stadium van opleiding van die studente kan aanbied.

Soos reeds in Hoofstuk 2 van hierdie studie bepaal, voldoen die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, in die breë aan die vereistes wat vir die deurlopende praktykopleiding in gevallewerk vir derdejaarstudente gestel word. Die verskillende hospitaalafdelings verskil egter in 'n groot mate van mekaar wat betref die aard van maatskaplikewerk-hulpverlening wat aangebied word, ooreenkomstig die siektetoestande van die pasiënte wat daar behandel word en die vereistes en interne beleid van die hospitaalafdeling (Afdelingshandleiding). Daarom kan daar nie met sekerheid gesê word dat alle afdelings hul ewe goed tot die praktykopleiding van derdejaarstudente leen nie. Afdelings waar meer langtermyn-pasiënte is, is byvoorbeeld gewoonlik meer geskik vir deurlopende praktykopleiding as afdelings waar die pasiënte-omset só hoog is dat daar hoofsaaklik krisis-ingryping gedoen word.

Om te bepaal watter aspekte in die onderrigprogram gedek behoort te word, sal die leergeleenthede wat elke hospitaalafdeling vir die praktykopleiding van 'n derdejaarstudent bied, bepaal moet word. Hiervolgens sal

'n evaluering van elke afdeling volgens die aard en doelstellings en doelwitte van praktykopleiding van derdejaargestudente (Memorandum vir Praktykopleiding van Derdejaargestudente:1991) en die riglyne wat in Hoofstuk 2 van hierdie studie bespreek is, gemaak moet word. Sodanige evaluering kan deel uitmaak van 'n werkgroep wat as deel van 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers aangebied kan word. Indien daar na aanleiding van sodanige evaluering gevind word dat sommige afdelings beperkte leergeleenthede bied, kan sulke afdelings vir praktykopleidingsdoeleindes gekombineer word.

So byvoorbeeld kan 'n afdeling met hoofsaaklik korttermyn binne-pasiënte vir praktykopleidingsdoeleindes gekombineer word met 'n afdeling waarvan die buite-pasiënte kliniek gehou word op die dag van die week wanneer studente vir praktykopleiding by die hospitaal is. Op so 'n manier sal verseker word dat daar altyd die moontlikheid van geskikte pasiënte-seleksie vir die student sal wees. Terselfdertyd kry hy die geleentheid om ondervinding van meer as een afdeling op te doen en sodoende sy ondervindingspektrum te verbreed.

'n Eiesoortige kenmerk van die Departement Maatskaplike Werk van Tygerberg-Hospitaal as praktykopleidingsinstansie, is die siektegesentreerde aard van die werk, soos deur Le Roux (1981:106) en in Hoofstuk 2 van hierdie studie, duidelik uiteengesit. 'n Leemte in hierdie opset wat deur Le Roux (1981:176) uitgelig word, is die beperking wat die ondervinding binne die hospitaalopset op die student se perspektief en begrip van die breër welsynsterrein plaas. Dit is so dat maatskaplike werk in die hospitaal 'n spesialiteitsrigting is wat sekere voordele, maar ook besliste nadele, veral vir 'n derdejaargestudent in praktykopleiding inhou. Die student word in 'n bepaalde hospitaalafdeling geplaas waar hy kennis maak met 'n beperkte spektrum van maatskaplike

probleme wat verband hou met die spektrum van siektetoestande waarmee in die afdeling gewerk word.

In sommige afdelings is die aard van die verwysings wat die maatskaplike werker ontvang hoofsaaklik van só 'n aard dat praktiese hulpverlening vereis word. Voorbeelde daarvan is materiële hulpverlening, byvoorbeeld aansoeke vir finansiële noodhulp van die beskikbare bronne, aansoeke vir staatstoelaes, aansoeke om werkloosheidsversekerings-, kraam- en siektevoordele en aansoeke om behuising en die hantering van werksverwante probleme. Waar hierdie tipe hulpverlening eie is aan die aard van die afdeling, dit wil sê die PLEK-komponent van maatskaplike werk soos deur Kadushin (1976:155) verduidelik word en in Hoofstuk 2 van hierdie studie bespreek is, bied dit aan die student 'n waardevolle leergeleentheid in terme van die aanleer van administratiewe vaardighede.

In hierdie opsig is die onderrigbeginsels wat bepaal dat 'n mens die beste leer as hy hoogs gemotiveerd is om te leer, en dat 'n mens die beste leer wanneer die leerinhoud betekenisvol aangebied word, van toepassing (Austin 1981:246; Kadushin 1985:244) soos volledig in Hoofstuk 3 van hierdie studie verduidelik is. Tegnieke wat die praktykopleier ter bereiking van hierdie beginsels in hierdie verband kan benut, is om die latere bruikbaarheid van dit wat in die afdeling geleer word, te verduidelik deur die spesifieke leerervaring deur te trek na die algemene en van verbeeldingryke herhaling gebruik te maak, sodat die student die geleentheid sal kry om binne die plasing sekere leerondervindings op verskillende situasies toe te pas. Op die manier ontwikkel die student ook die nodige selfvertroue in dié tipe werk.

In ander afdelings word daar minder gereeld met bogenoemde tipe praktiese probleme gewerk, maar is die

aard van die maatskaplikewerk-hulpverlening meer terapeuties van aard. Voorbeelde hiervan is sterwensbegeleiding, voorbereiding vir operasies en emosionele ondersteuning aan die pasiënt en familie. Die onderrigpotensiaal van sulke afdelings is hoofsaaklik gefokus op die PERSOON en PROBLEEM komponente waaruit maatskaplike werk bestaan (Kadushin 1976:155), soos in Hoofstuk 2 van hierdie studie bespreek. In die uitvoering van die onderrigfunksie van supervisie (Kadushin 1976:125), moet die praktykopleier sorg dra dat hierdie leergeleenthede in die afdeling ten volle deur die student benut word.

In enkele afdelings speel die maatskaplike werker 'n belangrike rol in die uiteindelijke besluit oor die aard van die mediese behandeling wat die pasiënt gaan ontvang. Daar word byvoorbeeld in sekere afdelings verwag dat die maatskaplike werker eers 'n volledige maatskaplike ondersoek doen ten einde die pasiënt maatskaplik te keur vir sekere operasies of behandelingsprosedures, waar die sukses van die ingreep afhang van die pasiënt se maatskaplike vermoëns, samewerking en omstandighede. Voorbeelde van sodanige ingrepe is sekere hartoperasies en behandeling van sekere niersiektes.

Hierdie aspek hang saam met die plek van die maatskaplike werker binne die multi-dissiplinêre span en die invloed wat dit op sy rolvervulling het, soos breedvoerig in Hoofstuk 2 van hierdie studie bespreek. Praktykopleiers van sulke afdelings moet besonder bedag wees op die invloed wat die verantwoordelikheid wat saamhang met 'n aanbeveling insake die behandeling van 'n pasiënt aan die mediese span, op die student kan hê. Die PROFESSIONELE PERSOON komponent, soos in Hoofstuk 2 van hierdie studie bespreek, sal dus tydens supervisie heelwat aandag moet geniet.

Ander afdelings, byvoorbeeld Pediatrie, Psigiatrie en die Sterilisasië- en Terminasië van Swangerskap-onderafdelings van Ginekologie en Verloskunde, is weer in 'n groot mate gemoeid met statutêr-verwante werk, hoewel die hospitaal nie oor statutêre gesag beskik nie en dus nie primêre statutêre werk doen nie (Oriënteringshandleiding: Praktykopleiding T.B.H. en Diensbrief H4/0/1/3/8 in Administratiewe Handleiding). Voorbeelde van sodanige werk is waar 'n voorlopige ondersoek deur die maatskaplike werker in die hospitaal gedoen word wanneer kinderverwaarlosing of -mishandeling vermoed word en die pasiënt dan verwys word na 'n organisasie wat wel statutêre werk doen. Nog 'n voorbeeld van statutêr verwante werk is waar 'n voorlopige ondersoek gedoen en verslag opgestel word met 'n aanbeveling vir kommittering van 'n alkoholis.

Hierdie is slegs enkele voorbeelde van hoe sekere afdelings met sekere tipe maatskaplike probleme werk en hoewel daar soms in elke afdeling die geleentheid opduik om "buitengewone" probleme te hanteer, gebeur dit selde dat een afdeling hom daartoe leen om met 'n wye verskeidenheid van maatskaplike probleme en ingrypingstrategieë kennis te maak. Dit stel dus hoë eise aan die praktykopleier in die vervulling van die onderrigfunksie van supervisie, deurdat hy doelbewus ekstra moeite sal moet doen om die leerervaring wat met behulp van die onderrigprogram in sy spesifieke afdeling vir die student gebied word, soveel moontlik uit te brei en breër toepaslik te maak, sodat dit vir die student ook 'n algemene leerervaring kan wees. Op die manier sal hy die onderrigbeginsel wat bepaal dat mense die beste leer as die leerinhoud betekenisvol aangebied word (Austin 1981:246; Kadushin 1985:244), tot uitvoer bring.

Ten spyte van die bogenoemde beperkinge in ondervinding voldoen die hospitaal in die geheel gesien aan die vereistes wat gestel word in terme van die uitvoering van

die doelstellings en doelwitte van praktykopleiding van derdejaarstudente soos uiteengesit in die Memorandum vir Praktykopleiding (1991:1) wat in Hoofstuk 2 van hierdie studie bespreek is. Vervolgens sal daar aan die hand van die doelstellings en doelwitte wat in die Memorandum uiteengesit is, bespreek word in watter mate die hospitaalafdeling wél daaraan kan voldoen.

5.3.2 Samewerking tussen die praktykopleidingsinstansie en die opleidingsinstansie

'n Ander belangrike vereiste wat uitgelig word, is dat die potensiële praktykopleidingsinstansie gewillig moet wees om fasiliteite binne die instansie beskikbaar te stel vir praktykopleiding. Die personeel moet ook daarin belangstel om gemoeid te wees met die praktykopleiding van studente. Geen organisasie moet dus gedwing word of subtile druk van die opleidingsinstansie ontvang om betrokke te raak by praktykopleiding van studente nie. Wanneer 'n organisasie homself beskikbaar stel om studente vir praktykopleiding te neem, moet sy motiewe ook suiwer wees - dit wil sê dat dit nie moet gaan om die voordeel wat dit vir die organisasie inhou in terme van ekstra mannekrag nie, maar suiwer om aan die studente 'n praktiese leergeleentheid te bied. Fourie (1982:34) haal in hierdie verband vir Boehm (1959:153) aan wat die volgende mening huldig: "The agency is used primarily to provide the student with an educational experience, and not as a means to help the student to render service as a staff member". Ook Hamilton & Else (1983:18) sluit hierby aan wanneer hy sê: "The reward for the teaching agency in student training is ... in developing and maintaining the profession in itself, not in getting the day's work done or in recruiting for specific staff vacancies."

'n Volgende vereiste is die bereidwilligheid van die praktykopleidingsinstansie om as vennoot met die

opleidingsinstansie op te tree. Hierdie aspek, tesame met die verantwoordelikhede wat dit vir beide partye meebring, is reeds volledig in Hoofstuk 4 van hierdie studie bespreek. Daarin is ook reeds tot die gevolgtrekking gekom dat Tygerberg-Hospitaal wel aan hierdie kriterium voldoen.

5.3.3 Administratiewe aspekte van belang vir 'n praktykopleidingsinstansie

Hamilton & Else (1983:4) bespreek 'n dilemma wat algemeen voorkom by organisasies wat optree as praktykopleidingsinstansies. Dit handel daaroor dat maatskaplike werkers wat terselfdertyd as praktykopleiers optree, voltyds in diens is by 'n welsynsorganisasie en verantwoording moet doen vir die tyd wat hulle in diens van die organisasie bestee. Die tyd wat aan praktykopleiding bestee word, word as "verlore" dienstyds beskou, aangesien dit 'n negatiewe refleksie op produktiwiteit het. Weens die druk om te kompenseer vir "verlore" dienstyds, word studente in praktykopleiding soms op dieselfde manier hanteer as die res van die personeel wat betref die diens wat hulle lewer aan die kliëntsisteem - tot nadeel van die studente se opleiding. Dan is die motivering vir praktykopleiding nie meer primêr gerig op praktiese werksondervinding aan die student nie, maar gaan dit eerder oor die mate waarin die student benut kan word tot voordeel van die organisasie.

In hierdie opsig is die situasie by die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal anders, in die sin dat Tygerberg-Hospitaal 'n opleidingshospitaal is, waarvan een van sy funksies juis opleiding is (Gedenkboek, T.B.H.:12). Studente word dus nie beskou as indringers nie. Dit wil egter nog steeds nie sê dat alle maatskaplike werkers geskik is, of gemotiveerd is om as praktykopleiers op te tree nie en daarom moet keuring van individuele praktykopleiers steeds geskied. Volgens die

literatuur (Botha 1976:287; Ford en Jones 1987:131; Fourie 1982:40; Le Roux 1982:85) is nie alle maatskaplike werkers bekwaam om met studente te werk nie en word sekere riglyne gestel vir die keuring van praktykopleiers. Hierdie aspek is volledig bespreek in Hoofstuk 4 van hierdie studie.

Die opleidingsinstansie moet daarop bedag wees om nie onrealisties baie studente vir praktykopleiding in een plasing na die hospitaal te stuur nie, maar eers seker maak hoeveel studente dit vir die praktykopleidingsinstansie moontlik sal wees om met gemak te neem.

'n Verdere vereiste is dat al die maatskaplike werkers wat in diens van die organisasie is, professioneel opgeleide, geregistreerde maatskaplike werkers moet wees. Die rede hiervoor is dat die praktykopleidingsinstansie 'n professionele klimaat moet voorsien wat bevorderlik is vir die professionele ontwikkeling van die studente. Verder moet die studente ook binne die praktykopleiding-situasie die geleentheid kry om met die beroep te identifiseer. In Tygerberg-Hospitaal is alle maatskaplike werkers professioneel opgelei en geregistreer, as 'n diensvoorwaarde. Dit is ook ingevolge Goewermentskennisgewing R.2426 van 30 Oktober 1987 'n vereiste van die S. A. Raad vir Maatskaplike Werk dat alle maatskaplike werkers geregistreer moet wees, anders word hulle nie toegelaat om te praktiseer as maatskaplike werkers nie. Aan hierdie kriterium word dus voldoen.

Dit is belangrik dat 'n praktykopleidings oor 'n beleid vir praktykopleiding moet beskik. Fourie (1982:37) beskou die voordele van die bestaan van sodanige beleid as tweërlei van aard, naamlik dat dit enersyds 'n betekenisvolle en leersame periode van praktykopleiding vir die student voorsien en andersyds sekerheid verskaf

aan die praktykopleier oor watter optrede van hom verwag word. Tygerberg-Hospitaal beskik wel oor 'n beleid vir praktykopleiding (Bylaag A Handleiding vir Praktykopleiding: Maatskaplike Werk 111 U.S.), maar dit is ook belangrik om so 'n beleid gereeld te evalueer en te hersien om tred te hou met veranderende verwagtinge en omstandighede.

Die beleid maak in die breë voorsiening vir reëls rakende studente se bywoning van praktykopleiding in ooreenstemming met die vereistes van die opleidingsinstansie (Memorandum vir Praktykopleiding 1991:5), etiketreëls wat studente moet volg in hul kontak met pasiënte en spanlede, die handhawing van vertroulikheid, hantering van dokumentasie en reëls rakende praktiese aspekte, byvoorbeeld toegang tot kantore. Die beleid sluit ook 'n uiteensetting van die pligte van praktykopleiers en die verwagtinge van die Departement Maatskaplike Werk van die praktykopleiers, in.

'n Vereiste wat uit 'n praktiese oogpunt besliste oorweging behoort te geniet by die keuse van 'n instansie vir praktykopleiding, is die bereikbaarheid van die praktykopleidingsinstansie per openbare vervoer. Tygerberg-Hospitaal is in hierdie opsig ideaal as praktykopleidingsinstansie vir die Universiteit Stellenbosch, aangesien dit slegs 35km vanaf die kampus geleë is en binne stapafstand vanaf die naaste treinstasie is.

Wanneer 'n praktykopleidingsinstansie benut word, moet oorweging ook geskenk word aan die mate waarin die instansie self administratief goed beplan en sistematies werk. Dit geld wat praktykopleiding, maar ook wat algemene werk aanbetref. Die rede waarom hierdie aspek as vereiste van belang is, is omdat 'n student tydens praktykopleiding 'n beeld vorm van die maatskaplike-

werk-praktyk, wat die wyse waarop hy met die beroep sal identifiseer, beïnvloed. In die hospitaalopset kry die student met tweeledige administratiewe prosedures te doen, naamlik die Departement Maatskaplike Werk se funksionering en administratiewe prosedures, sowel as dié van die hospitaalafdeling waarin hy geplaas word. Uit die aard van die werk word dit van die maatskaplike werker in die afdeling verwag om aan albei se vereistes te voldoen.

Hierdie administratiewe opset hou vir die student die voordeel in dat hy tydens 'n praktykopleidingsplasing in die hospitaal wyer administratiewe ondervinding opdoen, in die sin dat hy met sowel die maatskaplikewerk-departement, as die hospitaalafdeling waarin hy geplaas word se administratiewe werkswyse kennis maak. Dit hou ook die besliste nadeel in dat die student nie met 'n geheelbeeld van administrasie kennis maak nie, maar slegs met dié van die afdeling waarin hy geplaas word. Hierdie is nog 'n opsig waar Tygerberg-Hospitaal verskil van ander welsynsorganisasies. Daarom is dit ook in hierdie opsig belangrik dat die praktykopleier sal verseker dat die student ook hierdie spesifieke leerinhoud op die algemene sal kan toepas, sodat 'n wyer begrip van maatskaplikewerk-administrasie verkry kan word. Die onderrigbeginsel dat mense die beste leer as die leerinhoud betekenisvol aangebied word (Austin 1981:246; Kadushin 1985:244) is dus ook hier van toepassing.

Die personeelbesetting en personeelverhoudings binne 'n organisasie dien as verdere vereiste wat gestel word ten opsigte van 'n geskikte praktykopleidingsinstansie. Die rede hiervoor is dat voorkom moet word dat bykomende verpligtinge op reeds beperkte en oorlaaide personeellede gelê word en om te verseker dat personeelverhoudinge van só 'n aard is dat dit bevorderlik is vir die opleiding van studente (Fourie 1982:37). Negatiewe personeelmoreel kan ook negatief inwerk op studente se

beroepsidentifikasie. As deel van sy opleidingsfunksie word dit van maatskaplike werkers in Tygerberg-Hospitaal verwag om studente vir praktykopleiding te neem, alhoewel dit nie verpligtend is wanneer die maatskaplike werker se kliniese werkslading dit nie toelaat nie. Wat personeelverhoudings aanbetref, kan gemeld word dat 'n derdejaarstudent wat vir deurlopende praktykopleiding by die hospitaal ingeskakel is, selde, indien ooit in die posisie sal kom waar hy personeelverhoudinge kan waarneem. Die kantore is gedesentraliseerd en studente woon nie personeelvergaderings by nie. Spanverhoudinge in die onderskeie afdelings is meer van toepassing vir die student, aangesien hy wel saalrondtes en spanvergaderings bywoon. Indien hy sodanige kontakte positief beleef, sal dit ook bydra tot die sterker vestiging van die professionele identiteit en selfbeeld van die student, soos deur Le Roux (1981:163) verduidelik word.

Nog 'n vereiste vir 'n praktykopleidingsinstansie is om te bepaal of daar genoeg ruimte beskikbaar is om die studente te akkommodeer en of die administratiewe fasiliteite, byvoorbeeld skryfbehoeftes, 'n telefoon en tikster tot beskikking van die studente sal wees. In Tygerberg-Hospitaal het elke maatskaplike werker sy eie kantoor wat die student met die maatskaplike werker moet deel. Die student word van 'n skryftafel, stoel en skryfbehoeftes voorsien en hy het vrye gebruik van die telefoon en tikster vir praktykopleidingsdoeleindes. Aangesien die maatskaplike werkers se kantore soms baie klein is, word probleme soms ondervind met onderhoudspasie. Die feit dat baie onderhoude wel in die sale gevoer word, bring in sommige afdelings verligting vir hierdie probleem. Die ideaal sou wees dat spesiale lokale/kantore in elke afdeling vir studente gekry word.

'n Verdere vereiste vir 'n praktykopleidingsinstansie, is dat daar geskikte praktykopleiers moet wees om die

program vir praktykopleiding van die studente te hanteer. Dit is baie belangrik dat praktykopleiers behoorlik gekeur word volgens die kriteria wat reeds volledig in Hoofstuk 4 bespreek is.

Tans is hierdie aspek nog 'n leemte in die praktykopleidingstelsel van Tygerberg-Hospitaal. Geen formele keuring van praktykopleiers vind plaas nie en studente word aan praktykopleiers toegewys volgens die aantal studente wat per plasing ontvang word en die werkslading van elke maatskaplike werker. Soms is dit selfs nodig dat een maatskaplike werker meer as een student op 'n keer vir praktykopleiding behartig. Aan hierdie aspek kan tesame met 'n evaluering van die praktykopleidingsmoontlikhede van elke afdeling, in 'n opleidingsprogram vir voorgenome praktykopleiers aandag gegee word.

5.3.4 Die vermoë van die praktykopleidingsinstansie om die program vir praktykopleiding deur te voer

Nog 'n vereiste wat gestel word is dat die praktykopleidingsinstansie al drie hoofmetodes, naamlik gevalle-, groep- en gemeenskapswerk, asook die hulpmetode van kantooradministrasie moet beoefen. Die rede hiervoor is dat die doelstellings van sommige plasings, byvoorbeeld blokplasings, gerig is op die gelyktydige toepassing van die hoof- en hulpmetodes in maatskaplike werk.

Hoewel aldrie hoofmetodes in Tygerberg-Hospitaal toegepas word in sommige afdelings, byvoorbeeld afdelings waar die pasiënte redelik langtermyn gehospitaliseer word, is daar ook afdelings waar slegs die gevallewerkmethode, tesame met kantooradministrasie beoefen word weens die aard van die afdeling. Indien die doelstelling van die plasing dus gemik is op die gelyktydige toepassing van aldrie hoofmetodes tesame met die hulpmetode in maatskaplike werk, is Tygerberg-Hospitaal nie 'n geskikte keuse as

praktykopleidingsinstansie nie. Wat deurlopende gevallewerkpraktykopleiding vir derdejaarstudente aanbetref, is daar egter alreeds vroeër in hierdie hoofstuk vasgestel dat bogenoemde nie deel uitmaak van die doelstellings van die kursus nie en voldoen Tygerberg-Hospitaal vir hierdie doel dus wel aan die vereistes van die opleidingsinstansie.

Die volgende vereiste wat uitgelig sal word, is reeds volledig as deel van 2.1 van hierdie hoofstuk bespreek. Dit het naamlik betrekking op die mate waarin dit vir die organisasie moontlik sal wees om 'n wye reeks van leerondervinding by wyse van 'n program vir praktykopleiding, ooreenkomstig die doelstellings van praktykopleiding en die behoeftes en stadium van opleiding vir die studente te kan aanbied. Soos reeds in hierdie hoofstuk onder 2.1. bespreek, hou die feit dat maatskaplike werk in die hospitaal 'n spesialiteitsgebied is (Oriënteringshandleiding: Praktykopleiding T.B.H.), sekere nadele in vir die ondervindingspektrum wat 'n student in 'n betrokke afdeling kan opdoen. Ten spyte van hierdie tekortkoming is vroeër in hierdie hoofstuk tot die gevolgtrekking gekom dat Tygerberg-Hospitaal wel voldoen aan die doelstellings van praktykopleiding in gevallewerk vir derdejaarstudente.

5.4 SAMEVATTING

Daar is drie faktore wat doelbewus inaggeneem moet word ten opsigte van die terrein waar praktykopleiding onderneem word, naamlik:

- Die professionele voorbereiding van die student - aangesien die primêre doel van praktykopleiding is om die student voor te berei vir uiteindelijke beroepsbeoefening, is dit belangrik om die kenmerke van die praktykopleidingsterrein te identifiseer

volgens die hoofkomponente waaruit maatskaplike werk bestaan. Dit is nodig, omdat daar interaksie plaasvind tussen die student en die praktykopleidingsopset.

- Die deurvoering van die program vir praktykopleiding
  - die plek waar praktykopleiding plaasvind het 'n besliste invloed daarop en daarom is dit belangrik om kennis te dra van die kenmerke van die terrein, die eise wat dit stel aan praktykopleiding en die invloed wat dit daarop mag hê.
- Die rolvervulling deur die praktykopleier
  - aangesien die praktykopleier in 'n opvoedersrol teenoor die student verkeer, moet hy kennis dra van die kenmerke van die werksterrein en die invloed wat dit op praktykopleiding het. Hy moet ook bewus wees van die invloed wat die werksopset op sy eie werkswyse en houding het, sodat hy nie onbewustelik negatiewe houdings en werkswyses op die student oordra nie.

Met bogenoemde drie faktore in gedagte, is daar in hierdie hoofstuk 'n ontleding gemaak van die geskiktheid van Tygerberg-Hospitaal as praktykopleidingsinstansie vir die deurlopende praktykopleiding in gevallewerk van die derdejaarstudente van die Universiteit Stellenbosch.

Maatskaplike werk in die hospitaal is 'n spesialiteitsterrein met al die beperkinge wat daarmee gepaard gaan vir 'n ondervinding in praktykopleiding - wat meer op 'n algemene oorsig van gevallewerk gerig is. Ten spyte daarvan dat die hospitaal nie die geleentheid vir algemene gevallewerk bied nie, is daar nà 'n deeglike evaluering van die moontlikhede wat gebied word - ingevolge die vereistes wat gestel word - bevind dat Tygerberg-Hospitaal wél as 'n geskikte praktykopleidings-

instansie vir deurlopende gevallewerkopleiding van derdejaarstudente beskou kan word.

Daar is twee belangrike behoeftes in Tygerberg-Hospitaal as praktykopleidingsinstansie geïdentifiseer. Die eerste behoefte is dat daar 'n deeglike evaluering van die kenmerke en praktykopleidingsgeleenthede van elke hospitaalafdeling gemaak behoort te word, ten einde te bepaal watter afdelings hulle wel tot die praktykopleiding van derdejaar gevallewerkstudente leen en watter nie. Die tweede behoefte is dat daar 'n behoorlike keuring van praktykopleiers gedoen behoort te word volgens die kriteria soos in Hoofstuk 4 van hierdie studie uiteengesit.

HOOFSTUK 6

DIE BEHOEFTE VAN PRAKTYKOPLEIERS IN TYGERBERG-HOSPITAAL AAN 'N PROGRAM VIR PRAKTYKOPLEIDING

6.1 INLEIDING

Die empiriese studie is onderneem na aanleiding van die literatuurstudie, soos opgeteken in voorafgaande hoofstukke, waarin die tersaaklike aspekte oor die rolvervulling van praktykopleiers in die opleiding van derdejaar gevallewerkstudente van die Universiteit Stellenbosch bestudeer is.

Die ondersoekmetode, die inhoud en uitkoms van die empiriese ondersoek sal in hierdie hoofstuk bespreek word. 'n Program vir praktykopleiding in Tygerberg-Hospitaal sal ook saamgestel word.

6.2 DIE ONDERSOEKMETODE

As empiriese ondersoekmetode is van die gestruktureerde vraelys gebruik gemaak.

Al die maatskaplike werkers by Tygerberg-Hospitaal (N = 17) wat reeds deurlopende praktykopleiding van derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch behartig het, is as universum beskou. Die uitsluitingskriteria wat gebruik is ten einde eenvormigheid by respondente vir die doel van hierdie studie te verseker, is die volgende: Alle maatskaplike werkers wat nog nie in die hospitaal 'n derdejaar gevallewerkstudent vir praktykopleiding behartig het nie en alle toesighouers wat reeds meer as een jaar in 'n toesighouersposisie verkeer en nie meer kliniese werk in

'n hospitaalafdeling verrig nie, sowel as die ondersoeker self, is uitgesluit. Weens die feit dat die universum slegs uit 17 moontlike respondente bestaan, is daar gepoog om 'n doelbewuste seleksie volgens die nie-waarskynlikheidseleksieklassifikasie soos deur Grinnell (1988:252) beskryf, van die hele universum te maak. Weens onbereikbaarheid van een moontlike respondent, kon slegs 16 respondente ($n = 16$) gebruik word vir die empiriese ondersoek.

Ten einde die samewerking van al die respondente te verseker, is elkeen vooraf individueel genader en versoek om behulpzaam te wees met die voltooiing van die vraelys (Bylae 2). Die doel van die vraelys is terselfdertyd verduidelik en daar is met elke respondent individueel ooreengekom oor 'n plek en tyd waar en wanneer die vraelys ingevul sou word. Behalwe vir enkele respondente, naamlik vier, vir wie dit nie moontlik sou wees om teenwoordig te wees nie, is die oorgrote meerderheid van die vraelyste, naamlik 12, by een geleentheid ingevul. Die ander vier respondente het hulle vraelyste later ingegee.

6.3 DIE VRAELYS

Die vraelys (Bylae 2) is gebaseer op die doelwitte en die hipoteses van die studie, sowel as op die inhoud van die voorafgaande literatuurstudie.

Die vraelys is sodanig saamgestel, dat dit moontlik sou wees om na aanleiding van die gegewens wat met behulp van die vraelys ingesamel is, 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal te ontwikkel. Op hierdie manier sou dit moontlik wees om die doelstellings van hierdie navorsingsprogram te verwesenlik. Dit is naamlik om te verseker dat die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, 'n doelgerigte, doeltreffende,

tyd- en koste-effektiewe program vir praktykopleiding aan die derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch sal bied, ooreenkomstig die vereistes van die Universiteit Stellenbosch, soos uiteengesit in die Memorandum vir Praktykopleiding vir Derdejaar Maatskaplikewerk-studente.

Vervolgens sal daar 'n bespreking gedoen word van die gegewens wat deur middel van die vraelys ingesamel is.

6.4 RESULTATE VAN DIE ONDERSOEK

Die gegewens wat met behulp van die voltooide vraelyste ingesamel is, word volgens die sewe afdelings waaruit die vraelys bestaan aangebied.

6.4.1 Identifiserende inligting

Soos blyk uit Tabel 6.1 wissel die aantal jare wat die respondente alreeds as maatskaplike werkers praktiseer, van vier tot 23 jaar.

Tabel 6.1: Aantal jare werksondervinding van praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal

Aantal jare diens as maatskaplike werker	Getal maatskaplike werker/s
23	1
22	1
21	1
20	1
17	2
14	1
12	1
11	3
7	2
5	2
4	1
n = 16	

Uit Tabel 6.1 blyk dit dat 11 van die respondente (65%) reeds meer as 10 jaar ondervinding van maatskaplike werk het en die orige vyf (31%) meer as vier jaar ondervinding het. Wat jare werksondervinding aanbetref, kwalifiseer die praktykopleiers van Tygerberg-Hospitaal dus heeltemal in terme van die vereistes wat daaroor in die literatuur (Botha 1976:287; Ford en Jones 1987:131; Fourie 1982:40; Le Roux 1982:131) gestel word, naamlik dat 'n praktykopleier oor 'n minimum van twee jaar werksondervinding moet beskik.

Wat betref die aantal deurlopende praktykopleidingsplasinge van derdejaarstudente van die Universiteit Stellenbosch wat elke respondent by Tygerberg-Hospitaal behartig het, is bevind dat sewe respondente (44%) reeds meer as vyf plasinge behartig het. Tabel 6.2 dui die verspreiding aan van die aantal praktykopleidingsplasinge wat die respondente alreeds behartig het.

Tabel 6.2: Aantal praktykopleidingsplasinge reeds behartig

Aantal praktykopleidingsplasing/s	Getal maatskaplike werker/s
1	3
2	2
3	1
4	2
5	1
MEER	7
n = 16	

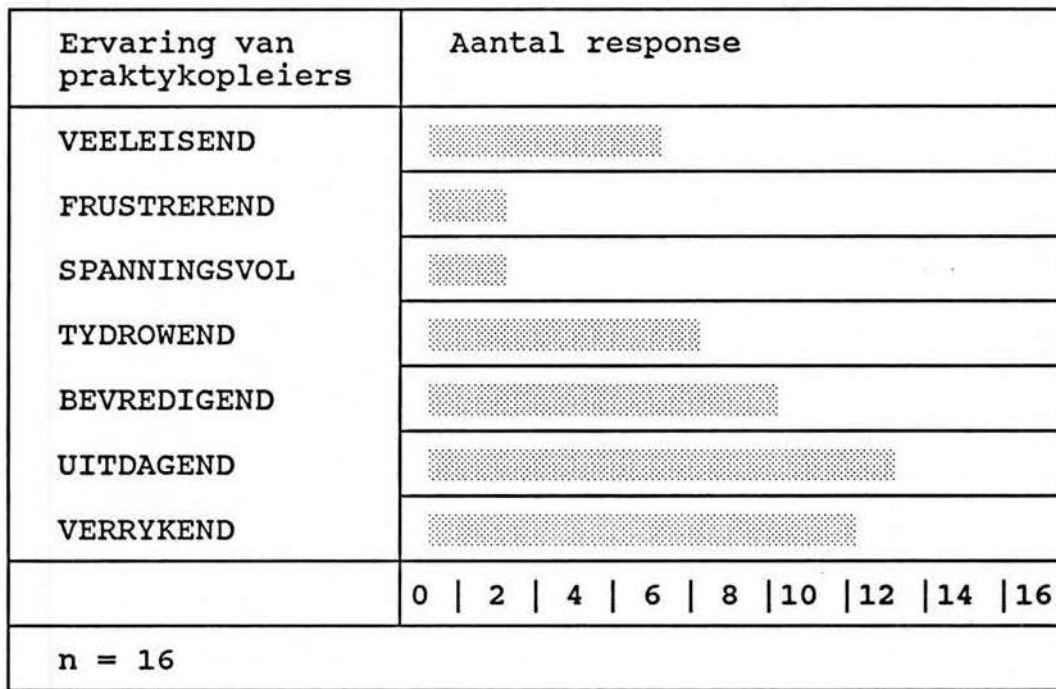
Uit die voorafgaande tabel kan afgelei word dat die meerderheid van respondente naamlik 13 (81%), reeds meer as een praktykopleidingsplasing behartig het en dus goed bekend is met die prosedure en verloop van deurlopende praktykopleiding van derdejaarstudente van die Universiteit Stellenbosch. Dit hou waarskynlik verband

met Tabel 6.1 waaruit blyk dat die minimum aantal jare werksondervinding waaroor die respondente beskik, vier jaar is. Daar kan afgelei word dat die maatskaplike werkers waarskynlik in dié tydperk meer as een geleentheid gehad het om die deurlopende gevallewerkpraktykopleiding van 'n derdejaargestudent van die Universiteit Stellenbosch te behartig.

6.4.2 Respondente se belewing van die rol as praktykopleier

Praktykopleiers se ervaring van die verantwoordelikheid om as praktykopleier op te tree, is kwalitatief gemeet op 'n kontinuum wat wissel vanaf veeleisend tot verrykend. Die uitkoms van die bepaling van hierdie aspek, word grafies voorgestel in Figuur 6.1.

Op die vraag oor praktykopleiers se ervaring van hul rol as praktykopleiers, kon respondentes verskeie toepaslike moontlikhede merk. Al die respondente (16), het sowel 'n negatiewe, as positiewe moontlikheid gemerk, byvoorbeeld dat hulle praktykopleiding as veeleisend, maar tog ook as verrykend ervaar. Dit blyk dus realisties te wees om te aanvaar dat die verantwoordelikheid van praktykopleiding tegelykertyd positief en negatief deur 'n praktykopleier ervaar kan word. Dit strook met Hoffmann (1990:166-168) se mening dat daar sowel spanning as beloning in die verantwoordelikheid om as praktykopleier op te tree, opgesluit lê.

Figuur 6.1: Respondente se ervaring van die verantwoordelikheid as praktykopleier

Verder is ondersoek ingestel na die verband wat bestaan tussen die praktykopleier se eie belewing van die praktykopleier wat hy as student gehad het en sy huidige rolvervulling as praktykopleier. Ten opsigte van agt respondente het 'n positiewe verband geblyk. Uit die res van die respondente het twee (12,5%) gemotiveer dat hul eertydse praktykopleier 'n invloed op hul eie belewing van praktykopleiding tans het, in die sin dat hulle wel hul eertydse praktykopleier as rolmodel gebruik, terwyl ses (37,5%) van die respondente gemotiveer het dat hulle doelbewus anders optree as hul eertydse praktykopleier. Hierdie bevinding hou verband met Kadushin (1976:222) se redenasie dat daar in supervisie identifikasie plaasvind van die maatskaplike werker of student met die supervisor. Die supervisor of praktykopleier word as rolmodel gebruik deur die student, soos ook deur Le Roux (1981:93) uitgewys word.

Ten opsigte van die effek wat die aantal jare werksondervinding van 'n praktykopleier het op sy houding

teenoor praktykopleiding, het geeneen van die respondente aangedui dat hulle self nog onervare in die hospitaalopset, of ten opsigte van die maatskaplikewerk-praktyk voel nie. Die rede hiervoor kan moontlik wees, soos onder die identifiserende besonderhede bepaal, dat al die respondente as redelik ervare maatskaplike werkers beskou kan word in terme van die aantal jare werksondervinding waaroor hulle beskik. Die respondente se reaksie op die gegewe veranderlikes, tesame met die aantal jare werksondervinding waaroor hulle beskik, word in Tabel 6.3. weergegee.

Daar was geen response op die eerste twee veranderlikes wat op onervarendheid in die hospitaalopset of die maatskaplikewerk-praktyk dui nie en wel vier response op die derde veranderlike wat betrekking het op bekendheid met die teorie van maatskaplikewerk-hulpverlening. Wat die vierde veranderlike aanbetref, waarvolgens die respondente reken dat hul kennis van die maatskaplikewerk-teorie al vervaag het, was daar vier response. Die meeste response naamlik 11 (69%) is verkry op die vyfde veranderlike wat aandui dat die respondente baie ervare in die maatskaplikewerk-praktyk voel en twee (12,5%) response is verkry op die sesde veranderlike waarvolgens aangedui word dat respondente gestagneer in hul werk voel.

Die feit dat die meeste (11) response verkry is op die vyfde veranderlike wat aandui dat respondente redelik ervare in die maatskaplikewerk-praktyk voel, hou verband met Tabel 6.1 waar die aantal jare werksondervinding van die respondente bepaal is. Dit is dus verstaanbaar dat respondente baie ervare voel in die maatskaplikewerk-praktyk, gesien in die lig van die aantal jare werksondervinding (minimum vier; maksimum 23) waaroor hulle beskik. Hierdie aspek kan in verband gebring word met die onderrigevaluering soos uiteengesit deur skrywers soos Austin (1981:242), Kadushin (1985:160), Middleman &

Rhodes (1985:147) en Munson (1983:16). Hiervolgens kan die afleiding gemaak word dat indien 'n maatskaplike werker oor baie jare werksondervinding beskik, sy leerbehoefte minder sal wees as dié van 'n beginner maatskaplike werker en dat hy daarom meer ervare in die maatskaplikewerk-praktyk sal voel.

Tabel 6.3: Die effek van die aantal jare werksondervinding op praktykopleiers se houding teenoor praktykopleiding

Houding	Aantal jare ondervinding				
	4-7	8-11	12-15	16-19	20-23
Is self nog onervare in hospitaalopset					
Is nog onseker van maatskaplikewerk-praktyk					
Is meer bekend met teorie van maatskaplikewerk hulpverlening	2	1		1	
Maatskaplikewerk-teorie het al vervaag	1	2			1
Voel baie ervare in maatskaplikewerk-praktyk	1	3	2	2	3
Voel gestagneer			1		1
n = 16	4	6	3	3	5

Respondente kon meer as een veranderlike merk.

6.4.3 Praktykopleiers se kennis van, vaardigheid in en houding teenoor praktykopleiding

Waar praktykopleiers se eie beoordeling van hul kennis oor praktykopleiding ondersoek is, het geeneen aangedui dat dit heeltemal onvoldoende is nie, selfs nie eens diegene wat nog slegs een plasing behartig het nie. Slegs drie respondente (19%) het aangedui dat hulle kennis van praktykopleiding heeltemal voldoende is,

terwyl agt respondente (50%) hul kennis as voldoende en vyf respondente (31%) hul kennis as onvoldoende beskou.

Die feit dat geeneen van die respondente hul kennis oor praktykopleiding as hééltemal onvoldoende beskou nie en die meeste, agt (50%), van die respondente hul kennis as voldoende beskou, kan moontlik toegeskryf word aan die feit dat die opleidingsinstansie aan die begin van elke plasing, aan elke praktykopleier 'n Memorandum vir Praktykopleiding oorhandig, die feit dat die moontlikheid bestaan dat die praktykopleier en supervisor by die opleidingsinstansie met mekaar kan skakel indien nodig en die feit dat daar praktykopleierswerkgroepe aangebied word by die praktykopleidingsinstansie. Op hierdie maniere word die praktykopleiers se kennis oor praktykopleiding binne die bestaande praktykopleidingsstelsel aangevul.

In aansluiting by die kennis-komponent van praktykopleiding, word daar vervolgens aandag geskenk aan die wyses waarop praktykopleiers reken dat hulle meer gereedelik die nodige vaardighede in praktykopleiding sal ontwikkel. 'n Keuse tussen vyf moontlikhede is aangebied, en meer as een moontlikheid kon gemerk word. In Tabel 6.4 word die reaksies van die respondente aangedui.

Tabel 6.4: Ontwikkeling van vaardighede in praktykopleiding

Wyses waarop vaardighede ontwikkel kan word	Maatskaplike Werkers	
	Getal	Persentasie
Weerstand teen praktykopleiding afbreek	2	12,5%
Meer kennis oor die rol van die praktykopleier en die aard van praktykopleiding bekom	8	50%
Opleiding as praktykopleier ontvang	11	69%
Daarstel van geskrewe beleid vir praktykopleiding	4	25%
Benutting van interne handleiding vir praktykopleiding	7	44%
n = 16		

Respondente kon meer as een veranderlike merk.

Dit is opvallend dat die grootste persentasie van die respondente (69%) opleiding as die belangrikste wyse om meer vaardighede in praktykopleiding te ontwikkel, beskou. Hierdie siening is in ooreenstemming met dié van Guttman et al. (1988:281) wat in die volgende woorde verduidelik "...knowledge enhances competence, and in transferring or altering skills, is central to the competence perspective." Slegs twee (12,5%) van die respondente het aangedui dat weerstand teen praktykopleiding afgebreek moet word voordat die nodige vaardighede daarin ontwikkel sal word. Hieruit, tesame met die vraag wat handel oor praktykopleiers se beleving van hul rol as praktykopleier (Figuur 6.1), kan afgelei word dat die praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal relatief min weerstand teen die aanbied van praktykopleiding het.

Tabel 6.5: Ondersteuningsbehoeftes van praktykopleiers

Aard	Wyse	Respondente	
		Getal	Persentasie
Emosioneel	individueel	1	6
	groepsverband	9	56
Prakties	individueel	4	25
	groepsverband	10	62,5
Geskrewe beleid		6	37,5
Ander		6	37,5
n = 16			

Respondente kon meer as een veranderlike merk.

Ter wille van praktiese en emosionele ondersteuning aan praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal, word daar weekliks 'n praktykopleierswerkgroep aangebied. Ten einde te bepaal aan watter tipe ondersteuning praktykopleiers behoefte het, is praktykopleiers gevra om aan te dui of hulle emosionele en praktiese ondersteuning in individuele of groepsverband sou verkies, of hulle aan geskrewe beleid behoefte het en om enige ander voorstelle in hierdie verband te maak. Respondente se reaksie word in Tabel 6.5 weergegee.

Uit hierdie tabel blyk dit duidelik dat die oorgrote meerderheid van die respondente se ondersteuningsbehoeftes op emosionele sowel as praktiese vlak lê en dat hulle verkies om dit in groepsverband te bespreek. Nege (56%) van die respondente het aangedui dat hulle behoefte het aan emosionele ondersteuning in groepsverband en tien respondente (62,5%) het aangedui dat hulle behoefte het aan praktiese ondersteuning in groepsverband. Die huidige stelsel van praktykopleierswerkgroepe blyk dus die korrekte benadering te wees en kan moontlik selfs nog

meer benut word. Dit kan selfs as 'n vorm van indiensopleiding, soos deur Kadushin (1976:126) beskryf, beskou word. By indiensopleiding is daar 'n behoefte aan beplande, formele opleiding van 'n groep personeellede met dieselfde verantwoordelikhede, soos die geval is by praktykopleiers. Die praktykopleierswerkgroep leen hom dus tot hierdie doel.

Ander voorstelle wat gemaak is, is dat daar 'n behoefte aan individuele praktiese leiding tydens 'n praktykopleier se eerste ervaring van die aanbieding van praktykopleiding nodig is en dat 'n kursus vir praktykopleiers ook as ondersteuning sal dien. In verband met die voorstel wat handel oor meer individuele leiding, maak Hofmann (1990:174) die voorstel dat die kursuskoördineerder praktiese raad en leiding aan elke individuele praktykopleier behoort te bied, maar ook emosionele ondersteuning. Dit kan op 'n konsultasiebasis geskied.

Die behoefte van praktykopleiers aan 'n vorm van opleiding in praktykopleiding het tot dusver alreeds verskeie kere in hierdie ondersoek na vore gekom. Op 'n pertinente vraag of daar 'n behoefte aan 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers bestaan, het 15 respondente (94%) positief geantwoord, terwyl 1 respondent (6%) aangedui het dat hy onseker daarvoor is. Geen respondente het negatief geantwoord op hierdie vraag nie. Dit is in ooreenstemming met Tabel 6.4 waarvolgens aangedui word dat agt (50%) van die respondente meer kennis wil hê omtrent die rol van die praktykopleier en die aard van praktykopleiding en dat 11 (69%) van die respondente aangedui het dat hulle opleiding as praktykopleier wil ontvang.

Op 'n vraag oor die wyse waarop sodanige kursus aangebied moet word, het ses respondente (37,5%) aangedui dat hulle dit formeel met 'n kwalifikasie sou verkies, vier

respondente (25%) het aangedui dat hulle dit formeel sonder 'n kwalifikasie sou verkies en ses respondente (37,5%) het aangedui dat hulle dit informeel sou verkies. Hiervolgens verlang die meerderheid naamlik 10 repondente (62,5%), 'n formele kursus, hoewel slegs ses respondente (37,5%), 'n kwalifikasie na afloop van die kursus verlang. Die navorser huldig die mening dat 'n formele kwalifikasie 'n groter prestige-waarde inhou as 'n informele kursus sonder 'n kwalifikasie en dat 'n formele kwalifikasie as motivering vir praktykopleiers sal dien. Dit is in ooreenstemming met die mening van McCarthy (1989:70) naamlik dat uitbranding wat dikwels by personeellede voorkom, verband hou met lae werkstatus. Indien die status van 'n praktykopleier deur middel van 'n formele kwalifikasie verhoog kan word, behoort die werksmotivering van praktykopleiers ook verhoog te word.

6.4.4 Aspekte wat in 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers behandel behoort te word

Daar is ook met hierdie ondersoek gepoog om te bepaal watter aspekte praktykopleiers in 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers vervat sou wou hê. Die uitslag van praktykopleiers se behoeftes, word in Tabel 6.6 voorgestel.

Uit 'n ontleding van die tabel blyk dit dat die praktykopleiers se grootste behoefte lê by die onderrigbeginsels en -tegnieke, die onderrigproses en die hulpmiddels wat deur die praktykopleier aangewend kan word. Dit blyk dus dat die onderrigproses, wat volgens Kadushin (1976:126-127), sentraal in supervisie staan, ook deur praktykopleiers as sodanig ervaar word en daaruit spruit die behoefte aan opleiding in die genoemde aspekte voort. Dit kan ook wees dat van die ander aspekte as groter leerbehoefte by die praktykopleiers geag sou word indien hulle meer agtergrond gehad het oor wat elk van die aspekte behels.

Tabel 6.6: Praktykopleiers se behoeftes aangaande die inhoud van 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers

Onderwerpe vir 'n opleidingsprogram	Getal	Persentasie
Die aard en doelstellings van praktykopleiding van derdejaargestudente	7	44%
Die funksies van praktykopleiding	7	44%
Die beginsels van volwasse leer wat toegepas kan word op praktykopleiding	8	50%
Die onderrigbeginsels en tegnieke wat in praktykopleiding aangewend kan word	13	81%
Algemene maatskaplikewerk-beginsels en tegnieke wat in praktykopleiding deur die praktykopleier aangewend kan word	7	44%
Die onderrigproses wat deur die praktykopleier in praktykopleiding benut kan word	13	81%
Die hulpmiddels wat deur die praktykopleier in praktykopleiding benut kan word	13	81%
Evaluering van praktykopleiding	10	62,5%
Administrasie verbonde aan praktykopleiding	7	44%
n = 16		

Respondente kon meer as een veranderlike merk.

6.4.5 Invloed van die spesifieke hospitaalafdeling op die praktykopleier se rolvertoelking

Soos in Hoofstuk 5 van hierdie studie bespreek, leen nie alle hospitaalafdelings hul ewe goed tot die deurlopende gevallewerk praktykopleiding van derdejaargestudente nie. Tabel 6.7 dui aan in watter mate die aard van die hospitaalafdeling waarin die betrokke praktykopleier tans werkzaam is, 'n rol speel in sy houding teenoor praktykopleiding.

Tabel 6.7: Die invloed van die aard van die afdeling op die praktykopleier se houding teenoor praktykopleiding

Kenmerke van afdeling	Getal	Persentasie
Aard van siektetoestande	8	50%
Tydsduur van hospitalisasie	7	44%
Werkstempo	5	31%
Rol van maatskaplike werker in die span	4	25%
Ander	4	25%
n = 16		

Respondente kon meer as een veranderlike merk.

Volgens hierdie tabel blyk dit dat die twee faktore in 'n hospitaalafdeling wat die grootste invloed op die praktykopleier se houding teenoor praktykopleiding het, die aard van die siektetoestande in die afdeling, volgens agt respondente (50%) en die tydsduur van hospitalisasie van die pasiënte in die afdeling, volgens sewe respondente (44%), is. Le Roux (1981:93) beklemtoon dat die praktykopleier, ter wille van sy rolvervulling, die kenmerke en invloed van die geneeskundige terrein op praktykopleiding in ag moet neem. Dit is dus belangrik dat die praktykopleier kennis dra van die aspekte wat sy rolvervulling as praktykopleier beïnvloed, hetsy positief of negatief.

Die volgende verduidelikings is ten opsigte van "ander" gegee:

- Bogenoemde veranderlikes het nie noodwendig 'n negatiewe invloed op praktykopleiding nie, maar kan ook 'n positiewe invloed hê.

- 'n Student moet emosioneel en teoreties gereed wees vir sekere afdelings voordat hy daar geplaas kan word vir praktykopleiding - dit verwys terug na die passing van die student by 'n geskikte afdeling en praktykopleier, wat in Hoofstul 4 van hierdie studie bespreek is.
- In sekere afdelings, byvoorbeeld in 'n afdeling waar hoofsaaklik met kankerpatiënte gewerk word, is die werk hoofsaaklik terapeuties van aard en dus uiters geskik vir onderhoudvoering in diepte.
- Weens die aard van die afdeling en die tipe probleme waarmee gewerk word, gryp sommige afdelings die belangstelling van studente meer aan as ander. Studente geniet byvoorbeeld dikwels die pediatrie-afdeling besonder.

Volgens die reaksie van die respondente blyk dit dat sommige afdelings hul beter leen tot die praktykopleiding van studente, as ander. Die aard van die afdeling beïnvloed ook die leergeleenhede wat in daardie afdeling vir 'n student beskikbaar sal wees (Le Roux 1981:106).

6.4.6 Beloning aan die praktykopleier

In Hoofstuk 4 van hierdie studie is die aangeleentheid van vergoeding aan praktykopleiers bespreek. Op 'n vraag wat handel oor aanvaarbare moontlikhede van vergoeding vir die aanbied van praktykopleiding aan 'n derdejaargestudent, is verskeie reaksies van die respondente verkry. Dit word aangebied in Tabel 6.8.

Uit hierdie tabel blyk dit dat die respondente konkrete vorme van vergoeding bo 'n nie-konkrete vergoedingsvorm soos status, verkies. Ekstrinsieke vergoedingsmoontlikhede blyk dus verkies te word bo

intrinsieke vergoedingsmoontlikhede, soos deur Wilson (1981:28) bespreek.

Tabel 6.8: Verkose vorme van beloning vir die praktykopleier

Beloningsvorme	Getal	Persentasie
Een afmiddag per student per plasing	11	69%
Meer krediettyd	2	12,5%
Meer status, byvoorbeeld in die vorm van 'n titel	0	0%
Vrye toegang en gebruik van die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit Stellenbosch se leeskamer	3	19%
Vrye bywoning van kursusse deur die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit Stellenbosch	9	56%
Ander	2	12,5%
n = 16		

Respondente kon meer as een veranderlike merk.

Die spesifikasies wat ten opsigte van "ander" aangedui is, is die volgende:

Een respondent het finansiële vergoeding versoek en een het 'n volle dag af per student per plasing versoek. Hieruit blyk dit dus weer eens dat respondente konkrete vorme van vergoeding verkies. Soos reeds in Hoofstuk 4 bespreek, is finansiële vergoeding tussen Tygerberg-Hospitaal en die Universiteit Stellenbosch nie moontlik nie en die hoeveelheid verloftyd wat toegeken kan word, hang saam met die interne beleid van die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal en die reëls van die hospitaal. Volgens Botha (1976:304) bestaan daar in Suid-Afrika nog nie 'n eenvormige stelsel wat die wyse van vergoeding aanbetref nie en geskied vergoeding ooreenkomstig die beleid van die opleidingsinstansie,

soos dan ook by die Universiteit Stellenbosch en Tygerberg-Hospitaal die geval is met finansiële vergoeding.

6.4.7 Respondente se algemene aanbevelings ten opsigte van praktykopleiding

Die volgende aanbevelings het uit die geledere van die respondente gekom. Dit sal vervolgens gelys word in volgorde van belangrikheid, soos die respondente dit aangedui het.

- Daar moet baie meer gereelde kontak tussen die praktykopleier by die hospitaal en die supervisor by die universiteit wees ten einde:
  - die teorie en praktyk nader aan mekaar te bring en
  - relevante agtergrondsgegewens oor die student uit te ruil voor die plasing
- Voldag-plasings word verkies bo halfdag-plasings
- 'n Opleidingsprogram vir praktykopleiers word benodig
- Voldoende kantoorakkommodasie vir studente tydens praktykopleiding word verlang
- Meer skriftelike inligting oor die student se vermoë en leerbehoeftes word voor die aanvang van die plasing verlang
- Studente moet voor die plasing ingelig word oor wat die werk in die hospitaal in die breë behels, sodat hulle weet waarvoor hulle hulle inlaat wanneer hulle die hospitaal kies as praktykopleidingsinstansie

- Meer effektiewe passing van die student by die afdeling en praktykopleier, wat sal behels dat die student se voorkeure ook in gedate gehou moet word, word verlang
- Meer erkenning van die Universiteit vir die tyd en insette wat praktykopleiers lewer word verlang
- 'n Kort oorsig oor die teorie wat die studente reeds behandel het, is nodig
- Meer inligting oor die algemene verwagtinge van die Universiteit van elke spesifieke student, sodat die praktykopleier ook sy verwagtinge en onderrig daarby kan aanpas, word verlang
- Terugvoer van die Universiteit oor studente se finale punt na die evaluering van praktykopleiding word verlang
- Ooreenstemming tussen die supervisor en praktykopleier rakende die finale evaluering van die student is nodig, aangesien die indruk verkry word dat die Universiteit nie veel waarde heg aan die praktykopleier se evaluering van die student se prestasies tydens praktykopleiding nie.

Bogenoemde aanbevelings dui op 'n verskeidenheid van versoeke deur respondente wat betref praktykopleiding. 'n Tendens wat na vore kom, is dat praktykopleiers nouer kontak met die praktykopleidingsinstansie verlang voor die plasing, tydens die plasing, voor evaluering en ook na afloop van die evaluering. Die genoemde behoeftes het ook betrekking op die vennootskap tussen die opleidingsinstansie en praktykopleidingsinstansie soos deur Hoffmann (1990:45) bespreek en kan moontlik in 'n geskrewe kontrak tussen die opleidingsinstansie en praktykopleidingsinstansie geïnkorporeer word.

6.5 'N VOORGESTELDE PROGRAM VIR PRAKTYKOPLEIDING IN TYGERBERG-HOSPITAAL

Tot dusver is die rolvervulling van praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal in hierdie hoofstuk ontleed. Daar het ook sekere leemtes na vore gekom in die algemene praktykopleidingstruktuur van Tygerberg-Hospitaal. Verder het dit duidelik geword aan watter behoeftes aandag gegee sal moet word ten einde die doelstelling van hierdie navorsingsprogram te verwesenlik.

Daar kan drie doelwitte geïdentifiseer word om die gegewe doelstelling te verwesenlik, naamlik:

- Die daarstel van 'n geskikte, gekeurde, intern-opgeleide korps van praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal;
- Die identifisering van geskikte hospitaalafdelings vir die deurlopende gevallewerkpraktykopleiding van derdejaarstudente van die Universiteit Stellenbosch en
- Die daarstelling van 'n werkbare praktykopleidingsbeleid vir Tygerberg-Hospitaal ten opsigte van die deurlopende gevallewerkpraktykopleiding van derdejaarstudente van die Universiteit Stellenbosch.

Elkeen van hierdie doelwitte word in Bylae 3 beskryf in terme van take wat uitspel wat gedoen moet word, hoe dit gedoen moet word en deur wie, sowel as die tyd wat dit in beslag sal neem. Verder word daar ook aangedui hoe hierdie take geëvalueer word, wat benodig word vir die uitvoering van die take en wat die koste daaraan verbonde sal wees. Vir die uitvoering van sodanige program sal daar 'n programkoördineerder aangewys moet word en daar sal sterk gesteun moet word op die insette van die toesighouers, soos dit blyk uit die geïdentifiseerde

verantwoordelike persone vir die uitvoering van elke taak.

Bogenoemde beskrywing sal in tabelvorm geskied in die vorm van 'n program, volgens die riglyn van die Departement Gesondheidsdienste en Welsyn, Volksraad, soos uiteengesit in Omsendbrief Nommer 6 van 1987.

6.6 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die empiriese ondersoek wat gedoen is gemotiveer, verduidelik, ontleed en geïnterpreteer. Daar is ook van tabelle en ander visuele voorstellings gebruik gemaak om gegewens op 'n konkrete manier uit te lig.

Samevattend kan die volgende bevindinge wat in hierdie hoofstuk bespreek is, uitgelig word.

Daar is bevind dat die respondente wat aan hierdie ondersoek deelgeneem het almal oor meer as vier jare en minder as 24 jare werksondervinding beskik. Omdat die meerderheid van die respondente alreeds meer as een deurlopende gevallewerkpraktykopleidingsplasing van die Universiteit Stellenbosch behartig het, het dit geblyk dat hulle reeds goed bekend is met die prosedure en verloop van 'n praktykopleidingsplasing.

Respondente se belewing van hul rol as praktykopleiers is tweeledig, naamlik positief sowel as negatief. Dit dui daarop dat praktykopleiding heelwat insette van die praktykopleier verg, maar op sigself tog ook belonend kan wees. Waarskynlik as gevolg van hul aantal jare werksondervinding, het respondente oorwegend aangedui dat hulle baie ervare in die maatskaplikewerk-praktyk voel en dat dit 'n positiewe effek op hul houding teenoor praktykopleiding het.

Die meerderheid van respondente het aangedui dat hulle opleiding as praktykopleier nodig ten einde meer kennis oor die rol van die praktykopleier en die aard van praktykopleiding te bekom. Die onderrigfunksie van supervisie as inhoud van sodanige opleidingsprogram, het algemeen byval gevind by die respondente.

Verder is daar bevind dat praktykopleiers emosionele sowel as praktiese ondersteuning nodig in die uitvoering van hul funksie as praktykopleier. Behalwe ondersteuning verlang praktykopleiers ook vergoeding en dit blyk dat ekstrasieker vergoedingsmetodes, byvoorbeeld krediettyd en geldelike vergoeding, voorrang geniet bó intrinsieke vergoedingsmoontlikhede in die vorm van byvoorbeeld meer status.

Ten slotte het respondente ook algemene aanbevelings gemaak wat betref praktykopleiding. Dit het betrekking op die vennootskap tussen die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie en kan in 'n kontrak tussen die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie geïnkorporeer word.

Na aanleiding van die gevolgtrekkings waartoe in die empiriese studie gekom is, was dit moontlik om 'n program vir praktykopleiding in Tygerberg-Hospitaal te formuleer. Hierdie program is in Bylae 3 vervat. Daarvolgens is die doelwitte wat bereik moet word ten einde die doelstelling van hierdie studie te verwesenlik, op 'n praktiese manier uiteengesit in die vorm van 'n program. Daar is gepoog om hierdie program logies en prakties uitvoerbaar te maak. Deurdat die program in tabelvorm aangebied is, is daar ook 'n eenvoudige riglyn verskaf waarvolgens die verskillende stappe in die program gevolg kan word.

Met die uitvoering van hierdie voorgestelde program behoort die geïdentifiseerde leemtes in die rolvervulling

van die praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal, sowel as die leemtes in die praktykopleidingstruktuur van Tygerberg-Hospitaal, aangespreek te kan word.

HOOFSTUK 7

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

7.1 INLEIDING

Die doelstelling van hierdie studie was om 'n ^{indication} wyse te vind waarvolgens ^{whereby} die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal, 'n doelgerigte, doeltreffende, tyd- en koste-effektiewe program vir praktykopleiding kan bied aan die derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch. Die gevolgtrekkings waartoe gekom is, word in hierdie hoofstuk weergegee. Hierdie gevolgtrekkings hou verband met die huidige rolvervulling van praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal, asook met maniere om die rolvervulling van praktykopleiers en die praktykopleidingstruktuur wat tans in Tygerberg-Hospitaal van toepassing is, te verbeter. Dit word gevolg deur aanbevelings, gerig op die verbetering van die algemene praktykopleidingstruktuur in Tygerberg-Hospitaal.

7.2 GEVOLGTREKKINGS

7.2.1 Literatuurstudie

Ingevolge die doelwitte van die studie is daarin geslaag om deur middel van die literatuurstudie wat onderneem is, te bepaal oor watter kennis, vaardigheid en houding 'n praktykopleier moet beskik om sy rol as praktykopleier na behore te kan vervul.

Daar is tot die gevolgtrekking gekom dat die praktykopleier oor 'n deeglike kennis en begrip omtrent die aard van praktykopleiding en daarmee saam die doelstellings en doelwitte van praktykopleiding van derdejaarstudente van

die Universiteit Stellenbosch behoort te beskik. In hierdie verband is kennis oor die teorie van supervisie en die inhoud van die Memorandum vir Praktykopleiding van Derdejaarstudente (1991), belangrik. Hy behoort ook in sy rolvervulling as praktykopleier die nodige vaardigheid te ontwikkel om aan die doelstellings en doelwitte van praktykopleiding te voldoen.

Hiervoor behoort die praktykopleier ook kennis te dra van wat hierdie rolvervulling behels en hoe om dit toe te pas. Hy moet byvoorbeeld kennis dra van die funksies van praktykopleiding, die beginsels van volwasse leer, die onderrigbeginsels en tegnieke, toepaslike maatskaplike-werk-beginsels en tegnieke, die onderrigproses, die hulpmiddels in supervisie, die proses van evaluering en administrasie verbonde aan praktykopleiding.

Ten einde die vaardigheid te ontwikkel om hierdie rolvervullingsaspekte toe te pas in sy praktykopleidingsfunksie, is dit onontbeerlik vir die praktykopleier om die regte houding teenoor praktykopleiding te ontwikkel. 'n Positiewe houding teenoor praktykopleiding kan ontwikkel indien die praktykopleier verstaan wat die onderskeie verantwoordelikhede van die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie behels in die praktykopleidingsvennootskap. Die praktykopleier moet met ander woorde presies weet wat van hom verwag word, wat hy van die opleidingsinstansie kan verwag en op watter maniere hulle kan saamwerk om die doelstellings van praktykopleiding te verwesenlik. Die praktykopleier moet ook weet watter vorm van vergoeding hy sal ontvang vir sy insette in die praktykopleidingsproses.

Na afloop van 'n evaluering van die geskiktheid van Tygerberg-Hospitaal as praktykopleidingsinstansie, is daar tot die gevolgtrekking gekom dat Tygerberg-Hospitaal wél as 'n geskikte praktykopleidingsinstansie vir die

deurlopende gevallewerk- praktykopleiding van die derdejaarstudente van die Universiteit Stellenbosch beskou kan word. Daar is tot hierdie gevolgtrekking gekom na aanleiding van 'n ondersoek wat gedoen is na die mate waarin Tygerberg-Hospitaal as praktykopleidingsinstansie voldoen aan die vereistes wat aan 'n praktykopleidingsinstansie gestel word en in watter mate die doelstellings van praktykopleiding daar tot uitvoer gebring kan word. Hierdie beskouing kan gemaak word ten spyte van sekere beperkinge wat die hospitaalopset as spesialiteitsterrein inhou vir 'n praktykopleidingsondervinding wat meer op 'n algemene oorsig van gevallewerk gerig is.

7.2.2 Empiriese studie

Die bevindinge wat na aanleiding van die empiriese studie gemaak is, bevestig die gevolgtrekkings waartoe gekom is na aanleiding van die literatuurstudie.

Die empiriese ondersoek het bewys dat opleiding vir praktykopleiers noodsaaklik is om meer kennis oor die rol van die praktykopleier en die aard van praktykopleiding te bekom. Slegs hierdeur sal die praktykopleier die nodige vaardighede in en die regte houding teenoor praktykopleiding kan ontwikkel.

Daar is ook tot die gevolgtrekking gekom dat praktykopleierswerkgroepe, soos wat dit in die huidige praktykopleidingstruktuur van Tygerberg-Hospitaal bedryf word, 'n sinvolle funksie vervul ten opsigte van die emosionele en praktiese ondersteuningsbehoeftes van praktykopleiers. Dit blyk egter dat dit nie voldoende is as ondersteuningshulpmiddel nie en dit skyn asof dit aangevul behoort te word deur individuele ondersteuningsdienste aan elke praktykopleier.

Verder kan die gevolgtrekking gemaak word dat nie alle maatskaplike werkers geskikte praktykopleiers kan wees nie en dat nie alle hospitaalafdelings hul leen tot die deurlopende gevallewerkpraktykopleiding van derdejaar-studente van die Universiteit Stellenbosch nie. Behoorlike keuring en selektering van sowel praktykopleiers as hospitaalafdelings, blyk dus nodig te wees.

Dit blyk voorts dat praktykopleiers beloning verlang vir hul insette tydens praktykopleiding. Ekstrinsieke beloningsvorme word verkies bó intrinsieke beloningsvorme. Daar is twee ekstrinsieke beloningsvorme geïdentifiseer wat deur die opleidingsinstansie op die proef gestel kan word. Die eerste is dat praktykopleiers kursusse wat deur die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit Stellenbosch aangebied word, vryelik kan bywoon en die tweede is dat praktykopleiers die leeskamer van die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit Stellenbosch, vryelik kan gebruik.

Nouer samewerking tussen die opleidingsinstansie en praktykopleidingsinstansie blyk ook 'n algemene behoefte onder praktykopleiers te wees. Hierdie aspek behoort met behulp van 'n geskrewe kontrak tussen die opleidingsinstansie en die praktykopleidingsinstansie, aangespreek te kan word.

7.2.3 Voorgestelde program vir praktykopleiding in Tygerberg-Hospitaal

Na aanleiding van die bevindinge van die voltooiende literatuur- en empiriese studie wat onderneem is, is die gevolgtrekking gemaak dat daar hoofsaaklik drie leemtes bestaan wat die verwesenliking van die doel van hierdie studie belemmer. Hierdie leemtes is dat:

- Tygerberg-Hospitaal nie oor 'n geskikte, gekeurde, opgeleide korps van praktykopleiers beskik nie;

- Nie alle hospitaalafdelings wat tans gebruik word vir praktykopleiding hul daartoe leen nie en
- Die bestaande beleid ten opsigte van praktykopleiding in Tygerberg-Hospitaal ontoereikend is.

Voorts is die gevolgtrekking gemaak dat die genoemde leemtes in doelwitte omskep kan word en in 'n program vir praktykopleiding vervat kan word, soos wat wel in hierdie studie gedoen is. In sodanige program sal sterk gesteun moet word op insette van die toesighouers en die geïdentifiseerde programkoördineerder.

Met die implementering van die voorgestelde program vir praktykopleiding behoort die geïdentifiseerde leemtes in die rolvervulling van die praktykopleiers van Tygerberg-Hospitaal, sowel as die leemtes in die praktykopleidingstruktuur van Tygerberg-Hospitaal, aangespreek te kan word.

7.3 AANBEVELINGS

In die lig van die voorafgaande gevolgtrekkings, kan die volgende aanbevelings gemaak word.

Daar word aanbeveel dat die voorgestelde program vir praktykopleiding deur die Bestuurskomitee van die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal oorweeg en geëvalueer word betreffende die bruikbaarheid en uitvoerbaarheid daarvan.

Indien hierdie voorgestelde program gunstig deur die Bestuurskomitee oorweeg word, word verder aanbeveel dat dit so gou moontlik geïmplementeer word, sodat die

doelstelling reeds teen die einde van 1994 bereik kan word.

Verder word nouer kontak tydens 'n praktykopleidingsplasing tussen die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit Stellenbosch en die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal aanbeveel en word voorgestel dat hierdie kontak deur die Universiteit geïnisieer word.

Ten slotte word daar aanbeveel dat hierdie studie uitgebrei word deurdat navorsing gedoen word oor praktykopleiding by ander praktykopleidingsinstansies. Die ideaal sou wees dat daar uiteindelik 'n eenvormige program vir praktykopleiding ontwikkel word by alle praktykopleidingsinstansies wat gemoeid is met die deurlopende gevallewerkpraktykopleiding van die derdejaargestudente van die Universiteit Stellenbosch. Navorsing oor die praktykopleidingsmoontlikhede vir vierdejaargestudente van die Universiteit Stellenbosch by Tygerberg-Hospitaal, kan ook voortspruit uit hierdie studie.

BIBLIOGRAFIE

- ADCOCK, M. 1968. Social Work in Hospitals - Practice in a Secondary Setting. Medical Social Work. 20 (10):338-342.
- ADMINISTRATIEWE HANDLEIDING: Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal.
- AFDELINGSHANDLEIDING: Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal.
- ARKAVA, A. & LANE, L. 1983. Beginning Social Work Research. Boston: Allyn & Bacon.
- AUSTIN, M.J. 1981. Supervisory Management for the Human Services. New Jersey: Prentice Hall.
- BERKMAN, B. 1981. Knowledge Base Needs for Effective Social Work Practice in Health. Journal of Education for Social Work. 22 (10): 352-355.
- BLAKE, R. 1980. Hospital Social Work: What is needed are Results. Social Work. 25 (5): 411-412.
- BLEBY, P. 1981. Faculty-Supervised Fieldwork Units: A Successful Exploration. Contemporary Social Work Education. 4 (1): 82-91.
- BLOOM, M. & FISHER, J. 1982. Evaluating practice. Guidelines for the accountable professional. New Jersey: Prentice Hall.
- BOEHM, W.B. 1959. Objectives of the Social Work Curriculum of the Future. New York: The Council on Social Work Education.

BOTHA, N.J. 1971. Supervisie in Maatskaplike Werk met Besondere Klem op Drie Partikuliere Welsynsorganisasies. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch. (M.A. Tesis)

BOTHA, N.J. 1976.(a). Praktykopleiding van Studente in die Maatskaplike Werk in Suid-Afrika met Besondere Verwysing na die Taak van Partikuliere Welsynsorganisasies. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch. (D. Phil-proefskrif)

BOTHA, N.J. 1976.(b). Supervisie in Maatskaplike Werk. In: Pieterse, J.E. (Red.) Maatskaplike Werk: 'n Algemene inleiding. Pretoria: Academica.

BOTHA, N.J. 1989. Onderrigmodel vir Doeltreffende Supervisie. Maatskaplike Werk / Social Work. 5 (2): April: 239 - 248.

BRANNON, D. 1985. Adult Learning Principles and Methods for Enhancing the Training Role of Supervisors. The Clinical Supervisor. 3 (2): 27-41.

BROWER, E. 1962. Field-Work Training. Paper presented at the Spring School of Social Workers, Johannesburg, 24 - 28 September 1962, organised by the Southern Transvaal Branch of the Social Worker's Association of South Africa.

BURNETT, M.E. 1960. A Case Study. The Almoner. 13 (6): September: 210 - 221.

CLAYTON, P. 1978. Towards the Use of a Student Placement Contract. Contemporary Social Work Education. 2 (1): 5-14.

CLEARFIELD, S.M. 1977. Professional Self-Image of the Social Worker: Implications for Social Work Education. Journal of Education for Social Work. 13 (1): 23-30.

- COMPTON, B.R. & GALAWAY, B. 1989. Social Work Processes. Illinois: The Dorsey Press.
- CROW, R.T. & ODEWAHN, C.H. 1987. Management for the Human Services. New Jersey: Prentice Hall.
- DANBURY, H. 1986. Teaching Practical Social Work. Aldershot: Bedford Square Press.
- DAVIDSON, K.W. & CLARKE, S.S. 1990. Social Work in Health Care. A Handbook for Practice Part II. London: The Haworth Press.
- DE GRUCHY, S. 1970. Some Reflections on Relations between Doctors and Social Workers. Social Work Today. 1 (5): 40-44.
- DEPT. GESONDHEIDSDIENSRE EN WELSYN, Administrasie: Volksraad. 1987. Omsendbrief Nommer 6.
- DEPT. GESONDHEIDSDIENSTE EN WELSYN, Administrasie: Volksraad. 1986. Diensbrief H4/0/1/3/8.
- DINERMAN, M. 1979. In Sickness and Health: Future Social Work Roles. Health and Social Work. 4 (2): 5-23.
- DWYER, M. & Urbanowski, M. 1981. Field Practice Criteria: A Valuable Teaching/Learning Tool in Undergraduate Social Work Education. Journal of Education for Social Work. 18 (1): 5-11.
- EGAN, G. 1982. The Skilled Helper. Belmont: Wadsworth.
- FLANIGAN, B. 1974. Planned Change and Contract Negotiation as an Instrumental Model. Journal of Education for Social Work. 55(4): 34-39.

FOGARTY, M. 1981. A Service that helps to put patients back on their feet. Social Work Today. 12 (39): 11-14.

FORD, K. & JONES, A. 1987. Student Supervision. London: Macmillan Education Ltd.

FORDER, A. 1970. The Role of the Social Worker in a Hospital. A View from Outside. Medical Social Work. 22 (10): 366-369.

FOURIE, S. 1979. Praktykopleiding van Vierdejaarstudente in die Maatskaplike Werk met spesiale verwysing na die Geïntegreerde Benadering in Maatskaplike Werk. Studie ingelewer ter vervulling van die vereistes vir die Honneurs graad in Maatskaplike Werk (Supervisie). Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.

FOURIE, S. 1982. 'n Kurrikulummodel vir praktykopleiding van voorgraadse studente in die maatskaplike werk. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch. (M.A. Skripsie)

FOX, R. & GUILD, P. 1987. Learning Styles: Their relevance to Clinical Supervision. The Clinical Supervisor. 5 (2):7-22.

FURSTENBERG, A. & OLSON, M.M. 1984. Social Work and Aids. In Davidson, K.W. et al. Social Work in Health Care. A Handbook for Practice Part 11 . London: The Haworth Press: 689-709.

GERRAND, V. et al. 1978. Teaching field teachers. Contemporary Social Work Education. 2 (3): 168-182.

GITTERMAN, A. & GITTERMAN, N.P. 1979. Social Work Student Evaluation: Format and Method. Journal of Education for Social Work. 15 (3): 103-108.

GITTERMAN, A. 1989. Field Instruction in Social Work Education: Issues, Tasks and Skills. The Clinical Supervisor. 7 (4): 89-94.

GRANVOLD, D.K. 1978. Supervision by Objectives. Administration in Social Work. 2 (2): Summer: 199-209.

GOEWERMENTSKENNISGEWING R.2426 van 30 Oktober 1987.

GRINELL, R.M. Jr. 1985. Social Work Research and Evaluation. (2nd rev.ed). Illinois: F.E. Peacock Publ.

GRINELL, R.M. Jr. 1988. Social Work Research and Evaluation. (3rd rev.ed). Illinois: F.E. Peacock Publ.

GROBBELAAR, S.W.P. 1980. 'n Historiese Oorsig van Enkele Aspekte van Praktykopleiding. Volkswelsyn. 15(1): 8-14.

GROSSMAN, B. 1980. Teaching Research in the Field Practicum. Social Work. 25 (1): 36 - 39.

GUMMER, B. 1984. How'm I Doing? Current Perspectives on Performance Appraisals and the Evaluation of Work. Administration in Social Work. 8 (2): Summer: 91-101.

GUTTMAN et al. 1988. Enriching Social Work Supervision From the Competence Perspective. Journal of Social Work Education. 24 (3):
Fall: 278-287.

HAINES, J. 1966. Evaluation as a Part of Supervision. Case Conference. 13 (5): September: 175-180.

HAMILTON, M. 1981. Fieldwork: The Core of 'Academic' Social Work. Contemporary Social Work Education. 4 (1): 1-13.

HANDLEIDING VIR PRAKTYKOPLEIDING: Maatskaplike Werk 111,
U.S. Dept. Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal.

HAMILTON, N. & ELSE, J.F. 1983. Designing Field
Education. Illi- nois: Charles C. Thomas Publ.

HANNAY, D.R. 1980. Problems of Role Identification and
Conflict in Multidisciplinary Teams. In: BARBER, J.H. &
KRATZ, C.R. (eds.) Towards Team Care. London: Churchill
Livingstone: 3-17.

HARTSHORN, A. 1962. Social Work and the Hospital.
Changing Concepts of Training, Generic and Specialized.
The Almoner. 15 (7): 193 - 202.

HAWTHORNE, L.S. 1987. Teaching from recordings in
Field Instruction. The Clinical Supervisor. 5 (2): 7-22.

HOFFMANN, W. 1990. Field Practice Education. A Social
Work Course Model. Pretoria: Haum.

HOFMEYER, L. 1972. Die Groepsgesprek in Maatskaplike
Groepwerk. Pretoria: McGraw-Hill Boekmaatskappy.

HOLDWAY, B. et al. 1987. The growing problem of
attempting to find placements for students. Social Work
Today. 18 (38): 12-13.

JACOBS, R.T. et al. 1984. The Concept of Learning Style.
The 1984 Annual: Developing Human Resources: 99-111.

KADUSHIN, A. 1963. Diagnosis and Evaluation for (almost)
all Occasions. Social Work. 8 (1): 12-19.

KADUSHIN, A. 1976. Supervision in Social Work. New
York: Columbia University Press.

KADUSHIN, A. 1977. Consultation in Social Work. New York: Columbia University Press.

KADUSHIN, A. 1985. Supervision in Social Work. New York: Columbia University Press.

KASLOW, W.F. & Ass. 1977. Supervision, Consultation, and Staff Training in the Helping Professions. Washington: Jossey-Bass Publishers.

KENNEY, D.J. 1967. The Task of the Medical Social Work Department in the Hospital. Medical Social Work. 20 (3): 75 -82.

KENT, B. 1969. Social Work Supervision In Practice. London: A. Wheaton & Co.

KNOWLES, M.S. 1971. The modern Practice of Adult Education - Andragogy versus Pedagogy. New York: Ass. Press.

KRUZICH, J.M. 1986. Assessment of Student and Faculty Learning Styles: Research and Application. Journal of Education for Social Work. 22 (3): 22-30.

LACERTE, J. et al. 1989. Recognising the Educational Contributions of Field Instructors. Journal of Teaching in Social Work. 3 (2): 99-113.

LARSON, J.A. 1980. Competency-Based and Task-Centred Practicum Instruction. Journal of Education for Social Work. 16 (1): Winter: 87-95.

LARSON, J.A. & HEPWORTH, D.H. 1982. Enhancing the Effectiveness of Practicum Instruction: An empirical study. Journal of Education for Social Work. 18 (2): Spring: 50.

LE CROY, C.W. 1982. Practitioner Competence in Social Work: Training and Evaluation. Social Service Research. 5 (3): 71.

LE ROUX, M.P. 1981. Praktykopleiding vir Geneeskundige Maatskaplike Werk. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.
(M.A. Skripsie)

LISTER, H. 1980. Role Expectations of Social Workers and Other Health Professionals. Health and Social Work. 5 (2): 41 -49.

LORD, E. et al. 1988. The Cricis in Placements. Social Work Today. 20 (3): 20.

MATORIN, S. 1979. Dimensions of Student Supervision: A Point of View. Social Casework. 60 (3): 150 -156.

MCCARTHY M. 1989. Burnout: What Price Care Giving? In: WESSELS, D.T. et al. (ed.) Professional Burnout in Medicine and the Helping Professions. New York. The Haworth Press. 67 - 71.

MIDDLEMAN, R.R. & RHODES, G.B. 1985. Competent Supervision, Making Imaginative Judgements. New Jersey: Prentice Hall.

MORTON, T.D. & KURTZ, P.D. 1980. Educational Supervision: A Learning Theory Approach. Social Casework. 61 (4): 240 - 246.

MUNSON, C.E. 1979. Social Work Supervision. New York: The Free Press.

MUNSON, C.E. 1983. An introduction to Clinical Social Work Supervision. New York: The Haworth Press.

Outcomes. Journal of Social Work Education. 24 (2): Summer: 151.

NICHOLS, M. & CHEERS, J. 1980. The Evaluation of Practicum. Contemporary Social Work Education. 3 (1): 1 - 9.

ORIËNTERINGSHANDLEIDING: Praktykopleiding. Dept. Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal.

PARSONS, R.D. & MEYERS, J. 1985. Developing Consultation Skills. San Francisco: Jossey Bass.

PERLMAN, H.H. 1957. Social Casework. A Problem-Solving Process. Chicago: The University of Chicago Press.

PETRUCHENIA, J.L. 1981. Student Participation in the Selection of Placements. Contemporary Social Work Education. 4 (1): 46 - 54.

PETTES, D.E. 1979. Staff and student supervision. London: George Allen and Urwin.

PFLANZER, S.I. & GUMMER, B. 1981. A normative framework for Field Instruction in Social Welfare Management. Administration in Social Work. 5 (1): 43.

PINCUS, A. & MINAHAM, A. 1973. Social Work Practice: Model and Method. Illinois: F.E. Peacock Publ.

PUBLISITEITSKOMITEE TYGERBERG-HOSPITAAL. 1976. Tygerberg-Hospitaal 1956 - 1976: 'n Gedenkboek.

RATCLIFF, B.W. et al. 1982. Social Work in Hospitals: Illinois: Charles C. Thomas Publisher.

RUSHTON, A. & DAVIES, P. 1984. Social Work and Health Care. London: Heinemann Educational Books Ltd.

SCHEIN, E.H. 1969. Process Consultation: It's Role in Organization Development. California: Addison-Wesley Publishing Company.

SHULMAN, L. 1982. Skill of Supervision and Staff Management. Illinois: F.E. Peacock Publ.

SMITH, C.R. 1973. Social Workers in Hospitals: Misplaced Intruders or Essential Experts? British Medical Journal. 443 446.

SMITH, N.J. 1981. Fieldwork education: Substance or Myth. Contemporary Social Work Education. 4 (1): 14

SNELLING, J.M. 1962. The Impact of the Hospital on its Social Worker. The Almoner. 15 (9): 259 - 261.

STRYDOM, H. 1976. Supervisie in Maatskaplike Werk - In: PIETERSE, J.E. (Red.) Maatskaplike Werk: 'n Algemene Inleiding. Pretoria: Academica.

SWACK, L.G. 1980. Education and Practice: Their Responsibility to Complement Each Other. Health and Social Work. 5 (1): 64 - 70.

UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH. 1991. Memorandum vir Praktykopleiding van Derdejaarstudente. Stellenbosch.

VAN RENSBURG, H.C.J. 1980. Samelewing, Siekte en Sorg: Temas in die Mediese Sosiologie. Kaapstad: Academica.

VAN ROOYEN, I.J.J. & Combrinck, M.J. 1985. Gevallewerk: 'n Integrerende Benadering. Pretoria: Academica.

WAINWRIGHT, C. 1980. Dear Diary: a useful learning tool in Social Work field placements. Contemporary Social Work Education. 2 (2): 263-269.

WALLACE, S.R. et al. 1984. Clinical Social Work In Health Care. New York: Praeger Publishers.

WATSON, K.W. 1973. Differential Supervision. Social Work. 7 (1): 80-88.

WAX, J. 1959. The Pros and Cons of Group Supervision. Social Casework. 40 (6): 307-313.

WEBB, N.B. 1988. The Role of the Field Instructor in the Socialization of Students. Social Casework. 69 (1): 35-40.

WELCH, G.J. 1985. Structuring Field Supervision for Competency Based Education. Maatskaplike Werk / Social Work. 21 (2): 80-86.

WESSELS, D.T. et al. 1989. Professional Burnout in Medicine and the Helping Professions. London: The Hawthorne Press.

WILSON, J. 1981. Field Instruction Techniques for Supervisors. London: The Free Press.

WOLMARANS, I.S. en EKSTEEN, J.J. 1987. Behoeftebepaling. Johannesburg: Gutenberg Boekdrukkers.

WOODSTOCK, G.D.C. 1966. Tutor, Supervisor and Student. The British Journal of Psychiatric Social Work. 8 (3): 52-60.

**EVALUERINGSKRITERIA EN -RIGLYN VAN DIE DEPARTEMENT
MAATSKAPLIKE WERK, UNIVERSITEIT STELLENBOSCH**

KRITERIA VIR EVALUERING

1 VOORBEREIDING EN AANVANGSFASE

Assessering van behoefte of probleem
Formulering van voorlopige doelstellings en doelwitte
Opstel van voorlopige werkooreenkoms
Insamel van toepaslike gegewens

2 HULPVERLENINGSFASE

Kontraksluiting
Implementering van plan van aksie
Vertolking van rolle
Toepassing en benutting van hulpverlenings- of gespreks-
tegnieke
Benutting, vorming en koördinerings en beïnvloeding van sisteme

3 EVALUERING

**3.1 Effektiwiteit van die verloop van die beplande
veranderingspoging met inagneming van**

3.1.1 Kliëntsisteem (Persoon)

Fisiese, intellektuele, emosionele, sosiale faktore
Probleemoplossende vermoëns
Selfbeeld
Selfevaluering
Geleenthede, ongemak, motivering, hoop

3.1.2 Probleem/Behoefte/Situasie

Klassifikasie
Oorsprong, duur, intensiteit van probleem/behoefte
Objektiewe en subjektiewe betekenis
Kliënt, groep, gemeenskap en maatskaplike werker se
beskouing van probleem of behoefte
Verband tussen oorsaak en gevolg

Verband tussen probleme/behoeftes

3.1.3 Organisasiesisteem (Plek)

Bereiking en uitvoerbaarheid van doelstellings en doelwitte van werkooreenkoms binne raamwerk van beleid, doelstellings en werkswyse van welsynsinstansie

Beskikbaarheid van ander sisteme wat benut kan word

3.1.4 Proses

Uitvoering van take tydens verskillende fases

Bereiking van doelstellings en doelwitte

Faktore wat die verloop van die proses beïnvloed

3.1.5 Personeel (Maatskaplike Werker)

Kennis, vaardigheid, houding ten opsigte van komponente van maatskaplikewerk-praktyk

Bou van verhouding

Onderhoudvoering

Dokumentering

Professionele oordeel

Benutting van teoretiese kennis

3.2 Verband en wisselwerking tussen bogenoemde faktore na aanleiding van

3.2.1 Ontleding en interpretasie

3.2.2 Oorweging van positiewe en negatiewe faktore

3.2.3 Bepaling van suksesse en mislukkings

3.2.4 'n Samevatting van gevolgtrekkings

4 TERMINERING

Beplanning van eindfase

Evaluering van bereiking van doelstellings, doelwitte en formulering van verdere doelstellings saam met individu, gesin, groep, gemeenskap (aanbevelings)

Oordra/verwysing op verbale en/of geskrewe wyse

Afsluiting

Verband tussen probleme/behoeftes

3.1.3 Organisasiesisteem (Plek)

Bereiking en uitvoerbaarheid van doelstellings en doelwitte van werkooreenkoms binne raamwerk, van beleid, doelstellings en werkswyse van welsynsinstansie

Beskikbaarheid van ander sisteme wat benut kan word

3.1.4 Proses

Uitvoering van take tydens verskillende fases

Bereiking van doelstellings en doelwitte

Faktore wat die verloop van die proses beïnvloed

3.1.5 Personeel (Maatskaplike Werker)

Kennis, vaardigheid, houding ten opsigte van komponente van maatskaplikewerk-praktyk

Bou van verhouding

Onderhoudvoering

Dokumentering

Professionele oordeel

Benutting van teoretiese kennis

3.2 Verband en wisselwerking tussen bogenoemde faktore na aanleiding van

3.2.1 Ontleding en interpretasie

3.2.2 Oorweging van positiewe en negatiewe faktore

3.2.3 Bepaling van suksesse en mislukkings

3.2.4 'n Samevatting van gevolgtrekkings

4 TERMINERING

Beplanning van eindfase

Evaluering van bereiking van doelstellings, doelwitte en formulering van verdere doelstellings saam met individu, gesin, groep, gemeenskap (aanbevelings)

Oordra/verwysing op verbale en/of geskrewe wyse

Afsluiting

C PUNTTOEKENNING

SKAAL		KENNIS		VAARDIGHEID		HOUDING	
	VIJAK						
Onbevredigend	(1-49)	1 Kennis		1 Gereed		1 Bewuswording	
Bevredigend	(50-59)	2 Begrip		2 Eksperimenteer		2 Rengeer	
Goed	(60-69)	3 Toepassing		3 Oefen		3 Toegewyd	
Bate goed	(70-74)	4 Ontleding		4 Outomaties		4 Internaliseer	
Uitstekend	(75+)	5 Sintese		5 Bedrewe		5 Professioneel	
		JUNIE	NOVEMBER	JUNIE	NOVEMBER	JUNIE	NOVEMBER
I WELSYNSORGANISASIE							
1 Doelstellings							
2 Peleid							
3 Administratiewe prosedures en werksyde							
4 Beglanning en programmering							
5 Dokumentering							
II KLIENTSISTEM							
1 Menslike ontwikkeling en gedrag							
2 Gedrag as gevolg van spanning en aanpassing							
3 Fisiese, sielkundige, intellektuele en emonionele vermoens							
4 Motivering							
5 Geleenthede vir selfhulp							
6 Kommunikasie							
7 Verhoudings en interaksie							
III BEHOEFES/PROBLEME							
1 Psigo-sosiale oord							
2 Oorsake							
3 Eifek op klientsisteen se ontwikkeling en funksionering							

SKAAL		KENNIS		VAARDIGHEID		HOUDING	
VLAK							
Onbevredigend	(1-49)	1 Kennis		1 Gerend		1 Bewuswording	
Bevredigend	(50-59)	2 Begrip		2 Eksperimenteer		2 Ronkeer	
Goed	(60-69)	3 Toepassing		3 Orien		3 Toegewyd	
Bate goed	(70-74)	4 Ontleding		4 Outomaties		4 Internaliseer	
Uitstekend	(75+)	5 Sintese		5 Bedrewe		5 Professioneel	
		JUNIE	NOVEMBER	JUNIE	NOVEMBER	JUNIE	NOVEMBER
IV MAATSKAPLIKWERK-PROSES							
A VOORBEREIDING							
a Kontak							
1 Behoeftes/probleem-identifisering							
2 Doelstellings							
3 Dataversameling							
B HULPVERLEENING							
a Kontrak							
1 Gesamentlike behoefte/probleem afbakening							
2 Gesamentlike doelformulering (prioriteite en fokus)							
3 Werkooreenkoms							
4 Taakverdeling en -beplanning							
5 Keuse van tersaaklike maatskaplikewerk-benadering							
b Aksie							
1 Implementering van aksieplan en maatskaplikewerk-benadering							
2 Identifisering van teikensisteme							
3 Vorming en koördinerings van aksiesisteme							
4 Hulpverleningstake, -tegnieke en rolle							

SKAAL VIJAK		KENNIS		VAARDIGHEID		HOUDING	
Onbevredigend Bevredigend Goed Bale goed Uitstekend	(1-49) (50-59) (60-69) (70-74) (75+)	1 Kennis 2 Begrip 3 Toepassing 4 Ontleding 5 Sintese		1 Gereed 2 Eksperimenteer 3 Oefen 4 Outomaties 5 Bedrewe		1 Bewuswording 2 Reageer 3 Toegevyd 4 Internaliseer 5 Professioneel	
		JUNIE	NOVEMBER	JUNIE	NOVEMBER	JUNIE	NOVEMBER
c Evalueering							
1. Ontleding van probleem/ situasie							
2. Bereiking van doeltelling							
3. Effektiviteit van verloop van hulpverleningsproses							
d Terminering							
1. Beplanning en voorbereiding							
2. Aandeel van kliëntsisteem							
3. Verwysing/oorplasing							
V PROFESSIONELE PERSOON							
1. Integrering van teorie en praktyk							
2. Benutting van supervisie							
3. Selfhandhawing en selfstandige optrede							
4. Beroepsoriëntering en -groei							
VI ALGEMENE EVALUERING VAN STUDENT							
1. Praktykopleier							
2. Supervisor							
3. Student							
VII FINALE EVALUERING							

VRAELYS

BYLAE 2

UNIVERSITEIT STELLENBOSCH

DEPARTEMENT MAATSKAPLIKE WERK

Vraelys ter bepaling van die kennis, vaardigheid en houding van praktykopleiers in Tygerberg-Hospitaal oor praktykopleiding van derdejaar gevallewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch, met die oog op die ontwikkeling van 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers.

HIERDIE VRAELYS WORD ANONIEM INGEVUL EN DIE INHOUD
DAARVAN IS VERTROULIK

A. IDENTIFISERENDE INLIGTING

Voltooi slegs die oop spasie asseblief.

1. Hoeveel jaar werk u reeds as 'n maatskaplike werker
.....jaar.

Merk slegs die gepaste antwoord.

2. Hoeveel deurlopende praktykopleidingsplasings van
derdejaarstudente van die Universiteit Stellenbosch
het u al by Tygerberg Hospitaal behartig?

Een	
Twee	
Drie	
Vier	
Vyf	
Meer	

B. PRAKTYKOPLEIER SE BELEWING VAN DIE ROL AS PRAKTYKOPLEIER

Merk soveel gepaste antwoorde as wat u wil.

3. Hoe ervaar u die verantwoordelikheid om as praktykopleier op te tree?

Veeleisend	
Frustrerend	
Spanningsvol	
Tydrowend	
Bevredigend	
Uitdagend	
Verrykend	

4. Het u eie belewing van die praktykopleier wat u as student gehad het, hoegenaamd 'n invloed op u rolvervulling as praktykopleier tans?

Ja	
Nee	
Onseker	

5. Indien JA, om watter van die volgende redes?

Gebruik eertydse eie praktykopleier as model	
Tree doelbewus anders op as eertydse eie praktykopleier	

Enige ander redes -spesifiseer .....

.....

.....

6. Om watter van die volgende redes het die aantal jare werksondervinding waaroor u beskik 'n effek op u houding teenoor praktykopleiding?

Is self nog onervare in hospitaalopset	
Is nog onseker van maatskaplikewerk-praktyk	
Is meer bekend met teorie van maatskaplikewerk-hulpverlening	
Maatskaplikewerk-teorie het al vervaag	
Voel baie ervare in maatskaplikewerk-praktyk	
Voel gestagneer	

**C. KENNIS, VAARDIGHEID EN HOUDING VAN PRAKTYKOPLEIER
TEENOR PRAKTYKOPLEIDING**

7. Hoe sal u die kennis met betrekking tot praktykopleiding waaroor u beskik, beoordeel?

Heeltemal voldoende	
Voldoende	
Onvoldoende	
Heeltemal onvoldoende	

8. Op watter van die volgende wyses meen u dat u meer geredelik die nodige vaardighede met betrekking tot praktykopleiding sal ontwikkel?

Weerstand teen praktykopleiding afbreek	
Meer kennis oor die rol van die praktykopleier en die aard en vereistes van praktykopleiding bekom	
Opleiding as praktykopleier ontvang	
Daarstel van geskrewe beleid vir praktykopleiding	
Benutting van interne handleiding vir praktykopleiding	

9. Watter ondersteuning benodig u in die uitvoering van u taak as praktykopleier?

Emosioneel	Individueel	
	Groepsverband	
Prakties	Individueel	
	Groepsverband	
Geskrewe beleid		
Ander		

Omskryf kortliks .....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Het u behoefte aan 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers?

Ja	
Nee	
Onseker	

11. Indien wel, op watter wyse sou u dit aangebied wou hê?

Formeel met kwalifikasies	
Formeel sonder kwalifiaksies	
Informeel	

D. DIE ASPEKTE WAT IN 'N OPLEIDINGSPROGRAM VIR PRAKTYKOPLEIERS BEHANDEL BEHOORT TE WORD

12. Indien u ten gunste van 'n opleidingsprogram vir praktykopleiers is, watter van die volgende aspekte sou u daarin vervat wou hê? (Merk soveel soos wat u wil)

12.1	Die aard en doelstellings van praktykopleiding van derdejaargestudente	
12.2	Die funksies van praktykopleiding	
12.3	Die beginsels van volwasse leer wat toegepas kan word op praktykopleiding	
12.4	Die onderrigbeginsels en tegnieke wat in praktykopleiding aangewend kan word	
12.5	Algemene maatskaplikewerkbeginsels en -tegnieke wat in praktykopleiding deur die praktykopleier aangewend kan word	
12.6	Die onderrigproses wat deur die praktykopleier in praktykopleiding benut kan word	
12.7	Die hulpmiddels wat deur die praktykopleier in praktykopleiding benut kan word	
12.8	Evaluerings van praktykopleiding	
12.9	Administrasie verbonde aan praktykopleiding	

E. INVLOED VAN DIE SPESIFIEKE HOSPITAALAFDELING OP DIE PRAKTYKOPLEIER SE ROLVERTOLKING

- 13 In watter opsig speel die aard van die hospitaalafdeling waarin u tans werkzaam is 'n rol ten opsigte van u houding teenoor praktykopleiding?

Aard van siektetoestand	
Tydsduur van hospitalisasie	
Werkstempo	
Rol van Maatskaplike Werker in span	
Ander	

Spesifiseer .....

.....

F. BELONING VIR DIE PRAKTYKOPLEIER

14. Watter van die volgende maniere van beloning sou u as voldoende beskou vir die aanbied van praktykopleiding aan 'n derdejaarstudent?

Een afmiddag per student per plasing	
Meer krediettyd	
Meer status, byvoorbeeld in die vorm van 'n titel	
Vrye toegang en gebruik van die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit Stellenbosch, se leeskamer	
Vrye bywoning van kursusse deur die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit Stellenbosch	
Ander	

Spesifiseer .....

.....

G. ALGEMENE AANBEVELINGS

- 15 Watter aanbevelings wil u in die algemeen met
betrekking tot praktykopleiding van
derdejaarstudente maak?

.....
.....
.....
.....
.....

Baie dankie vir u samewerking!

MARLIZE MOUTON

'N VOORGESTELDE PROGRAM VIR PRAKTYKOPLEIDIG IN TYBERGERG-HOSPITAAL

BYLAE 3

147

1. Doelstelling	2. Doelwitte	3. Take	3.1 Wyse waarop dit uitgevoer word	3.2 Verantwoordelike persoon	3.3 Tyd wat dit in beslag neem	4. Evaluering	5. Benodigdhede	6. Koste
Om te verseker dat die Dept. Maatskaplike Werk, Tygerberg Hospitaal, 'n doelgerigte, doeltreffende, tydeffektiewe en koste-effektiewe program vir praktykopleiding sal bied aan die derdejaar maatskaplikewerk-studente van die Universiteit Stellenbosch, ooreenkomstig die vereistes van die Universiteit.	2. Die identifisering van geskikte hospitaalafdelings vir die deurlopende gevallewerk praktykopleiding van derdejaar-studente van die Universiteit Stellenbosch	2.1 'n Ontleding van elke maatskaplikewerk-pos in terme van die leergeleenthede, wat in die afdeling voorkom vir 'n derdejaar student wat deurlopende praktykopleiding in gevallewerk doen	Die opstel van 'n onderrigmodel van elke afdeling ingevolge die leerdoelstellings van praktykopleiding van derdejaarstudente soos uiteengeset in die Memorandum vir praktykopleiding van derdejaarstudente van Universiteit Stellenbosch	Elke maatskaplike werker, onder leiding van die toesighouer	1 Vergadering van 1 uur waarin elke toesighouer die inhoud en prosedure van die opstel van 'n onderrigmodel aan die maatskaplike werkers verduidelik = 1 uur x 8 maatskaplike werkers + 1 toesighouer per groep = 8 ure x 3 groepe = 24 uur	Geskied aan die einde van hierdie doelwit	Tyd Skryfbehoeftes Tikmasjien Fotokopieerder Telefoon	Tydskoste van alle betrokkenes Skryfbehoeftes onkoste Koste verbond aan tik en afrol van verslae
			Verduideliking van die inhoud en prosedure van die opstel van 'n onderrigmodel en die verskaffing van 'n riglyn aan elke maatskaplike werker deur die toesighouer	Die toesighouer	Die skryf van 'n onderrigmodel ± 3 uur per maatskaplike werker = 24 maatskaplike werkers x 3 uur = 72 uur			
			Die opstel van 'n onderrigmodel deur elke maatskaplike werker	Die maatskaplike werker Administratiewe persoon				
			Die ontleding van die voorbereide onderrigmodelle deur die toesighouers en maak van gevolgtrekkings insake watter afdelings hul in terme van leergeleenthede leen tot praktykopleiding	Die toesighouer Administratiewe persoon	Ontleding en maak van gevolgtrekkings : ± 1 uur per onderrigmodel = 24 uur			
		2.2 'n Ontleding van elke maatskaplikewerk-pos in terme van die fisiese opset en roetine van die afdeling, die rol van die maatskaplike werker in die afdeling en die maksimum aantal studente wat per plasing in die afdeling geakkommodeer kan word	Die skriftelike ontleding van die fisiese opset, die roetine en rol van die maatskaplike werker van elke afdeling, bv.: die aard en ligging van die maatskaplike werker se kantoor, die aard van die afdeling bv. is dit hoofsaaklik buite- of binnepasiënte, die dae waarop saalmondes gehou word, die dae waarop buitepasiënte kliniek gehou word, die dae waarop spanvergaderings gehou word, wanneer moet die maatskaplike werker gewoonlik terugvoering gee aan mediese span en op watter manier, ontvang die maatskaplike werker gegoeie verwagings van die mediese span en is dit ook geskikte voorvissings vir 'n student om te hanteer en of die afdeling hom tot maksimum 1 of meer studente per plasing leen.	Elke maatskaplike werker, onder leiding van die toesighouer		Evaluering van hierdie doelwit sal aan die einde geskied, volgens die geslaagtheid waarmee die uitgespelde take uitgevoer is en die resultate wat bereik is.	Dieselfde as by 2.1	Dieselfde as by 2.1
			Die toesighouer kan bogenoemde ontleding saam met 'n raamwerk waarvolgens dit gedoen kan word, in 'n vergadering aan die maatskaplike werkers onder hom verduidelik	Die toesighouer Administratiewe persoon	1 Vergadering van ± 1 uur = 1 uur x 8 maatskaplike werkers per groep = 8 uur x 3 groepe = 24 uur			
			Elke maatskaplike werker stel sy eie ontleding van sy afdeling op en lê dit voor aan die toesighouer	Die maatskaplike werker Administratiewe persoon	± 3uur per maatskaplike werker = 24 maatskaplike werkers x 3 uur = 72uur			
			Die toesighouer evalueer die ontledings en maak gevolgtrekkings insake watter afdelings hul in terme van die fisiese opset, roetine van die afdeling en rol van die maatskaplike werker in die afdeling leen tot derdejaar deurlopende gevallewerk-praktykopleiding en indien wel, hoeveel studente per plasing in die afdeling geakkommodeer kan word.	Die toesighouer	± 1 uur per ontleding = ± 24uur			
			Daarna word 'n finale gevolgtrekking ingevolge leergeleenthede en die aard van die afdeling gemaak om te bepaal watter afdelings aan al die vereistes vir praktykopleiding van derdejaarstudente voldoen.	Die toesighouer	± 30min per afdeling = ± 12 uur	Evaluering geskied gesamentlik tussen die maatskaplike werkers en toesighouer in groepsverband, waarna die toesighouers en studentekonsultant in 'n vergadering finaal evalueer		
			Indien afdelings geïdentifiseer word wat in sommige opsigte te kort skiet, maar in ander nie, kan sulke afdelings vir praktykopleidingsdoeleides gekombineer word, in ooreenstemming met die studentekonsultant.	Die toesighouers Studentekonsultant Maatskaplike werkers Administratiewe persoon	1 Vergadering van ± 3uur lank deur 3 toesighouers en die studentekonsultant = ± 12 uur			
			Dit sal dan nodig wees dat sommige praktykopleiers praktykopleiding in 'n ander afdeling as sy eie sal moet doen, weens kombinerings van afdelings, of omdat 'n sekere afdeling se maatskaplike werker nie gekleur is as praktykopleier nie. In hierdie gevalle sal die toesighouer 'n sterk onderrig-, ondersteunings- en administratiewe rol te vervul hê ten opsigte van die praktykopleier.		Terugvoering aan maatskaplike werkers in groepsverband = 1 vergadering van ± 1uur x 8 maatskaplike werkers per groep = 8 uur x 3 groepe = 24 uur			

1. Doelstelling	2. Doelwitte	3. Take	3.1 Wyse waarop dit uitgevoer word	3.2 Verantwoordelike persoon	3.3 Tyd wat dit in beslag neem	4. Evaluering	5. Benodigdhede	6. Koste
			Hierdie program sal aangebied word vir die aanvanklike groep kandidaat-praktykopleiers na afloop van die voorlopige keuring soos by 1.1 beskryf. Dit sal egter ook 1x per jaar, soos nodig, aangebied word vir nuwe kandidaat-praktykopleiers namate die personeel van die Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal wissel. Daar sal dus ook van die toesighouers verwag word om deursoopend die aanvanklike keuring van potensiele nuwe praktykopleiers te doen.	Studentekonsultant Programkoördineerder Toesighouers	Onmoontlik om te bepaal	Diezelfde as die aanvanklike program se evalueringsvorm	Diezelfde as by die aanvanklike program	
			Daar sal ook jaarliks 'n kort opknappingskursus aan gekeurde praktykopleiers aangebied word, waarin veral veranderde verwagtinge van die Universiteit, nuwe benaderings en algemene toepaslike aspekte behandel sal word. Dit kan gedoen word saam met, of na afloop van die praktykopleiersvergadering wat die Universiteit aan die begin van elke jaar aanbied.	Programkoördineerder Studentekonsultant Toesighouers Administratiewe persoon Skakeldosent Universiteit Stellenbosch	Vorbereidings tyd: ± 2 uur in totaal Opknappingskursus: ± 1 uur = 1 uur x X-getal praktykopleiers = X uur Evaluering: ± 1 uur	Evaluering kan na afloop van die opknappingskursus per evalueringsvorm deur praktykopleiers ingevul word en kan direk na afloop van die kursus deur die skakeldosent Universiteit Stellenbosch en programkoördineerder verwerk word, met die onderneming op verbeterings/aanpassings die volgende jaar	Tyd P.A. vervoer Telefoon Skryfbehoeftes Tikmasjien Fotokopieerder	<ul style="list-style-type: none"> Tydsonkoste van alle betrokkenes Vervoerkoste Skryfbehoeftes onkoste Telefoononkoste Koste verbonde aan tik en afrol van opleidingstake
		1.4 Die amptelike erkenning van praktykopleiers	Laat druk sertifikate vir praktykopleiers wat die kursus suksesvol deursoop het.	Programkoördineerder		Evaluering van amptelike erkenning-seremonie geskied na afloop daarvan deur programkoördineerder en skakeldosent Universiteit Stellenbosch op grond van mondelinge terugvoer van alle betrokkenes	Tyd Sertifikate Skryfbehoeftes Tikmasjien Fotokopieerder Telefoon P.A. Vervoer Lokaal Verversings	<ul style="list-style-type: none"> Tydsonkoste van alle betrokkenes Koste verbonde aan druk van sertifikate Vervoerkoste Skryfbehoeftes onkoste Telefoononkoste Verversingsonkoste
			Reël 'n sertifikaat-oorhandigingsplegtigheid by die Universiteit Stellenbosch	Skakeldosent Universiteit Stellenbosch				
			Rig skriftelike uitnodigings aan alle betrokkenes	Skakeldosent Universiteit Stellenbosch Programkoördineerder Administratiewe persoon				
			Sertifikaat-oorhandigingsplegtigheid vind plaas, tesame met 'n geselligheid na die tyd.	Alle praktykopleiers Toesighouers Studentekonsultant Programkoördineerder Skakeldosent Universiteit Stellenbosch Supervisors Universiteit Stellenbosch Hoofde van Departement Maatskaplike Werk, Tygerberg-Hospitaal en Universiteit Stellenbosch	Plegtigheid + geselligheid van ± 2 uur x X-aantal persone teenwoordig			

1. Doelstelling	2. Doelwitte	3. Take	3.1 Wyse waarop dit uitgevoer word	3.2 Verantwoordelike persoon	3.3 Tyd wat dit in beslag neem	4. Evaluering	5. Benodigdhede	6. Koste
Om te verseker dat die Dept. Maatskaplike Werk, Tygerberg Hospitaal, 'n doelgerigte, doeltreffende, tydeffektiewe en koste-effektiewe program vir praktykopleiding sal bied aan die derdejaar maatskaplikewerkstudente van die Universiteit Stellenbosch, ooreenkomstig die vereistes van die Universiteit.	1. Die daarstel van 'n geskikte, gekeurde en opgeleide korps van praktykopleiers in Tygerberg Hospitaal teen einde 1994	1. Voorlopige keuring van potensieële praktykopleiers	1.1.1 Individuele keuringsonderhoud met elke maatskaplike werker	Toesighouer	±45 min per maatskaplike werker = 24 x 45 min = ± 18 uur	Evaluering van hierdie fase geskied aan die einde van die voorlopige keuring op grond van insette van al die maatskaplike werkers en toesighouers	Tyd Skryfbehoeftes	Tydskoste van alle betrokkenes Skryfbehoeftes Afrolwerk Telefoon
			1.1.2 Skryf van 'n voorlopige keuringsverslag waarin 'n opsomming van die maatskaplike werker se werksondervinding, opleiding en ingesteldheid teenoor prk. opleiding vervat is - soortgelyk aan 'n onderrigbeoordeling	Toesighouer	±30 min per verslag = 24 x 30 min = ± 12 uur			
			1.1.3 Verwerking van voorlopige keuringsverslae	Studentekonsultant Toesighouers Programkoördineerder in T.B.H.	1 vergadering van ±2 uur = 5 mense x 2 uur = 10 uur			
			1.1.4 Stel kandidate skriftelik in kennis of hulle gekeur is om by die opleidingsprogram in te skakel al dan nie (op afgerolde vorm met 'n afskeurstrokie vir evaluering)	Toesighouer	±5 min per vorm = 24 x 5 min = ± 2 uur			
			1.1.5 Verwerking van evalueringsvorm en finale evaluering van hierdie fase	Toesighouer Studentekonsultant Programkoördineerder	1 vergadering van ±2 uur = 5 mense x 2 uur = 10 uur			
		1.2 Die ontwikkeling van 'n aanvanklike opleidingsprogram en evalueringsstelsel vir kandidaatpraktykopleiers	Indeling van besprekingsonderwerpe in 5 opleidingsessies volgens die behoeftes van huidige praktykopleiers soos aangedui in tabel 6.6	Programkoördineerder Skakeldosent U.S.	1 vergadering van ±2 uur + tyd wat dit neem om literatuur te fotokopieer en te laseer = ± 7 uur	Evaluering van hierdie fase sal saam met die evaluering van die volgende fase geskied	Tyd P.A. vervoer Telefoon Fotokopieerder Tikmasjien Skryfbehoeftes	Tydskoste van alle betrokkenes Vervoerkoste Telefoonkoste Koste verbonde aan tik en afrolwerk Skryfbehoeftes-onkoste
			Samestelling van 'n literatuurvoorbereidingsleer vir elke kandidaat, sodat leeswerk vooraf gedoen kan word en opleidingsessies vir praktiese toepassing, rolspelle en bespreking benut kan word	Programkoördineerder Skakeldosent U.S. Administratiewe persoon				
			Tref van fisiese voorbereiding bv. lokaal, tyd, apparaat ens., met die oog op opleidingsessies as sodanig	Programkoördineerder	1 uur			
			Voorbereiding van programopleier/s - afhangende van getal kandidaat-praktykopleiers	Programkoördineerder	1 programopleiers-werkgroep van ± 45 min voor elke sessie = 5 x 45 = 3,5 uur per opleier			
			Opstel van 'n deurlopende evalueringskriteria t.o.v. elke kandidaat-praktykopleier	Skakeldosent U.S.	± 1 uur + tyd wat dit neem om evalueringsvorme en eksamenvraestele te tik en te fotokopieer			
			Opstel van 'n eksamenvraestel oor die opleidingsprogram	Skakeldosent U.S. + Administratiewe persoon				
		1.3 Die aanbied van 'n opleidingsprogram en finale evaluering van praktykopleiers	Stel alle kandidaat-praktykopleiers betyds skriftelik in kennis van die plek, tyd en duur van elke opleidingsessie en verskaf terselfdertyd die opleidingsprogram en voorbereidingswerk vir eerste sessie	Programkoördineerder Administratiewe persoon	± 1 uur 30 min	Tydens die laaste opleidingsessie kan 'n evalueringsvraelys oor die kursus en voorbereiding tot die kursus, deur alle kursusgangers en toesighouers ingevul word. Hierdie evalueringsvraelys kan ook ruimte laat vir aanbevelings. Na afloop van die kursus word hierdie evalueringsvorme/terugvoeringsverslae deur die programkoördineerder verwerk en ontleed en aangeteken, met die oog op aanpassings in die program in die toekomst, indien nodig	Tyd Telefoon Fotokopieerder Tikmasjien Skryfbehoeftes	Tydskoste van alle betrokkenes Vervoerkoste Telefoonkoste Koste verbonde aan tik en afrolwerk Skryfbehoeftes-onkoste
			Aanbied van 5 opleidingsessies van ± 1 uur 30 min elk	Toesighouers	7 uur 30 min x X-aantal kandidaat + 3 toesighouers = X aantal ure			
			Afneem van 'n skriftelike en mondelinge eksamen	Programkoördineerder Skakeldosent U.S.	Skriftelike eksamen : 2 uur vraestel Mondelinge eksamen : 30 min = 2 uur 30 min x X-aantal kandidaat praktykopleiers = x aantal ure			
			Finale evaluering na aanleiding van eksamenresultate	Programkoördineerder Studentekonsultant Toesighouers	1 vergadering van ± 2 uur = 5 mense x 2 uur = 10 uur			

1. Doelstelling	2. Doelwitte	3. Taks	3.1 Wyse waarop dit uitgevoer word	3.2 Verantwoordelike persoon	3.3 Tyd wat dit in beslag neem	4. Evaluering	5. Benodigdhede	6. Koste
Om te verseker dat die Dept. Maatskaplike Werk, Tygerberg Hospitaal, 'n doelgerigte, doeltreffende, tydeffektiewe en koste-effektiewe program vir praktykopleiding sal bied aan die derdejaar maatskaplikewerkstudente van die Universiteit Stellenbosch.	3. Die formulering van 'n werkbare beleid vir die deurlopende gevallewerk praktykopleiding van derdejaar-studente van die Universiteit Stellenbosch	3.1 Ontleed bestaande praktykopleidingsbeleid om te bepaal of dit voldoende is vir die grootskaalse deurlopende gevallewerkstudente van die Universiteit Stellenbosch	Studentekonsultant en toesighouers ontleed bestaande beleid volgens die wedersydse verwagtinge tussen Universiteit en Tygerberg-Hospitaal, dit wat Tygerberg-Hospitaal in staat is om aan te bied en die manier waarop dit aangebied kan word. Voorstelle van praktykopleiers sal ook benodig word - bv. na aanleiding van denkskrum tydens 'n praktykopleierswerkgroep	Studentekonsultant Toesighouers Praktykopleiers Administratiewe persoon	Denkskrums tydens 'n praktykopleierswerkgroep = 45 min x x-aantal praktykopleiers = x ure 1 toesighouersvergadering saam met studentekonsultant om bestaande beleid te ontleed, leemtes te identifiseer en voorstelle van praktykopleiers te evalueer; = ±2uur = 3 toesighouers + studentekonsultant x 2uur = ± 8uur	'n Evaluering van die vooraf-prosedure van die formulering van beleid kan tydens die praktykopleierswerkgroep gedoen word waartydens elke praktykopleier 'n voorgeskrywe evalueringsvorm oor die prosedure invul.	Tyd Skryfbehoeftes Tikmasjien Fotokopieerder Telefoon	Tydskoste van alle betrokkenes Skryfbehoeftes Tikmasjien Fotokopieerder Koste verbond aan tik en strol van beleidsdokument en evalueringsvorme
		3.2 Identifiseer leemtes in die beleid 3.3 Hersiening/uitbreiding van bestaande beleid	Na aanleiding van ontleed word leemtes uitgelig en beplan hoe dit aangespreek kan word. 'n Nuwe beleid of 'n hersiening/uitbreiding van die bestaande praktykopleidingsbeleid word geformuleer. Ruimte word gelaat vir 'n jaarlikse hersiening van hierdie beleid namate behoeftes/verwagtinge/situasie verander.	Studentekonsultant Toesighouers Administratiewe persoon	1 Toesighouersvergadering saam met die studentekonsultant ± 2uur = 2uur x 3 toesighouers + 1 studente-konsultant = ± 8uur	Die finale evaluering oor die werkbaarheid van die nuwe beleid sal eers na 'n proeftydperk van ten minste 1 semester gedoen kan word, sodat verdere leemtes in die bestaande beleid geïdentifiseer kan word.		